

Тенрі

Круговерть

Зарубіжні авторські зібрання

О. Генрі

Круговерть

«ОМІКО»

УДК 821.111(73)

Генрі О.

Круговерть / О. Генрі — «ОМІКО», — (Зарубіжні авторські зібрання)

Мало хто з письменників має таку широку читацьку аудиторію, як О. Генрі (1862–1910). Його новели читають у всьому світі, читають усі: робітники, вчені, «білі комірці», селяни, літні люди і молодь, і особливо – підлітки. Кожний читач знайде тут за своїм уподобанням захоплюючий сюжет, дотепний жарт, маленьку драму і веселу історію, але також знайде і щось більше – щось таке, що й досі є секретом надзвичайної популярності творів О. Генрі. Новели з двох збірок – «Просто бізнес» і «Круговерть» – увійшли в цю книгу. Палітра гумору багата фарбами та відтінками. У знаменитій новелі «Викуп за Вождя Червоношкірих» життєва ситуація обертається догори дригом: двоє шахраїв викрадають у багатія єдиного синочка, щоб отримати викуп, але на них чекає несподіванка...

УДК 821.111(73)

Содержание

Просто бізнес	6
Просто бізнес	6
Золото, що блиснуло	13
Малята в джунглях	18
Великдень	22
П'яте колесо до воза	26
Поет і селяк	33
Хламида миру	37
Дівчисько та шахрайство	40
Спокуса гостиною	44
Невизначена сума	48
Дещо гідне інсценізації	52
Напад амнезії	57
Муніципальний звіт	64
Кінець ознакомительного фрагмента.	71

О. Генри

Круговерть

© Є. М. Тарнавський, В. Є. Тарнавський, переклад українською, 2019

© О. А. Гугалова-Мешкова, художнє оформлення, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2019

Просто бізнес

Просто бізнес

Гадаю, ви всі хоча б щось знаєте про сцену й акторів. Адже так чи інакше контактували з театрами, читали газетних критиків і жарти в тижневиках про «Ріалто»¹, милих дівчаток із хору й трагіків із довгими патлами. Припускаю, що стислий перелік ваших уявлень про таємничу сцену буде зводитися до чогось такого.

Провідні акторки мають п'ятьох чоловіків і гору коштовностей, не кращих ніж у вашої власної дружини, бо фальшивих. Фігури мають не гірші ніж у краль, бо користуються накладками. Дівчатка з кордебалету жити не можуть без перекису водню, фанатів, «паккардів» і Пітсбурга. Додому повертаються трамваями або пішки. Вибагливі акторки вимагають на Бродвеї в Нью-Йорку ролі комічних молодиць для своїх матерів та їхніх тітоньок на гастролях. Справжнє ім'я Керлі Белью – Бойл О'Келі. Свою маячню, записану на грамофоні, Джон Мак-Каллоу украв із першої редакції спогадів Еллен Террі. Джо Вебер – кумедніший, ніж І. Г. Сотерн, а Генрі Міллер хутко старіє.

Усі учасники трупи, виходячи з театру, вночі цмулять шампанське та їдять омарів до полудня наступного дня. Та що там, кіноіндустрія перемолотила аж цілу купу театральних акторів.

Тепер мало хто з нас знає щось про реальне життя театралів. А якби знали, то цей фах міг бути поширенішим, ніж зараз. Ми зиркаємо на виконавців зизом, сповненим поблажливої переваги, потім ідемо додому та, як мавпи, повторюємо їхні жести та інтонації перед своїми дзеркалами.

Останнім часом у товаристві багато пліткують про акторську братію. Подейкують, що замість гульвіс і шанувальників діамантів там зібралися підприємці, науковці й аскети разом зі своїми дітьми, будинками та бібліотеками. Вони мають повно нерухомості та ведуть свої приватні справи настільки впорядковано й настільки нецікаво, як і будь-хто з наших добропорядних громадян, котрі прив'язані до кругообігу комірного, ціни на газ, вугілля, лід і податків.

Яка з цих версій реальна, а яка ні – вирішувати не тут. Я ж пропоную вам лише одну маленьку історію про двох мандрівних акторів, і на підтвердження її правдивості можу продемонструвати вам лише темну плямку на чавунній клямці вхідних дверей старого Театру Кітора, залишену там від штовхання руками в рукавичках, занадто нетерплячими, щоб обернути її. Там я востаннє бачив, як Черрі прошмигнула до роздягальні, неначе ластівка у своє гніздо, як завжди, вчасно до хвилини, щоб переодягнутися для чергової ролі.

Команда водевілю «Гарт і Черрі» була талановитою. Боб Гарт вештався східними та західними околицями впродовж чотирьох років із змішаною програмою, що складалася з монологу, трьох блискавичних перевдягань із піснями, кількох пародій на знаменитих імітаторів і метушливого танцю, яким дуже захоплювався контрабасист оркестру. Це найкращий доказ хорошої роботи.

Найбільше задоволення, яке може отримати актор, це стати свідком жалюгідного провалу своїх конкурентів, котрі лише ганьблять сцену. Для того, щоб влаштувати собі таке задоволення, такий лицедій часто покидає сонячний куточок Бродвею, щоби побачити принесення себе в жертву з боку свого не такого обдарованого колеги. Хоча інколи дехто ласий на чуже фаско навіть вдається до найскладнішої вправи для м'язів актора – він аплодує.

¹ «Ріалто» – відома готельна мережа, а також вулиця.

Одного вечора Боб Гарт презентував своє серйозне, відоме за водевілями обличчя у віконці театральної каси суперника, й отримав свій квиток на місце в партері.

Номери А, В, С і D оголошували один за одним, і вони миттю відходили в небуття, глибоко занурюючи пана Гарта в похмурий настрій. Інші глядачі лементували, сіпалися, свистіли й аплодували, але Боб Гарт, сама енергія та харизма, сидів із гнітючим виразом обличчя і руками, розведеними настільки далеко, як підліток, який тримав моток вовни для своєї бабусі, котра змогує її в клубок.

Аж тут розпочався номер Н, «Гірчиця», і відвідувач раптом випрямився. Н був щасливим алфавітним провісником Вайнони Черрі, котра виконувала «характерні пісні з перевтіленнями». Сама Черрі була дрібна, але вона майстерно виконувала кожен номер. Спершу продемонструвала делікатну юнку в ситцевій сукенці з кошиком штучних ромашок, яка невинно повідомляла, що в старому шкільному будиночку, крім арифметики й іменників, можна вивчити ще й інші речі, особливо «коли вчитель затримує після уроків». Махнувши кінчиком ситцевого платтячка, вона блискавично зникла й у мить з'являлася вишуканою «парижанкою», адже мистецтво завиграшки зближає між собою старий червоний млин і Мулен Руж². А тоді...

А тоді самі знаєте що. Це знав і Боб Гарт, але він побачив також і щось інше. Він збагнув, що Черрі є єдиною професіоналкою, котра найкраще пасувала на роль Гелен Граймс у скетчі, який він написав і тримав у своїй валізі. Певна річ, Боб Гарт, як і будь-який інший пересічний актор, бакалійник, газетяр, професор, маклер або фермер, мав десь приховану власну п'єсу. Такі тримають у валізах, дуплах дерев, столах, копицях сіна, відділеннях для паперу, внутрішніх кишнях, сейфах, шкатулках і лантухах для вугілля, чекаючи на появу чергового пана Фромена³. Їх існує до п'ятдесяти семи різних типів.

Але скетчу Боба Гарта не судилося закінчити життя в слоїку для маринаду. Він назвав його «Забави для мишей». З того часу, як автор його написав, він тримав цю звістку в таємниці й ховав в очікуванні, поки знайде кандидатку, котра пасує до його концепції ролі Гелен Граймс. А тут він уздрів і саму Гелен, із усією її безневинною невимушеністю, молодістю, жвавістю та бездоганним відчуттям сцени, навіть на його критичний смак.

Після того, як виступ скінчився, Гарт знайшов у касі менеджера й отримав домашню адресу Черрі. Наступного дня о п'ятій він подзвонив у двері миршавого старого будиночка у Вест-Фортісі та подав свою візитівку.

При світлі дня, у старосвітській блузці та звичайній вовняній спідниці, із підібраним волоссям та очима сестри милосердя, Вайнона Черрі могла б грати роль Пруденс Вайс, доньки диякона, у великій ненаписаній драмі з життя Нової Англії, яку ще ніхто не інсценізував.

– Я бачила вашу виставу, пане Гарт, – повідомила господиня після того, як ретельно оглянула візитівку гостя. – З якої причини ви хотіли мене бачити?

– Я переглянув ваш виступ минулого вечора, – заявив Гарт. – Я написав скетч, який нікому ще не показував. Він розрахований для двох, і, гадаю, ви можете виконати в ньому другу роль. Я вирішив, що варто побачити вас задля цього.

– Проходьте до вітальні, – запросила панна Черрі. – Я давно очікувала чогось такого. Адаже більше хотіла б грати, а не перевтілюватися.

Боб Гарт сягнув до своєї кишені по заповітні «Забави для мишей» і прочитав її уголос.

– Прочитайте ще раз, будь ласка, – попросила панна Черрі.

Після цього вона вказала, як її можна покращити – ввести посланця замість телефонного дзвінка, обірвати діалог безпосередньо перед кульмінацією, коли персонажі боролися за револьвер, і цілком змінити слова та дії Гелен Граймс у місці, де її доймають ревності.

² Мулен Руж (з *фр.* буквально перекладається як «червоний млин») – знамените класичне кабаре в Парижі, створене 1889 року.

³ Чарльз і Деніел Фромени – відомі американські продюсери та режисери кінця XIX ст.

Гарт визнав слухними всі її правки й не сперечався. Адже юнка відразу ж помітила всі слабкі місця скетчу. Це була інтуїція жінки, якої йому бракувало. Наприкінці їхньої бесіди Гарт був уже готовий закластися своїми навичками, досвідом і заощадженнями своїх чотирьох років у водевілях, що «Забави для мишей» розцвітуть у багаторічну квітку в гастрольному садочку. Панна Черрі була розважливішою. Після тривалого морщення її гладенького молодого чола й постукування об свої маленькі білі зубчики кінчиком олівця вона нарешті дала свою відповідь.

– Пане Гарт, – повідала вона. – Мені здається, що ваш скетч матиме успіх. Ця роль Граймс написана наче зумисне для мене. Я можу її зіграти так, що вона виділятиметься, як полковник Сорок четвертого полку посеред базару. І я бачила вашу роботу. Знаю, що ви можете зробити з іншою роллю. Але бізнес є бізнес. Скільки ви отримуєте на тиждень за номер, який виконуєте зараз?

– Двісті, – відповів Гарт.

– А я отримую сто за свій, – правила своє Черрі. – Це звична знижка для жінки. Але я живу на них і щотижня відкладаю кілька банкнот під цеглу в старому комині на кухні. Мені подобається сцена, я люблю її, але є ще дещо, що люблю ще більше – це маленька хатинка в провінції, яку куплю колись, з рябими курми та шістьма качками, що тиняються навколо двору. А тепер дозвольте мені сказати вам, пане Гарт, що мене цікавить лише бізнес. Якщо ви хочете, щоб я грала у вашому скетчі, я це зроблю. І вірю, що нам це до снаги. Але я ще дещо хочу сказати. Маю повідомити, що в моєму характері немає жодних дурниць, і я працюю на сцені за те, що мені платять, так само, як інші дівчата працюють у крамницях чи офісах. Я збиратиму гроші, щоб утримувати себе, коли вже буду застара для театральних вибриків. Ніякого будинку для літніх людей або притулку для необачних актрис мені не треба. Якщо хочете зробити мене діловим партнером, пане Гарт, без всіляких там витребеньок, то я в ділі. Я дещо знаю про театральні трупи, але хочу, щоб ми стали інакшими. Хочу, щоб ви знали, що я працюю на сцені для того, аби щодня забирати певну суму коштів у конверті з нікотиновими плямами на ньому в місці, де його лизнув касир. Таке маю хобі – відкладати на похмурі дощові дні у своєму майбутньому. І хочу, щоб ви знали, яка я. Не знаю, як виглядає нічний ресторан, бо п'ю лише німецький чай, ніколи не теревенила з чоловіком біля входу до театру й тримаю гроші в п'ятьох ошадних банках.

– Панно Черрі, – озвався Боб Гарт своїм спокійним, серйозним голосом, – ви маєте право висувати свої власні умови. Фраза «лише бізнес» наліплена на мій капелюх і трафаретом вибита на моїй барсетці. Уві сні я завжди бачу бунгало з п'ятьох кімнат на північному березі Лонг-Айленду, з японцем, котрий варить зупу з молюсків і пече качку по-пекінськи, а я на ганку, загорнений у пончо, гойдаюся в гамаку й читаю «У нетрях Африки» Стенлі⁴. І більше нікого навколо. Ви ніколи не цікавилися Африкою, чи не так, панно Черрі?

– Ніколи, – підтвердила вона. – А що я наміряюся зробити зі своїми грошима, то це покласти їх у банк. Тепер можна отримати чотири відсотки річних за депозити. Я вже полічила, що за десять років буду мати прибутків десь близько 50 доларів на місяць лише самих відсотків. Також я могла б навіть інвестувати частину свого капіталу в дрібний бізнес, скажімо, майстерню з пошиття капелюшків або салон краси, і заробити ще більше.

– Ну, – зауважив Гарт, – бачу, що ваші думки рухаються в правильному напрямку, так чи інакше. Є багато акторів, котрі чогось варті, і вони також могли б відкладати децицію на чорний день, якби не тринькали свої грошики. Дуже радий, що у вас правильний погляд на бізнес, панно Черрі. Я міркую так само й вважаю, що цей скетч подвоїть те, що ми зараз заробляємо, коли вдасться його інсценізувати.

⁴ Генрі Мортон Стенлі (1841–1904) – відомий валлійський журналіст і визначний мандрівник Африкою, котрий відкрив річку Конго, гірську гряду Рувензорі, а також розгадав загадку витоків Білого Нілу.

Подальша доля скетчу «Забава для мишей» – це історія всіх успішних п'єс. Гарт і Черрі коротили її, різали, переробляли, виконували хірургічні операції на репліках, змінювали фрази, повертали їх назад, доповнювали, перейменовували, повертали стару назву, переписували, замінили стилет на пістолет, повернули револьвер – пропустили скетч крізь усі відомі процеси редагування та покращення.

Вони репетирували п'єсу в порожній вітальні пансіонату, яку рідко використовували до цього, поки не досягнули того, що старовинний годинник перед боєм щоразу шипів за уламок секунди до клацання незарядженого револьвера, який Гелен Граймс тримала в руці під час репетирування хвилюючої кульмінаційної сцени.

Авжеж, це була захоплююча й бездоганна праця. На сцені ж використовували справжній револьвер 32-го калібру, заряджений справжніми набоями. Гелен Граймс, народжена на Дикому Заході, майстерністю та сміливістю не поступалася Баффало Біллу, до безтями закохана у Френка Дезмонда, особистого секретаря і конфіденційного помічника зятя свого батька, «Арапахо»⁵ Граймса, короля рогатої худоби й власника чверті мільйона доларів і великого ранчо, яке, судячи з краєвиду, розташоване десь у Дикому Полі або в Амагансетті, що в штаті Нью-Йорк. Дезмонд (за межами сцени – пан Боб Гарт) носить онучі, мисливські штани й подає свою адресу в місті Нью-Йорк, залишивши вас дивуватися, чому, що ж він робить у Дикому Полі або в тому ж таки Амагансетті, і водночас метикувати, навіщо мільйонерів онучі на своєму ранчо та ще й секретар на додачу.

Ну, так чи інакше, але ви знаєте так само добре, як і я, що ми всі любимо такі п'єси, визнаємо це чи ні – такий собі покруч «Синьої Бороди-молодшого» та «Цимбеліна»⁶, якого грають росіяни.

У «Забавах для мишей» були лише дві з половиною ролі. Гарт і Черрі, звісно, виконували дві з них, а половина дісталася робітнику сцени, котрий лише раз за всю виставу вибігав на сцену в смокінгу й панічно лементував, що будинок оточили індіанці, а також, аби прикрутити газ в коминку за наказом хазяїна.

У скетчі була ще одна дівчина – красуня з П'ятої авеню – котра навідувала ранчо й спромоглася зачарувати Джека Валентайна, коли той іще був заможним завсідником клубів на нижній Третій авеню, до того, як той втратив усі свої статки. Ця дівчина з'являлася на сцені лише на світліні – Джек тримав її портрет на коминку у вітальні в Дикому Полі. Гелен, природно, ревнувала.

А тепер – до захоплюючих подій. Старий «Арапахо» Граймс однієї ночі вмирає від грудної жаби – це пошепки повідомляє нам на сцені Гелен у присутності лише його секретаря. І того ж дня фермер залишив 647 тисяч готівкою у своїй бібліотеці (на ранчо!), щойно отриманих за продаж череди худоби на Сході (ось як чому ми платимо такі високі ціни за відбивну!). І гроші – наче корова язиком злизала. Джек Валентайн був єдиним, хто перебував поряд із мільйонером, коли той (буцімто) дав дуба.

«Бог свідок, я люблю його, але якщо він зробив це вчинок...» Ви ж усе розумієте? І тоді згадують про не надто пристойну дівчину з П'ятої авеню, котра так і не виходить на сцену. Чи можемо ми її в чомусь звинувачувати, коли Театральний траст обмежує ціни на квитки, а сукні на спині застібає помічник режисера, бо кравчині зараз коштують занадто дорого?

Але постривайте. Настає кульмінація. Гелен Граймс більше вже не може стримуватися. Вона переконує себе в тому, що Джек Валентайн – не лише підступний, але й користолюб. Втрати 647 тисяч доларів і коханця в галіфе для верхової їзди з такими лампасами по боках, як температурна крива хворого на черевний тиф, цілком достатньо, щоб вивести зі себе будь-яку шляхетну леді. Ось так!

⁵ Арапахо – плем'я індіанців, котрі жили в штатах Вайомінг та Оклахома.

⁶ «Цимбелін» – п'єса Вільяма Шекспіра, опублікована вже після його смерті.

Вони стоять у бібліотеці (на ранчо!), прикрашеній головами лосів на стінах (хіба лосі жили колись в Амагенсетті?), і починається розв'язка. Не знаю цікавішого місця у виставі, ніж розв'язка після кульмінації.

Гелен вважає, що гроші поцупив Джек. Бо хто ще був там, щоб їх прихопити? Адже директор просидів біля каси, оркестр не покидав своїх місць у ямі і ніхто не міг пройти повз швейцара Старого Джиммі, якщо тільки не зміг би показати скайтер'ера або автомобіль як гарантію власної платоспроможності.

Остаточно втративши голову, як ми їй повідомляли раніше, Гелен каже Джеку Валентайну: «Розбійник і злодій, і, що ще гірше, – викрадач довірливих сердець, тебе чекає ось яка доля!»

У цьому місці вона, певна річ, вихоплює надійний револьвер 32-го калібру.

«Але я буду милостивою, – править далі Гелен. – Ти житимеш, і це буде твоїм покаранням. Я тобі покажу, як легко могла б відправити тебе на смерть, яку ти заслуговуєш. Її портрет на коминку. Я пошлю в її вродливе личко кулю, яка мала б пронизати твоє боягузливе серце».

І вона це робить. Немає жодних сліпих набоїв або помічників, котрі гримають за сценою. Гелен стріляє. Куля, справжня куля, дірявить обличчя на фотографії і після цього вражає приховану пружину розсувної панелі в стіні. Ї ось панель від'їжджає, а там – зниклі 647 тисяч доларів у стосиках банкнот і золота в мішечках. Просто чудово. Ви ж знаєте, як це. Черрі впродовж двох місяців вправлялася з мішенню на даху свого пансіону. Таке вимагає прицільної стрілянини. У скетчі дівчині довелося цілити в мідне кружальце лише три дюйми в діаметрі, прикриті шпалерами. І вона мала стояти безпосередньо в тому самому місці щовечора, і світлина мала стояти в точно такому ж місці, і стріляти треба було щоразу впевнено та несхибно.

Певна річ, старий «Арапахо» сховав скарби в таємне місце і, звісно, Джек нічого не взяв, крім своєї платні (що можна було б кваліфікувати як «отримання грошей за обтяжливих обставин», але це вже інша історія); і, певна річ, нью-йоркська дівчина була справді заручена з підридником у Бронксі; тому Джек і Гелен щасливо закінчують сцену в подвійному нельсоні⁷.

Після того, як Гарт і Черрі вимуштрували «Забави для мишей» до ідеалу, вони провели пробний виступ. Успіх був шалений. Це був один із тих рідкісних проявів таланту, який зотплює театр згори донизу. Балкон ридав, а партер фактично плавав у морі сліз.

Після прем'єри театральні агенти повалили буквально переслідувати Гарта та Черрі, тицяючи їм для підписання контракти й авторучки. П'ятсот доларів на тиждень – ось у що це вилилося.

Того вечора о пів на дванадцятю Боб Гарт зняв капелюха й побажав Черрі гарної ночі біля дверей її пансіонату.

– Пане Гарт, – сказала вона в задумі, – зайдіть-но досередини всього на кілька хвилин. У нас тепер з'явився шанс зробити щось добре й заробити грошенят. Що треба зробити, то це скоротити витрати до цента, наскільки це можливо, щоб зберегти все, що ми заробимо.

– Атож, – погодився Боб. – Така справа важлива. Можемо скористатися вашим досвідом – банківською системою. А я щоночі марю про те бунгало з японським кухарем і ні душі навколо. Усе, що може збільшити наші чисті прибутки, вартує моєї уваги.

– Зайдіть досередини на кілька хвилин, – повторила Черрі своє прохання, усе ще залишаючись у глибокій задумі. – Я маю пропозицію для вас, як суттєво скоротити наші витрати, і це допоможе вам із вашим майбутнім, а мені – з моїм. І це – ділова пропозиція.

«Забави для мишей» йшли з надзвичайним успіхом у Нью-Йорку впродовж десятих тижнів – хороший показник для театрального скетчу, а потім із ними поїхали в провінцію. Не

⁷ Подвійний нельсон – прийом у боротьбі: борець просовує обидві руки під пахви супротивника й тисне йому на шию.

вдаючись у деталі, можна сказати, що це була дуже популярна вистава упродовж двох років, без навіть найменшого падіння популярності.

Сем Паккард, директор Театру Кітора в Нью-Йорку, так казав про Гарта та Черрі:

– Найпорядніша й найкраща маленька трупа, яка будь-коли приїжджала на гастролі. Настільки приємно читати їхні імена на афіші. Тихі, працьовиті, жодних істерик на кшталт Джонні та Мейбл, на роботу приходять із точністю до хвилини, прямують додому після виступу, і кожен із них порядний, як справжня леді. Не очікую, що колись матиму справу з акторами, котрі спричинять настільки мало проблем і викликать більше поваги до цього фаху.

А тепер, після такого довгого луцення шкарлупи, ми дісталися до ядра цієї історії.

Наприкінці свого другого сезону «Забави для мишей» повернулися до Нью-Йорка для нового виступу на відкритих естрадах і літніх театрах. Там ніколи не виникало якихось негараздів із потраплянням у програму. Боб Гарт майже сплатив своє бунгало, і Черрі мала стільки банківських книжок, що була змушена придбати в кредит книжкову шафу, щоб мати, де їх тримати.

Я кажу вам так, аби запевнити, навіть якщо ви не можете в це повірити, що багато, дуже багато людей на сцені – це люди з неабиякими амбіціями, так само, як слуга хоче стати президентом, або бакалійник, котрий хоче придбати будиночок у Флетбуші⁸, або жінка, котра прагне змін на краще. І сподіваюся, що мені дозволять сказати, не для публікації, що для того, щоб досягнути успіху, вони часто творять справжні дива.

А тепер послушайте.

На першій виставі «Забав для мишей» у театрі «Вестфалія» в Нью-Йорку Вайнона Черрі дуже нерувала. Коли вона вистрелила у світліну кралі на коминку, куля, замість того щоб продірявити фото, а потім ударити в кружальце, поцілила в нижній лівий бік шиї Боба Гарта. Від несподіванки Гарт упав, як підкошений, тоді як Черрі артистично втрачала свідомість.

Глядачі вирішили, що їм показують комедію, а не трагедію, в якій учасники одружуються або миряться, заплодували з великим захопленням. Єдиний чоловік, котрий зберіг голову холодною, – такий завжди з'являється в подібних випадках, – опустив завісу, і два гурти працівників сцени шанобливо й акуратно забрали Гарта та Черрі зі сцени. Почався новий номер, і веселощі продовжилися.

Театрали знайшли біля входу молодого лікаря, котрий чекав на пацієнта з букетом із рожевих троянд. Медик уважно оглянув Гарта й від душі зареготав.

– Про вас напишуть у газетах, старий друже, – таким був його діагноз. – Ще б на два дюйми ліворуч, і вам би перебило сонну артерію. А тепер нехай реkvізітор перев'яже рану шматком мережива з плаття якоїсь дівчини й гайда додому, щоб вас перев'язав районний лікар, тоді з вами все буде гаразд. Даруйте, але я маю справді серйозний випадок.

Після цього Боб Гарт звів погляд і почав почуватися краще. А потім туди, де він лежав, зайшов Вінченце, мандрівний жонглер, справжній майстер своєї справи. Вінченце був серйозним чоловіком із Братлборо⁹. Вдома його звали Семом Гріггсом, і він посилав іграшки та солодоці додому двом своїм маленьким донечкам із кожного міста, в якому виступав. Вінченце їздив тими самими краями, що й Гарт із Черрі, і був їхнім приятелем у мандрах.

– Бобе, – серйозно зронив Вінченце, – я дуже радий, що не сталося гіршого. Бо маленька леді себе вже не тямить.

– Хто не тямить? – поцікавився Гарт.

– Та Черрі, – пояснив жонглер. – Ми не знали, наскільки серйозно ви поранені, тому тримали її подалі. Знадобилися директор і ще троє дівчат, щоб її втримати.

⁸ Флетбуш – околиця Брукліна.

⁹ Братлборо – місто в окрузі Віндем у штаті Вермонт.

– Упевнений, що це була випадковість, – сказав Гарт. – І на Черрі не гніваюся. Вона кепсько почувалася, інакше б не змогла таке вчинити. Тому немає ніяких образ. Вона дуже ділова. Лікар каже, що вже за три дні я знову буде працездатний. Нехай не переживає.

– Чоловіче, – серйозно зазначив Сем Гріггс, наморщивши своє старе, м'яке та зморшкувате чоло. – Ви людина чи машина? Черрі плаче через вас, лементує «Бобе, Бобе» щосекунди, а вони її хапають за руки і не пускають до вас.

– А що з нею? – перепитав Гарт із широко вираженими очима. – Скетч за три дні знову зможемо показувати. Лікар каже, що я не дуже постраждав. Вона не втратить половини тижневої зарплати. Я знаю, що це нещасний випадок. То що з нею не так?

– Ви, мабуть, або сліпий, або бовдур, – зауважив Вінченце. – Дівчина вас кохає і мало з розуму не сходить через ваше поранення. Що з вами? Чи вона для вас нічого не означає? Хотів би я, щоб ви почули, як вона вас кличе.

– Кохає мене? – не повірив Боб Гарт, підіймаючись із купи декорацій, на якій лежав. – Черрі мене кохає? Ні, це неможливо.

– Хотів би я, щоб ви могли її бачити й чути, – гмикнув Гріггс.

– Але, чоловіче, – Боб Гарт опустився на крісло, – це абсолютно неможливо. Це неможливо, скажу я вам. Я ніколи навіть не мріяв про таке.

– Тут, – сказав мандрівний жонглер, – ніхто не може помилитися. Вона до безтями закохана у вас. Як можна бути таким сліпим?

– Але милий Боже, – дивувався Боб Гарт, спинаючись на ноги, – це даремно. Вже запізно, скажу я вам, Семе, занадто пізно. Цього не може бути. Це неможливо. Повне нерозуміння.

– Вона плаче за вами, – наполягав мандрівний жонглер. – З кохання до вас її троє заледве можуть втримати, і волає ваше ім'я так гучно, що вони не наважуються підняти завісу. Прокиньтесь, юначе.

– З кохання до мене? – вибалушив очі Боб Гарт. – Хіба ж я не сказав вам, що вже запізно? Адже ми з Черрі взяли шлюб ще два роки тому!

Золото, що блиснуло

Розповідь із моральним підтекстом завжди схожа на хоботок комара. Вона набридає вам, а потім впорскує крапельку отрути, щоби роздратувати вашу совість. Тож нумо спершу почнімо з моралі, аби покінчити з нею. Не все золото, що блищить, але мудра та дитина, яка закупорює корком свою пляшечку з кислотою для дослідів.

Там, де Бродвей огинає ріг площі, на якій стовбичить Справжній Джордж¹⁰, розташований маленький «Ріалто». Там можна побачити акторів із околиці й дізнатися їхнє гасло.

– Ні, кажу я Фромену, ви не зможете мене отримати дешевше ніж за два долари п'ятдесят центів за виступ, інакше я йду геть.

На захід і на південь від оселі трагіків простяглися одна чи дві вулиці, де жителі іспансько-американської колонії туляться для того, щоб урвати собі хоч трохи тропічного тепла на цій холодній півночі. Центром життя в цій дільниці є «Ель-Реф'юджіо», кафе і ресторан, який обслуговує легковажних вигнанців із Півдня. З Чилі, Болівії, Колумбії, неспокойних республік Центральної Америки та запальних островів Вест-Індії прибувають сеньйори в плащах і сомбреро, котрих викидають, як палючу лаву, політичні виверження у своїх країнах. Сюди вони приходять, аби снувати плани, виграти час, залучити кошти, зацікавити флібустьєрів, нелегально переправити зброю та боєприпаси, повернути свої оборудки. В «Ель-Реф'юджіо» вони знаходять атмосферу, в якій почувуються як риба у воді.

У ресторані «Ель-Реф'юджіо» подають страви, особливо приємні для вихідців із країн Козерога та Рака. Там заради альтруїзму ми змушені ненадовго зупинити цю історію. О, гурмане, втомлений кулінарними вивертками галльського шеф-кухаря, тобі треба до «Ель-Реф'юджіо»! Тільки там можна знайти особливу рибу, ікталура блакитного¹¹ з Мексиканської затоки, запеченого по-іспанськи. Помідори надають їй барви, індивідуальності та душі, чилійська капуста дарує їй пікантності, оригінальності та краси, а незнані трави дарують винятковість і таємничість... Увінчування її досконалості заслуговує окремого речення. Навколо неї, над нею, під нею, біля неї – але ніколи в ній – нависає ефірна аура, настільки тонка та делікатна, що лише Товариство психічних досліджень може визначити її походження.

І не кажіть, що в «Ель-Реф'юджіо» в рибу кладуть часник. Це швидше дух часнику, що пролітає повз, легко поцілувавши страву, увінчану петрушкою, так само як поцілунки в житті є «безнадійною фантазією того, коли вдаєш, що цілуєш вуста, призначені для інших»¹². А потім, коли офіціант Кончито приносить вам тарілку коричневих бобів і карафку вина, яке не без зупинок приїхало з Порту до «Ель Реф'юджіо» – *ah, Dios*¹³!

Якось із океанського лайнера лінії Гамбург–Америка, який стояв на причалі № 55, зійшов генерал Перріко Хіменес Віллабланка Фалькон, пасажир із Картахани. Генерал барву обличчя мав між рябою та гнідою, його талія становила сорок два дюйми, а зріст – п'ять футів чотири дюйми з підборами в стилі Людовика XV. Він мав вуса власника тиру, носив одіж техаського конгресмена й напускав на себе пихатий вигляд делегата з необмеженими повноваженнями.

Генерал Фалькон достатньо добре знав англійську, щоби поцікавитися, як зайти на вулицю, де стояв «Ель-Реф'юджіо». Коли ж він дістався до цієї дільниці, то побачив оголошення на вітрині представницького будинку з червоної цегли, на якому було написано *Hotel*

¹⁰ Справжній Джордж – пам'ятник Джорджу Вашингтону.

¹¹ Ікталура блакитний – сом із роду ікталур родини ікталурових, ряду сомоподібних. Інша назва – «біла кішка».

¹² Цитата з поезії Альфреда Теннісона (1809–1892) – англійського поета-романтика.

¹³ *Ah, Dios (icn.)* – О, Боже!

Espanol. У вікні виставили аркуш паперу, на якому написали: *Aqui se habla Español*¹⁴. Генерал увійшов упевненим, що це дружній порт.

У затишному кабінеті сиділа пані О'Браєн, власниця закладу. Вона мала світле – ні, бездоганно біляве волосся. Щодо іншого, то вона була люб'язна й мала видатні форми. Генерал Фалькон підмів своїм капелюхом із широкими крисами підлогу й вичавив кілька іспанських слів, які звучали як петарди, що ляскають у вогні.

– Іспанець чи даго¹⁵? – чемно поцікавилася пані О'Браєн.

– Я колумбієць, мадам, – гордо промовив генерал. – І розмовляю іспанською. У вашому вікні написано, що тут балакають іспанською. Як же це?

– Але ж ви тільки-но нею зверталися, чи не так? – зауважила мадам. – А я от не можу.

У готелі «Еспаньйол» генерал Фалькон попросив кімнату й облаштувався в ній. Під вечір він вийшов на вулицю, щоб побачити дива цього гамірного міста Півночі. Коли він прошкував, то згадував дивовижне золоте волосся мадам О'Браєн.

«Це тут, – сказав сам собі генерал, без сумніву, своєю мовою, – має жити найвродливіша сеньйора на світі. У Колумбії я не бачив таких краль серед наших красунь. Але ж ні! Не генералові Фалькону думати про вроду. Моя відданість належить моїй країні».

На розі Бродвею та Малої Ріалто генерал розгубився. Вуличний рух здивував його, а решітка одного автомобіля штовхнула його на віз, навантажений апельсинами. Водій таксі ледь не наїхав на нього й вилив на голову гостя міста ціле цеберко прокльонів. Генерал дістався до тротуару й знову отетерів, коли свист від деко для арахісу гаряче дмухнув йому вухо.

– *Yalgame Dios*¹⁶! Яке ж пекельне це місто!

Коли ж генерал нарешті вибирався з юрби перехожих, неначе поранений якийсь бекас, його примітили одночасно два мисливці. Один із них був «Забіяка» Мак-Гайр, спортивна система котрого вимагала використання міцної руки й застосування не за призначенням восьмидюймового уламку свинцевої рурки. Іншим мисливцем асфальту був «Павук» Келлі, спортсмен із витонченішими методами.

У нападі на очевидну для них здобич пан Келлі був швидшим. Його лікоть акуратно заблокував натиск пана Мак-Гайра.

– Вали звідси! – жорстко наказав він. – Я його першим побачив.

Мак-Гайр утік, наляканий вищим розумом.

– Даруйте, – звернувся пан Келлі до генерала, – але вас трохи пом'яли в натовпі, еге ж? Дозвольте мені вам допомогти.

Він підняв капелюх генерала й струсив із нього пил.

Методи пана Келлі не могли не досягти успіху. Генерал, здивований і збентежений гамірними вулицями, вітав свого визволителя як кабальєро з якнайбезкорисливішим серцем.

– Я б волів, – зауважив генерал, – повернутися до готелю О'Браєна, в якому зупинився. Каррамба! Сеньйоре, яке галасливе місто цей ваш Нуева Йорк!

Ввічливість пана Келлі не дозволила б покинути шанованого колумбійця наражатися на небезпеку повернення без супроводу. Біля дверей готелю «Еспаньйол» вони зупинилися. Трохи нижче на протилежному боці вулиці засяяла скромна підсвічена вивіска «Ель-Реф'юд-жіо». Пан Келлі, котрий знав усі вулиці без винятку, називав це місце «притулком для даго». Усіх іноземців пан Келлі класифікував за двома категоріями – даго та французи. Він запропонував генералу податися туди та закріпити їхнє знайомство, що ґрунтувалося на ще не застиглому фундаменті.

¹⁴ *Aqui se habla Español (icn.)* – тут розмовляють іспанською.

¹⁵ Даго – загальна назва італійців, португальців і південноамериканців латинської раси.

¹⁶ *Yalgame Dios (icn.)* – присягаюся Господом!

За годину генерал Фалькон і пан Келлі ще сиділи за столиком у куточку змовників «Ель-Реф'юджіо». Між ними стояли пляшки та склянки. Удесяте генерал довіряв таємниці своєї місії до *Estados Unidos*¹⁷. Він тут, заявив прибулець, щоб купити зброю – дві тисячі карабінів Вінчестера – для колумбійських революціонерів. У його кишені був чек із Карфагенського банку на 25 тисяч доларів. За іншими столиками інші революціонери також гучно лементували про свої політичні таємниці своїм товаришам-змовникам; але ніхто не був таким галасливим, як генерал. Він грюкав по столу, вимагав, щоб принесли ще вина, верещав своєму супутнику, що його доручення було таємним, і про нього не повинна знати жодна жива душа. Сам пан Келлі був схильний до доброзичливого ентузіазму. Він схопив руку генерала через стіл.

– Монсеньйоре, – зронив він серйозно. – Не знаю, де ця ваша країна, але я – за неї. Гадаю, вона входить до Сполучених Штатів, адже всі поети та шкільні вчительки називають нас Колумбією. Вам дуже пощастило, що ви зустріли мене цього вечора. Я єдина людина в Нью-Йорку, котра може залагодити цю справу для вас. Міністр оборони США – мій найкращий приятель, він зараз у місті, і завтра я з ним побачуся задля вас, а тим часом, монсеньйоре, добре заховайте чеки до своєї внутрішньої кишені. Завтра я зайду за вами й заведу до міністра. Адже мова не про округ Колумбія, про який ви кажете, чи не так? – підсумував пан Келлі з раптовим сумнівом. – Ви не зможете його захопити за допомогою двох тисяч карабінів, адже це пробували й із більшою кількістю амуніції.

– Ні-ні-ні! – вигукнув генерал. – Це Республіка Колумбія, це велика держава на самій верхівці Південної Америки. Так-так.

– Гаразд, – заспокоївся пан Келлі. – А тепер краще попрощаємося і розійдімося. Я напишу міністру ввечері й побачуся з ним. Вивезти зброю з Нью-Йорка – делікатна справа. Навіть сам Мак-Класкі не зміг би з цим впоратися.

Вони розійшлися біля дверей готелю «Еспаньйол». Генерал звів погляд на місяць і зітхнув.

– Це велика країна, той ваш Нуева-Йорк, – сказав він. – Машини на вулицях небезпечні, а деко, що смажить горіхи, жадливо дмухають у вухо. Зате, сеньйоре Келлі, сеньйори зі золотими кучерями й приємно гладкі – просто *magnificas! Muy magnificas!*¹⁸

Келлі підійшов до найближчої телефонної будки та зателефонував у кафе Мак-Крері на горішньому Бродвеї. Він попросив покликати Джиммі Данна.

– Це Джиммі Данн? – перепитав Келлі.

– Атож, – пролунала відповідь.

– Ти брехун, – радісно защебетав Келлі. – І ти – міністр оборони. Зачекай, поки я приїду. У мене тут чудова справа наклюнулася. Це колорадо-мадура зі золотою смужкою навколо. І зі стількома чеками, що можна купити собі червону лампу у вітальню і статуетку Психеї, яка миється в струмку. Прибуду наступним трамваєм.

Джиммі Данн був майстром шахрайства. Він був справжнім артистом у жанрі довіри. У житті він ніколи не брав до рук дрючка й зневажав фізичний вплив. Насправді він ніколи не ставив перед визначеною жертвою нічого, крім найвишуканіших напоїв, які можна було придбати в Нью-Йорку. «Павук» Келлі мріяв піднятися до рівня Джиммі.

Ці двійко джентльменів провели нараду цього ж вечора в Мак-Крері. Келлі пояснив:

– З ним усе просто. Він із острова Колумбія, де почали страйк, або якусь колотнечу, або щось таке інше, і вони прислали його сюди, щоб купити дві тисячі «вінчестерів», щоб розв'язати цю проблему. Він показав мені два чеки по десять тисяч доларів кожен, та один – на п'ять тисяч доларів. Це правда, Джиммі, я навіть розізлився, що він не обмінює їх на тисячодоларові

¹⁷ *Estados Unidos (icn.)* – Сполучені Штати.

¹⁸ *Muy magnificas (icn.)* – просто чудові.

банкноти й не подав їх мені на срібній тарілочки. Тепер доведеться чекати, поки він піде до банку й отримає гроші для нас.

Вони теревенили про це впродовж двох годин, а потім Данн звелів;

– Приводь його на Бродвей, о четвертій годині після полудня.

У потрібний час Келлі навідався до готелю «Еспаньйол» до номеру генерала. Він знайшов заслуженого вояка за чудовою розмовою з пані О'Браєн.

– Міністр оборони нас чекає, – повідомив Келлі.

Генерал заледве облишив бесіду.

– Ех, сеньйоре, – зітхнув він, сурма кличе. Але ж сеньйоре, сеньйори у ваших Естадос Юнідос – такі красуні! До прикладу, візьмімо вас, мадам О'Браєн – *que magnifica!* Вона наче богиня Юнона – з очима теляти, як ви кажете.

Пан Келлі вважав себе неабияким дотепником. Але й кращих за нього людей згубив вогонь власної фантазії.

– Звісно! – усміхнувся він. – Але ви маєте на увазі Юнону, фарбовану перекисом водню, еге ж?

Пані О'Браєн як тільки це почула, підняла свою золоту голівоньку, і її діловий погляд свердловив постать пана Кеклі, поки та віддалялася. За винятком таксі, ніколи не треба бути брутальними з леді.

Коли галантний колумбієць і його ескорт прибули за потрібною адресою на Бродвей, їх потримали в передпокої з півгодини, а потім впустили до комфортабельного офісу, в якому видатний на вигляд чоловік з гладким обличчям щось писав за столом. Генерала Фалькона репрезентували «міністру оборони Сполучених Штатів», а мету його місії переказав давній приятель пан Келлі.

– А, Колумбія! – багатозначно зронив «міністр», коли йому все пояснили. – Боюся, що в цьому випадку можуть виникнути певні труднощі. Ми з президентом розходимося в наших симпатіях. Він віддає перевагу теперішньому уряду, а я... – міністр загадково, але заохочувально всміхнувся генералові. – Ви, певна річ, знаєте, генерале Фалькон, що після баталій тамманів¹⁹ із республіканцями Конгрес прийняв акт, який вимагає, щоб уся вироблена у цій країні зброя й амуніція проходили через Міністерство оборони. Буду радий зробити для вас усе, що в моїх силах, щоб прислужитися моему старому приятелю пану Келлі, але це треба зберігати в цілковитій таємниці, оскільки президент, як я вже казав, не є прихильником зусиль вашої революційної партії в Колумбії. Я попрошу свого помічника принести мені список озброєнь, наявних зараз на складі.

Міністр задзвонив, і помічник із літерами Ей-Ді-Ті²⁰ на картузі хутко зайшов до покою.

– Принесіть мені «список В» інвентаризації стрілецької зброї», – звелів господар кабінету.

Помічник миттю повернувся з надрукованим документом. Міністр уважно його вивчив.

– Бачу, – зазначив він, – що на складі № 9 урядових запасів лежать дві тисячі карабінів Вінчестера, які замовив султан Марокко, але забув переказати гроші за своє замовлення. У нас такі правила, що гроші потрібно платити наперед. Мій любий Келлі, ваш приятель, генерал Фалькон, матиме вказану кількість зброї, якщо він цього бажає, за ціною виробника. І ви, сподіваюся, даруєте мені, якщо я негайно закінчу нашу розмову. Бо я з хвилини на хвилину чекаю японського міністра та Чарльза Мерфі²¹!

¹⁹ Таммани – політична організація Демократичної партії США в Нью-Йорку, яка діяла з 1790-х по 1960-ті рр. і контролювала висунення кандидатів на Мангеттені в 1854–1934 рр.

²⁰ ADT (American District Telegraph) – американський районний теле-граф.

²¹ Чарльз Мерфі – тодішній лідер демократичної партії.

Ця розмова мала гарячі наслідки. Генерал був глибоко вдячний своєму шанованому знайомому пану Келлі. Крім цього, спритний «міністр оборони» був пильно зайнятий упродовж наступних двох днів, купуючи порожні скрині від гвинтівок і заповнюючи їх цеглою, які потім поклали на складі, орендованому зумисне для цієї мети. А коли генерал повернувся до готелю «Еспаньйол», пані О'Браєн підійшла до гостя, відірвала нитку з лацкана його маринарки й зронила:

– Послухайте, сеньйоре, не хочу «втручатися», але що цьому хулігану з мавп'ячим обличчям, котячими очима та довгою шиєю потрібно від вас?

– *Sangre de mi vida*²²! – вигукнув генерал. – Неможливо, щоб ви таке казала про мого доброго приятеля сеньйора Келлі.

– Ходімо в садочок, – запропонувала пані О'Браєн. – Я хочу побалакати з вами.

Уявімо, що минула година.

– І ви кажете, – не вірив генерал, – що за 18 тисяч доларів можна придбати меблі для будинку та винайм на один рік із таким прекрасним садом, який нагадує патію моєї *cara*²³ Колумбії?

– І це ще буде дешево, – зітхнула молодиця.

– *Ah, Dios!* – видихнув генерал Фалькон. – Що мені війна та політика? Це місце є раєм. Моя країна має й інших відважних героїв, щоб продовжувати боротьбу. Що для мене слава й убивства представників народу? Ніщо. А тут я знайшов янгола. Купімо ж готель «Еспаньйол», і ви будете моєю, а гроші не будуть марно витрачені на зброю.

Пані О'Браєн опустила свою світлу голівоньку на плече колумбійського патріота.

– О, сеньйоре, – зітхнула вона щасливо, – ви просто жахливі!

За два дні в час, призначений для передачі зброї генералу, на орендованому складі вже поскладали скрині з уявними карабінами, і на них сидів «міністр оборони», очікуючи, що його приятель Келлі приведе туди жертву.

Пан Келлі поквапився призначеної години до готелю «Еспаньйол». Він застав генерала за столом, коли той робив якісь підрахунки.

– Я вирішив, – заявив генерал, – не купувати зброю. Я сьогодні придбав цей готель, і саме в ньому відбудеться шлюбна церемонія генерала Перріко Хіменеса Віллабланка Фалькона з мадам О'Браєн.

Панові Келлі аж дух перехопило.

– Ах, ти стара голомоза бляшанка для вакси, – зашипів він, – та ти шахрай, ось хто ти! Бо ти купив пансіон за гроші, які належать твоїй проклятій країні, де б вона не була.

– Ах, – зронив генерал, роблячи підсумок у стовпчику, – це те, що ви називаєте політикою. Війна та революція – речі неприємні. Авжеж. І не надто добра справа завжди крокувати за Мінервою. Аж ніяк. Набагато приємніше утримувати готелі та ніжитися з цією Юноюю. Ах які ж у неї золоті кучерики!

Пан Келлі мало не задихнувся.

– Ах, сеньйоре Келлі! – правив далі генерал пристрасно і поцікавився: – Ви ніколи не куштували рагу з яловичини, яке готує мадам О'Браєн?

²² *Sangre de mi vida!* (*icn.*) – крові мого серця!

²³ *Cara* (*icn.*) – кохана.

Малята в джунглях

Монтегю Сілвер, найметикуватіший волоцюга та шахрай на всьому Заході, якось сказав мені в Літл-Року:

– Якщо ти колись втратиш розум, Біллі, і станеш занадто старим, щоб вдаватися до чесного шахрайства серед дорослих людей, перебирайся до Нью-Йорка. На Заході легковіри народжується щохвилини, але в Нью-Йорку вони з'являються цілими табунами, їх там не злічити!

За два роки я виявив, що не можу згадати навіть імен російських адміралів і помітив кілька сивих волосинок над своїм лівим вухом. І нарешті второпав, що для мене настав час прислухатися до поради Сілвера.

Якось я швендяв по Нью-Йорку опівдні та завернув на Бродвей. І там наштовхнувся на Сілвера власною персоною, одягненого в просторі шати, котрий притулювся до стіни готелю і полірував півмісяці на нігтях батистовою хустинкою.

– Склероз чи пенсія? – запитав я його.

– Привіт, Біллі, – відгукнувся Сілвер – Радий тебе бачити. Авжеж, мені здалося, що Захід став уже занадто сиромудрим. А Нью-Йорк я відкладав на десерт. Знаю, що нищість відбирати речі в цих людей. Вони знають небагато, снують туди-сюди й думають лише час від часу. Я б не хотів, аби моя мати дізналася, що я обшахруюю цих бевзів. Вона мене краще виховувала.

– А що це за тіснява біля почекальні старого лікаря, котрий чистить шкіру? – поцікавився я.

– Та без потреби, – відповів Сілвер – Адже чищення шкіри на спині зараз не обов'язкове для того, щоб досягти успіху. Я тут живу лише місяць. Але я готовий почати свою справу, й учні недільної школи Віллі Мангеттена, кожен із яких добровільно вніс свою частку кутикул до цієї процедури, можуть відправляти свої світлини до редакції «Івнінг дейлі».

– Я вже оглянув місто, – оголосив Сілвер, – і газети читав щодня, тепер знаю його так само, як кішка в мерії знає всі звички О'Саллівана. Люди тут качаються по підлозі, лементують і вовтузяться, якщо недостатньо хутко відбирати в них гроші. Ходімо до мого помешкання, і я тобі все розкажу. Ми працюватимемо в місті разом, Біллі, як у старі добрі часи.

І Сілвер відвів мене до готелю. У його номері було багато непотрібних речей, що були розкидані навколо.

– Є більше способів відібрати гроші від цих столичних віслюків, – правив своє Сілвер, – ніж рецептів приготування рису в Чарлстоні, що в штаті Південна Кароліна. Вони ласі на все. Мізки здебільшого в них м'які, як тісто. Чим освіченіші, тим менше тямлять і знають. Ось нещодавно Дж. П. Моргану продали портрет олією Рокфеллера-молодшого, видавши його за знамениту картину Андреа дель Сарто²⁴ «Молодий святий Іван Хреститель»!

Бачиш ген у тому кутку стосик друкованої продукції, Біллі? Це справжні скарби. Я почав якось їх продавати, але був змушений покинути вже за дві години. Причина? Мене заарештували за блокування вуличного руху. Люди мотлошилися, щоб купити цей шмельц. Я продав поліціянтові їх цілу пачку на шляху до відділку, а потім прибрав їх із продажу. Не хочу, щоб люди платили мені за таке свої грошенята. Хочу, щоб насамперед трохи помізкували, щоб зважитися на таке, бо мене аж шляк трафляє. Я хочу, щоб вони спробували здогадатися, якої літери бракує в слові Чикаго, або прикупити карту до пари дев'яток, перш ніж віддадуть мені хоч цент.

Була й ще одна невеличка схема, яка працювала так просто, що я був змушений її покинути. Бачиш он ту пляшечку зі синім чорнилом на столі? Я витатуював якір на руці, прийшов

²⁴ Андреа Дель Сарто (1486–1530) – італійський маляр епохи Відродження.

до банку й повідомив, що я небіж адмірала Дьюї²⁵. Вони запропонували мені виписати тисячу доларів готівкою на його ім'я, але я не знав імені свого «дядька», проте це показує, наскільки легке це місто. Щодо грабіжників, то вони не полізуть до оселі, якщо там не буде готової гарячої вечері та кількох студентів коледжу, що терпляче на них чекатимуть. Вони стріляють у людей в усіх закутках міста, і припускаю, що це тут називають простим хуліганством.

– Монті, – зронив я, коли Сілвер заспокоївся, – ти, можливо, й адекватно описуєш Мангеттен, але я все ж сумніваюся. Я в місті лише дві години, але мені не здалося, що воно – наша вишенька на торті. Йому хіба бракує *rus in urbe*²⁶. Мені б набагато більше сподобалося, якби люди тут носили соломку у волоссі, оксамитові камізельки та годинники великі, як бичаче око. Вони мені не здаються легкою здобиччю.

– Усе з тобою ясно, Біллі, – скривився Сілвер. – Усі емігранти таке відчують. Нью-Йорк більший, ніж Літл-Рок або Європа, і це лякає прибульців. Але з тобою все буде гаразд. Кажу тобі, що мені інколи хочеться надавати ляпасів людям за те, що не відправляють мені всі свої гроші в кошиках, побризканих зовні бактерицидом. Ненавиджу виходити на вулицю, щоб їх підібрати. А хто носить діаманти в цьому місті? Вінні, дружина шахрая, і Белла, наречена крадія. Обчистити ньюйоркців легше, ніж вишити блакитну троянду на серветці. Єдине, що мене турбує, це те, щоб не поламати сигари в кишенях моєї камізельки, коли наб'ю їх двадцятками.

– Сподіваюся, що ти маєш рацію, Монті, – засумнівався я. – Але мені все ж затишніше в Літл-Року зі своїм малим бізнесом. Урожай там невеликий, але можна вициганити від фермерів підписи під петицією за спорудження нового поштового відділення, яку можна продати за 200 доларів окружному банку. Люди тут, либонь, наділені інстинктом самозбереження та застереженнями проти ліберальності. Боюся, що ми недостатньо культурні, щоб ув'язуватися в цю гру.

– Не хвилюйся, – заспокоїв Сілвер. – Я адекватно оцінив це місто роззяв, так само, як Північна річка – це Гудзон, а Східна – ніяка не річка²⁷. Та тут у чотирьох кварталах Бродвею живуть люди, котрі в житті не бачили іншого будинку, ніж хмарочоса. Здібний і енергійний чоловік зі Заходу зможе стати достатньо помітною особою тут упродовж трьох місяців, щоб заслужити помилування Джерома або осуд Лоусона.

– Годі гіпербол, – зупинив я цю тираду, – чи знаєш ти якусь безпосередню методу вимагання в спільноти долара чи двох, крім того, щоб звернутися до Армії порятунку або вдати епілептика на порозі панни Гелен Гулд?

– Та десятки, – відповів Сілвер. – Скільки капіталу ти маєш, Біллі?

– Тисячу, – заявив я.

– Я маю тисячу двісті доларів, – похизувався він. – Ми об'єднаємо свої зусилля і зробимо великий бізнес. Є стільки способів заробити мільйон, що й не знаю, з якого почати.

Наступного ранку Сілвер зустрів мене в готелі, він весь аж сяяв від задоволення.

– Ми зустрічаємося з Дж. П. Морганом пополудні, – повідомив він. – У готелі я знаю одного службовця, котрий хоче познайомити нас із ним. Він його приятель. Каже, що той любить зустрічатися з вихідцями зі Заходу.

– Звучить гарно й правдоподібно, – похвалив я. – Хотів би я познайомитися з паном Морганом.

– Нам анітрохи не зашкодить, – визнав Сілвер, – познайомитися з кількома фінансовими магнатами. Мені подобається, що в Нью-Йорку так гостинно зустрічають незнайомців.

²⁵ Джордж Дьюї (1837–1917) – американський моряк, із чийм ім'ям пов'язують перемогу в битві в Манільській бухті під час Іспансько-американської війни. Єдина особа в історії, відзначена вищим військовим званням флоту США – адмірала Військово-морських сил.

²⁶ *Rus in urbe* (лат.) – село в місті.

²⁷ Східною річкою називають протоку між островами Мангеттен і Лонг-Айленд.

Чоловік, котрого знав Сілвер, назвався Кляйном. О третій Кляйн привів свого товариша з Волл-стрит, аби навідати нас у номері Сілвера. «Пан Морган» виглядав як на картині, турецьким рушником була обгорнена його ліва нога, тому чоловік ходив із ціпком.

– Це пан Сілвер, а це пан Пескад, – репрезентував Кляйн. – Зайве, – додав він, – навіть згадувати ім'я найбільшого фінансового...

– Годі, Кляйне, – зупинив його пан Морган. – Я радий знайомству, бо дуже вже цікавлюся Заходом. Кляйн мені сказав, що ви з Літл-Року. Здається, я маю там залізницю чи дві. Якщо хтось із вас хоче зіграти в покер, то я...

– Перпонтте, – урвав його Кляйн, – ви забули!

– Даруйте, джентльмени! – схаменувся Морган. – Відколи дістав сильну подагру, іноді граю в карти зі своєю компанією. Хтось із вас часом не знав одноокого Пітерса, поки ви жили в Літл-Року? Він жив у Сіетлі, що в Нью-Мексико.

Перш ніж ми встигли щось відповісти, пан Морган луснув ціпком об підлогу й почав човгати туди й сюди, гучно лаючи когось уголос.

– Сьогодні на Волл-стрит валять ваші акції, Пірпонтте? – поцікавився Кляйн із усмішкою.

– Акції! Ні! – заревів пан Морган. – Це та картина, за якою я послав агента до Європи, бо хочу її купити. Я тільки-но згадав про це. Він відповів мені сьогодні, що не може її знайти по всій Італії. А я хоч завтра готовий заплатити п'ятдесят тисяч за цю картину, навіть більше – сімдесят п'ять тисяч доларів. Я дав тому агенту *la carte*²⁸ купити її. І не можу второпати, чому художні галереї дозволяють, щоб да Вінчі...

– О, пане Морган, – замахав руками Кляйн. – Я був упевнений, що ви маєте всі картини да Вінчі.

– А як виглядає та картина, пане Морган? – перепитав Сілвер. – Вона, мабуть, така сама велика, як стіна «Праски»²⁹.

– Я боюся, що ви не надто добре знаєтеся на мистецтві, пане Сілвер, – зауважив Морган. – Ця картина розміром двадцять сім на сорок два дюймів, і вона називається «Ідилія кохання». На ній зображені кілька юнок, котрі танцюють тустеп³⁰ на березі річки бузкового кольору. А в телеграмі сказано, що її могли привезти до цієї країни. Моя колекція ніколи не буде повною без цієї картини. Ну, до зустрічі, джентльмени, ми, фінансисти, маємо рано вставати й рано лягати.

Пан Морган і Кляйн поїхали разом у кебі. Ми з Сілвером побалакали про те, якими простими й довірливими бувають великі люди. Сілвер сказав, що соромно було б спробувати пограбувати таку людину як пан Морган. А я сказав, що я вважаю, що це буде доволі необережно.

По обіді Кляйн запропонував прогулянку; я, він і Сілвер почимчикували вниз Сьомою авеню, щоб переглянути цікавинки. Кляйн побачив пару запонок у вітрині ломбарду, вони викликали його захоплення, і ми вкупі зайшли досередини, щоб він міг їх купити.

Після того, як ми повернулися до готелю і Кляйн пішов, Сілвер раптом кинувся до мене й замахав руками.

– Ти це бачив? – волав він. – Ти бачив, Біллі?

– Що саме? – не збагнув я.

– Та ж ту картину, яку жадає Морган. Вона висить у тому ломбарді, за столом. Я нічого не сказав, бо там був Кляйн. Це ж та сама картина, хай мені грець. Дівчата такі природні, якими тільки можуть зробити їх фарби, усі носять 25-й, 36-й і 42-й розміри суконь, хоча суконь на них

²⁸ *La carte* (франц.) – як забажаєте.

²⁹ «Праска» (англ. Flatiron Building) – хмарочос у Нью-Йорку в 22 поверхи, висотою 87 метрів, будівництво якого завершило 1902 року. Свою назву споруда отримала через специфічну форму, що нагадує праску.

³⁰ Тустеп – американський швидкий побутовий танець, поширений також у Європі на початку ХХ ст.

і немає, і вони витанцьовують на березі річки. Скільки пан Морган казав, що готовий віддати за неї? Не змушуй мене повторювати. Вони навіть не здогадуються, що вона висить у ломбарді.

Коли наступного ранку відчинився ломбард, ми зі Сілвером стовбичили під ним такі збуджені, ніби хотіли закласти недільний гарнітур, щоб похмелитися. Ми зайшли досередини й почали витріщатися на ланцюжки для годинників.

– Ну і мазанина у вас там висить, – мимохідь зауважив Сілвер лихварю. – Але я захоплююся дівчатками з голими колінами й у червоному. Чи пропозиція в розмірі двох доларів із чвертю змусила б вас розбити кілька крихких предметів зі свої запасів, якби ви поквапилися її зняти?

Лихвар усміхнувся і продовжив демонструвати нам ланцюжки для годинників.

– Цю картину, – зронив він, – торік заклав один італійський джентльмен. Я дав йому за неї 500 доларів. Вона називається «Ідилія кохання», а її автор – Леонардо да Вінчі. Два дні тому збіг термін, і тепер її вже можна викупити. Ось такі ланцюжки зараз носять.

За півгодини ми зі Сілвером заплатили лихварю дві тисячі і вийшли з ломбарду з картиною. Сілвер сів у кеб і подався до офісу Моргана. А я пішов до готелю чекати його. За дві години Сілвер повернувся.

– Ти бачив пана Моргана? – запитав я. – Скільки він заплатив тобі за картину?

Сілвер сів і став теребити китиці на обрусі.

– Я так і не побачив пана Моргана, – нарешті озвався він, – тому що пан Морган уже місяць як у Європі. Але ось що мене хвилює, Біллі: в універмагах продають такі самі картини в рамі за 3,48 долара й вони правлять 3,50 лише за саму рамку. Цього мені втямити ніяк не вдається.

Великдень

Я добре бачу, як художник гризе кінчик свого олівця і хнюпиться, коли справа доходить до малювання великодньої листівки, бо в його уяві лише четверо людей причетні до цього свята.

Насамперед сама Пасха – поганська богиня весни. Тут фантазія митця може розігратися. Прекрасна панна з пишним волоссям і належною кількістю пальців буде те, що треба. Відома манекенниця Кларисса Сент-Вавасур може позувати для неї в чому мати народила та капелюшку трілбі³¹.

Друга версія – меланхолічна леді зі зведеними догори очима в рамці з лілій. Це схоже на обкладинку журналу, але воно працює.

Третя – це міс Мангеттен під час параду до Великодня в неділю на П'ятій авеню.

Четверта – Меггі Мерфі з новим червоним пером на своєму старому солом'яному капелюшку, щаслива та сором'язлива, посеред публіки на Гранд-стрит.

Звісно, пасхальні кролики до уваги не беруться. Як і великодні яйця, бо нищівна критика зварила їх на твердо.

Обмежена сфера мальовничих варіантів доводить, що Великдень є найбільш розмитим і мінливим у нашій уяві з усіх наших свят. Він належить до всіх релігій, хоча його й вигадали погани. Повертаючись ще далі в часі, до найпершої весни, бачимо, як Єва гордо вибирає собі новий зелений листочок із *figus carica*³².

Тож об'єктом цієї критичної та вченої преамбули є виклад теореми, що Великдень – це не дата, не сезон, не хода, не свято та не причина випити. Про це ви дізнаєтеся, якщо підете крок у крок за Денні Мак-Крі.

Великодня неділя розпочалася, як і годиться, рано- вранці, на своєму властивому місці в календарі між суботою та понеділком. О 5.24 піднялося сонечко, а о 10.30 Данні піднявся і собі. Він почвалав на кухню і вимив своє обличчя в раковині. Матір парубка смажила шпондерок. Вона поглянула на його тверде, гладке, метикувате обличчя, поки той жонгливав круглим шматком мила, і згадала про синового батька, коли вперше побачила, як той спіймав м'яча між другою та третьою базою двадцять два роки тому на пустирі в Гарлемі, де зараз уже стоїть житловий будинок «Ла-Палома». У вітальні квартири батько Денні сидів біля відчиненого вікна з розкуйовдженим сивим волоссям, яке розвіював вітерець, і смалив свою люльку. Він ніяк не міг покинути курити, хоча два роки тому зір йому відібрав невчасний вибух динаміту на земляних роботах. Дуже мало сліпих людей курять, бо вони не бачать диму. Адже чи могли б ви насолоджуватися тим, що вам читають новини у вечірній газеті, а ви не бачите велетенських заголовків?

– Сьогодні Великдень, – повідомила пані Мак-Крі.

– Мені яечню, – замовив Денні.

Після сніданку він одягнув святковий костюм портового візника зі складів на Канал-стрит – маринарку, плаща, смугасті штани, шкіряні черевики, позолочений ланцюжок на передній частині камізелки, комір сторчма, капелюх зі загнутими крисами та метелик від Шонштейна (крамниця між чотирнадцятою вулицею і фруктовою яткою Тоні).

– Ти, мабуть, кудись ідеш сьогодні, Денні, – зронив у задумі старий Мак-Крі. – Подейкують, що сьогодні наче свято. Та й гарна весняна погода настала. Я відчуваю це в повітрі.

³¹ Трилбі – м'який чоловічий капелюх із вм'ятиною на тулії, названий так за іменем героїні однойменного роману Дж. Дю Морьє (1834–1896).

³² *Ficus carica* (лат.) – фігове дерево.

– Чому б не мені не піти кудись? – буркнув Денні. – Чи я маю вдома стовбичити? Чи, може, я кінь? Та навіть коні мають один день відпочинку на тиждень. І хто заробляє гроші на винайм цього помешкання, а також на сніданок, який ви тільки-но з'їли, хотів би я знати? Відповідайте негайно!

– Гаразд, хлопче, – погодився старигань. – Я не скаржуся. Поки мої очі бачили, для мене не було нічого кращого, ніж розвіятися в неділю. Біля вікна чутно, як палять дернину та чагарник. А я маю тютюн. Гарного тобі дня і відпочинку, хлопче. Інколи я жалію, що твоя мама не вміє читати, бо я зміг би почути закінчення історії про гіпопотамуса, але нехай буде.

– Що це за дурниці він верзе про якогось гіпопотама? – перепитав Денні у своєї матері, коли проходив через кухню. – Ви водили його до зоопарку? І навіщо?

– Не водила, – заперечила пані Мак-Крі. – Він сидить біля вікна цілими днями. Який там у бідних сліпих відпочинок. Гадаю, що думки часом можуть і заблукати в їхніх головах. Якось він мені майже годину без упину торочив про оливу. Я дивлюся, чи не горить сало на сковорідці. Не горить. А він каже щось таке, що мені невтямки. Нудні дні, неділі, свята – все однаково для сліпого, Денні. Не було кращих і дужчих за нього, коли він мав очі. Сьогодні гарний день, синку. Піди порозважайся. Холодна вечера буде о шостій.

– Ви чули якісь розмови про гіпопотама? – поцікавився Денні в двірника Майка, коли вийшов із брами внизу.

– Не чув, – відповів Майк і закасав рукави вище. – Але це єдина істота зі списку тварин, природних явищ і нелегальних дій, на яку не скаржилися впродовж останніх двох днів. Побалакайте з власником. Або ж виселяйтеся, якщо вам заманеться. Маєте бегемотів в оренді? Ні, тоді якого біса?

– Про це мій старий згадував, – пояснив Денні. – Мабуть, без жодної на те причини.

Денні подався вулицею до проспекту, а потім рушив на північ у саме серце дільниці, де Великдень, сучасна Пасха, у новій, яскравій одезі проводить святкову ходу. З навислих брунатних церков линула весела музика гімнів, які виконували хори. Широкими тротуарами пересувалися потоки живих квітів – такими здавалися зграйки святково одягнених юнок.

Джентльмени в гарнітурах, циліндрах і з гарденіями в петлицях, складали тло цієї процесії. Діти несли в руках лілії. Вікна будинків із брунатного каменю були забиті найпрекраснішими витворами Флори, сестри леді у віночку з лілій.

За закрутом, у білих-рукавичках, кремезний і застібнутий на всі гудзики, вигулькнув офіцер Корріган, місцевий правоохоронець. Денні його знав.

– Гей, Коррігане, – звернувся він, – то це Великдень? Знаю, що він настає після того, як місяць уповні підійметься сімнадцятого березня, але чому? Це така релігійна церемонія, чи губернатор призначає свято з політичних міркувань?

– Це щорічне свято, – відповів Корріган із розсудливим виглядом третього заступника поліційного комісара, – притаманне Нью-Йорку. Воно поширюється аж до Гарлема. Інколи доводиться висилати ще й резервний наряд на Сто двадцять п'яту вулицю. Мені здається, що це – не політика.

– Дякую, – вклонився Денні. – А скажи, чи ти колись чув, як чоловік скаржиться на бегемотів? Коли не хильнув зайвого, маю я на увазі.

– Нічого не чув про щось більше за морські черепахи, – поміркував Корріган, – але тоді був задіяний метиловий спирт.

Денні задумався. Подвійно важка повинність одночасно насолоджуватися неділею та святковим днем давалася йому нелегко.

Скорботи робочої людини звичні. Їх носять настільки часто, що вони стають припасованими, наче одяг, пошитий на замовлення. Ось чому ситі майстри олівця та пензля знаходять у скорботах простих людей для себе найяскравіші моделі. Але коли філістимлянин хоче розвія-

тися, то навіть похмурість самої Мельпомени бере участь у його розвагах. Тому Денні міцно зціпив зуби та зі сумом прийняв великодні забави.

Зайти до кафе Дагана – це ще куди не йшло, тому Денні поступився весні та замовив гальбу пива. Коли він сидів у темній, вистеленій лінолеумом, вогкій задній кімнаті, його серце та розум все ще шукали розгадку таємничого значення цього весняного свята.

– Скажи, Тіме, – звернувся він до офіціанта, – а навіщо потрібен Великдень?

– Іди до біса! – відрубав Тім і хитро підморгнув. – Це щось нове? Гаразд. Над тобою жартували, гадаю. Я здаюся. Тоді отримай відповідь – два яблука чи півтора ярди?

Після Дагана Денні повернув на схід. Квітневе сонце, здавалося, викликало в ньому невиразне відчуття, яке він не міг витлумачити. Чоловік поставив хибний діагноз і вирішив, що в цьому винна Кеті Конлон.

Він зустрів її за квартал від її помешкання, коли та прошкувала авеню А до церкви. Вони потиснули собі руки навзаєм.

– Ого! Ти так гарно вбраний, а виглядаєш сумним, – зауважила Кеті. – Щось не гаразд? Ходімо зі мною до церкви та звеселися.

– А що діється в церкві? – поцікавився Денні.

– Та ж це Великодня неділя, дурнику! Я чекала аж до одинадцятої, що ти за мною зайдеш.

– Що ж означає цей Великдень? – похмуро запитав Денні. – Ніхто, здається, не знає.

– Хто не сліпий, той знає, – відказала Кеті спересердя. – Ти навіть не поглянув на мій новий капелюшок. І спідницю. І це в час, коли всі дівчата одягають нові весняні шати. Дурнику! То ти підеш до церкви зі мною?

– Я хочу, – сказав Денні. – Якщо той Великдень зародився там, то вони мають бути спроможними дати якесь пояснення. Не те щоб капелюшок був негарний, але зелені троянди – просто чудові.

У церкві проповідник промовляв, не задумуючись, що каже. Він белькотів дуже швидко, бо квапився додому на ранній святковий обід, але свою справу знав добре. Було одне слово, яке домінувало в його проповіді – воскресіння. Не нове творіння, а нове життя, що зароджується зі старого. Парафіяни чули про це й раніше багато разів. Але на шостій лаві від кафедри сидів чудовий капелюшок – поєднання духмяного горошку та лаванди – і привертав увагу присутніх.

Після церкви Денні затримався на розі, поки Кеті чекала, з досадою лупаючи своїми небесно-блакитними очима.

– Ти зараз підеш додому? – перепитала вона. – Але не зважай на мене. Я й сама дійду. Ти, вочевидь, дуже заклопотаний. Немає ради. Чи побачу я вас ще колись, пане Мак-Крі?

– Я буду, як завжди, у середу ввечері, – відказав Денні, обернувся та перейшов вулицю.

Кеті почимчикувала собі, а зелені троянди обурливо похитувалися. Денні зупинився за два квартали. Він непорушно застиг біля бровки на розі, встромивши руки до своїх кишень. Обличчя молодика було ніби з каменю витесане. Глибоко в його душі ворушилося щось таке маленьке, гостре, непомітне та невловимо тонке, що його жорсткі фібри розпізнати аж ніяк не могли. Це було щось ніжніше за квітневий день, більш витончене, ніж вибух почуттів, чистіше та глибше, ніж кохання до жінки – бо інакше чому він відвернувся від зелених троянд і очей, які вабили його впродовж року? І Денні не знав, що це таке. Проповідник, котрий послішав на вечерю, щось сказав йому, але Денні не мав лібрето, щоб второпати ту сонну інтонацію. Але проповідник казав правду.

Раптом Денні втелюшив себе по нозі й залементував хриплим вигуком захвату.

– Гіпотамус! – заволав він до стовпа на дорозі. – Ну, як я не здогадався? Трясця його матері! Я знаю тепер, про що він лопотів. Гіпотамус! Хіба це не відсилає вас до Бронкса! Уже рік минув, як він це почув, і майже не схибив. Ми закінчили на 469-му році до Різдва Христового, а він і досі пам'ятає. Спробуй здогадайся, що він мав на увазі.

Денні стрибнув у трамвай і незабаром підіймався до помешкання, яке утримував зі своєї платні.

Старий Мак-Крі досі сидів біля вікна. Його згасла люлька лежала на підвіконні.

– Це ти, хлопче? – запитав він.

Денні спалахнув люттю дужої людини, яка дивується доріканню за намір зробити добрий вчинок.

– Хто платить орендну плату й купує їжу, яку їдять у цій оселі? – обурився він. – Хіба я не маю права розвіятися?

– Ти гарний хлопець, – зітхнув старий Мак-Крі. – Уже настав вечір?

Денні потягнувся до полиці та зняв товстий фоліант «Історія Греції» з витісненими позолоченими літерами. На ній пилюка була товщиною з півдюйма. Він поклав книжку на стіл і знайшов у ній місце, закладене смужкою паперу. І тоді гомерично зареготав:

– То це той бегемот, про якого ти тоді хотів послухати?

– Я чув, чи мені здалося, що ти розгорнув книгу? – спитав старий Мак-Крі. – Багато води сплигло, відколи мій хлопчик читав мені. А мені дуже подобаються греки. Ти якраз зупинився в цьому місці. Прекрасний день на вулиці, сину. Піди відпочинь від роботи. Я звик до свого крісла біля вікна та своєї люльки.

– Пел... Пелопоннес – ось місце, де ми зупинилися, а не гіпопотамус, – здогадався Денні. – Війна почалася саме там. Вона тривала тридцять років. Під заголовком написано, що чоловіча на ім'я Філіп Македонський, 338 року до Р. Х., став босом Греції, отримавши перемогу в битві під Хер... Херонеею. Я зараз про це прочитаю.

З рукою, прикладеною до вуха, захоплений Пелопоннеською війною, старий Мак-Крі добру годину уважно слухав.

Потім він піднявся і намацав шлях до дверей кухні. Пані Мак-Крі нарізала там холодне м'ясо. Вона зиркнула на чоловіка. Сльози текли з очей старого Мак-Крі.

– Чуєш, як наш хлопчик мені читає? – сказав він. – Немає нічого кращого на світі. Мої два ока знову повернулися до мене.

Після вечері він повідомив Денні:

– Який щасливий день цей Великдень. А тепер ти підеш до Кеті на здибанку? От і добре.

– Хто платить орендну плату та купує їжу, яку їдять у цій оселі? – сердито повторив Денні. – То я не маю права залишатися в ній? Після вечері прочитаю ще Коринфську битву 146 року до Р. Х., коли Греція, подекують, стала нев... невід'ємною частиною Римської імперії. Чи я ніхто в цьому обійсті?

П'яте колесо до воза

Ряди в черзі на безплатне ліжко тіснилися, бо було холодно. Вони були продуктом життєвої річки, що запрудила дельту на розі П'ятої авеню та Бродвею. Люди в черзі тупцювали своїми замерзлими ногами, витріщалися на порожні лавки на площі Медісон, звідки їх прогнав морозець, і теревенили між собою цілою мішанкою мов. Хмарочос «Праска», із його безбожною архітектурою, що ховалася в хмарах, нависав над ними з протилежного боку запруди, і його цілком можна було б визнати новою Вавилонською вежею, звідки цих ледачих поліглотів закликав крилатий гонець Господа.

Проповідник, котрий стояв на сосновій тарі, був на голову вищим, ніж його паства, повчав свою непостійну та мінливу аудиторію, яку йому прислав північний вітер. Це був ринок рабів. За п'ятнадцять центів там купували людину, передавали її Морфею, і янгол записував цей вчинок у перелік добрих справ.

Проповідник був надзвичайно серйозний і неспокійний. Він пройшовся списком речей, які можна зробити для свого ближнього, і зобов'язався вкласти до ліжка всіх, хто звернеться за нічлігом у середу та неділю. Решта п'ять ночей залишилася для інших філантропів; і якби вони також належно виконували свій обов'язок, то це грішне місто могло б перетворитися на величезну ідилічну спальню, в якій усі могли б цілими щасливими годинами хропіти там, забувши про проблеми, орендну плату та бісів бізнес.

Восьма година лише минула, а гаволови вже скупчилися маленькою темною масою в тіні пам'ятника генералу Вурту^{33*}. Час від часу, сором'язливо, показово, безтурботно й дуже сумлінно, хтось робив крок уперед і подавав проповіднику дрібні банкноти або срібло.

Після цього його помічник у скандинавських барвах і з таким самим ентузіазмом прошкував до нічліжки з викупленим гуртом людей. Упродовж усього цього часу проповідник напучував натовп фразами, позбавленими прийомів красномовства, чудово нудних і сповнених одноманітністю істини. Перед тим, як образ цієї юрби згасне, спробуйте почути одну сентенцію цього проповідника – ту, що формувала всю його проповідь цього вечора. Вона гідна бути закарбованою на всіх білих сторінках у світі.

– Ніхто ще не спився від віскі за п'ять центів.

Поміркуйте про це, п'янички, адже йдеться про шлях від проростання житнього колоска аж до ділянки землі на цвинтарі.

Доволі чистий молодик у задніх рядах бездомних пробував наслідувати черепаху, втягуючи голову глибоко досередини в панцер коміра своєї одежі. Це був добре зшитий твідовий плащ, а на штанях досі залишалися ознаки того, що їх колись прасували. Заради справедливості я змушений попередити продавчиню зі сусідньої крамниці, котра це читає, очікуючи, коли вже прийде Реджинальд Монтресор без долара за душею, що їй далі краще не читати. Бо цей молодик був не хто інший, як Томас Мак-Квейд, колишній кучер, звільнений за п'ятику місяцем раніше, котрий тепер опустився до брудних шеренг мисливців за ліжками на одну ніч.

Якщо ви живете в середмісті Нью-Йорка, то мали б знати про виїзд родини ван Смуйта бричкою у формі ванни, запряженою двома важковаговими кіньми. Навпроти одна одної лежали старі порхавки ван Смуйти, котрі затулялися чорними парасольками неймовірного розміру. До свого звільнення Томас Мак-Квейд поганяв гнідими ван Смуйта, а його самого поганяла Ені, покоївка ван Смуйта. Прикро, що одними з найсумніших речей, пов'язаних із романтикою, стають тісне взуття, порожня крамниця або зубний біль, які будь-якого шанувальника Амура перетворюють на тимчасового еретика. А фізичних неприємностей у Томаса

³³ Вільям Дженкінс Ворт (1794–1849) – генерал Сполучених Штатів, котрий брав участь у війні 1812 року, Другій війні зі семінолами та мексикансько-американській війні.

було чимало. Тож його душа була менше заклопотана думкою про покоївку як свою любаску, а більше переймалася надмірною присутністю певних легковажних створінь, які, як майже його переконали його змучені нерви, пурхали, танцювали, повзали та звивалися на асфальті й у повітрі та навколо похмурого притулку армії безхатків. Близько чотирьох тижнів дієти, що складалася лише з віскі, крекерів, ковбаси та солоних огірків, часто справляє психо-зоологічний ефект. Тому тепер відчайдушний, змерзлий, розгніваний, оточений примарами, він мав велику потребу в людській симпатії та спілкуванні.

У черзі поруч нього стояв ще один молодик, приблизно такого самого віку, у пошарпаній, але акуратній одежі.

– Який твій діагноз, Фредді? – поцікавився Томас із фамільярністю приреченого – Оковита? Це моє. Та ти не схожий на жebraка. Як і я. Місяць тому я шмагав спину найкращої упряжки першеронів³⁴, що будь-коли крокували по П'ятій авеню. А тепер поглянь на мене! Скажи, як ти опинився на цій біржі снів?

Іншому молодика, здавалося, сподобалося патякання безжурного колишнього кучера.

– Ні, – заперечив він, – моя проблема не пов'язана з алкоголем, якщо не вважати гостину Купідона занадто міцною. Я нерозумно одружився, як вважають мої невблаганні родичі. Я вже рік без роботи, бо не знаю, як це – працювати, лежав у Бельвю й інших шпиталях місяцями, моя дружина та дитина були змушені повернутися до її мами, а вчора мене витурили з лікарні. А у мене ні цента в кишені. Ось така моя сумна розповідь.

– Кепські справи, – кивнув Томас. – Сам чоловік ще якось може собі дати раду. Але ненавиджу бачити, як мучаться жінки та діти.

Якраз тоді по П'ятій авеню прогудів автомобіль – такий розкішний, такий червоний, такий потужний і так вправно порушував обмеження швидкості, що це привернуло увагу навіть найбільш понурих безхатків. На лівому боці в нього висла додаткова шина.

Коли автомобіль опинився навпроти компанії нещасливців, кріплення цієї шини ослабло. Вона впала на асфальт, відскочила й швидко покотилася за автомобілем, що мчав на швидкості.

Томас Мак-Квейд, відчувши слушну нагоду, кинувся зі свого місця серед овець проповідника. За тридцять секунд він упіймав шину, закинув її через плече й спритно помчав за машиною. Обабіч проспекту люди лементували, свистіли й махали ціпками, щоб привернути увагу пасажирів червоного автомобіля до заповзятливого Томаса, котрий набігав зі загубленою шиною.

Один долар, за підрахунками Томаса, був найменшою винагородою, яку такий заможний автомобіліст міг би запропонувати за надану ним послугу, щоб зберегти власну гідність.

Через два квартали автомобіль зупинився. У ньому сидів миршавий, чорний, обмотаний шаликом водій, а на задньому сидінні розвалився імпозантний джентльмен, котрий носив дорогу шубу з тюленьчої шкіри та підбитого шовком капелюха.

Томас показав знайдену шину, демонструючи свої найкращі манери колишнього кучера, і зиркнув своїми почервонілими очима, які мали на меті нагадати про срібну монетку або дві, або й банкноти більших номіналів.

Але його погляд витлумачили хибно. Джентльмен у шубі з тюленьчої шкіри шину взяв, запахав у салон автомашини, пильно поглянув на колишнього кучера та пробурмотів собі під ніс якісь нерозбірливі слова.

– Дивно... дуже дивно! – зауважив він. – Один чи два рази навіть мені здається, що халдейський гороскоп спрацював. Чи таке можливе?

³⁴ Першерон – порода коней, призначена для робіт, що вимагають особливої сили та витривалості, які також застосовують для кінних прогулянок через особливу м'яку ходу.

Потім він звернувся менш загадковими словами до Томаса, котрий завмер в очікуванні та надії.

– Сер, дякую вам за те, що ви врятували мою шину. І я б, якщо дозволите, щось у вас запитав. Чи знаєте ви родину ван Смуйта, котра живе на північній Вашингтон-сквер?

– Ще б пак, – підтвердив Томас. – Я там жив. Хотів би й надалі жити.

Джентльмен у шубі з тюленьчої шкіри відчинив дверцята автомобіля.

– Сідайте, будь ласка, – сказав він. – Вас чекають.

Томас Мак-Квейд скорився з подивом, але без вагань. Сидіти в автомобілі здавалося кращим, ніж стовбичити в черзі за ложем. Але після того, як на нього накинули коц, й автомобіль помчав далі, пасажир таки задумався про це дивне запрошення.

«Можливо, той чоловік не має дріб'язку, – висунув він версію. – Багато цих багатіїв не заморочуються готівкою. Гадаю, що він висадить мене, коли доїде до якоїсь забігайлівки, в якій зможе отримати готівку. У будь-якому разі з лежаками просто неба я наразі закінчив».

Кутаючись у свою шубу, таємничий автомобіліст, здавалося, і сам дивувався таким життєвим сюрпризам.

– Чудасія! Дивовижа! Неймовірно! – постійно торочив він собі.

Коли автомобіль занурився далеко в Сімдесяті вулиці, він завернув на схід і зупинився перед шеренгою високих будинків, із фасадами з брунатової цегли.

– Будьте такими люб'язними, завітайте до моєї оселі, – запросив джентльмен у шубі з тюленьчої шкіри, коли вони висіли.

«Мабуть, має намір розщедритися», – припустив Томас і потягнувся за багатієм досередини.

У вітальні заледве світилося. Господар повів його крізь двері ліворуч, зачинив їх за гостем, і вони опинилися в цілковитій темряві. Раптом світлий, чудернацьки прикрашений глобус тьмяно засвітився в центрі величезної кімнати, що здавалася Томасу обставленою краще, ніж будь-яка інша, що він бачив на сцені або про яку читав у казках.

Стіни прикрашали чудові багряні шпалери, вишиті фантастичними золотими візерунками. У задньому кінці покою висіла щільна фіранка з тьмяного золота, пересипана срібними півмісяцями та зірками. Меблі були дорогі, виконані у вибагливому стилі. Ноги колишнього кучера пірнули в килими, такі ворсисті та глибокі, неначе снігові замети. Тут були три чи чотири стійки чи столи незвичної форми, вкриті чорними оксамитовими покривалами.

Томас Мак-Квейд розглядав багатство цих апартаментів лише одним оком. Іншим він шукав свого показного провідника й виявив, що той кудись зник.

– Отакої! – пробурмотів Томас, – це наче якась оселя примар. Не здивуюся, якщо це одна з тих пригод «Моравських братів»³⁵, про які я колись читав. Цікаво, а що ж сталося з чоловіком у шубі.

Раптом опудало сови, що мстилося на сідалі з чорного дерева біля освітленої кулі, повільно підняло крила, і з його очей блиснуло електричне сяйво.

З переляку Томас вилаявся, схопив бронзову статуетку Геби зі шафи поруч і швиргнув її з усією силою в цю страшну та гидку пташу. Пугач і його сідало впали й розлетілися в різні боки. Цієї ж миті почулося клацання, і кімнату затопило світло з десятка матових куль вздовж стін і стелі. Золоті фіранки розсунулися і зійшлися, і до покою увійшов таємничий автомобіліст. Він був високим, одягнений у вечірній гарнітур, ідеально й зі смаком пошитий. Він носив золотисто-коричневу блискучу борідку в стилі ван Дейка, достатньо довге та хвилясте волосся, плавно розділене навпіл, і мав великі гіпнотичні, по-східному розкосі очі, що надавали йому вражаючого та приголомшливого вигляду. Якщо ви зможете уявити якогось великого російського князя в тронній залі індуського раджі, котрий наближається, щоб привітати

³⁵ «Моравські брати» – релігійна секта в Чехії, що виникла в середині XV ст.

гостя-імператора, то приблизно уявите собі його манери. Але Томас Мак-Квейд був занадто близький до того, щоб зомліти, щоб таке собі уявляти. Коли він лупав очима на господаря в шовковому, вишуканому й трохи лячному халаті, то невиразно думав про стоматологів.

– Розумієте, доку, – сказав він обурено, – та гаряча пташка, яку ви тримаєте на гілці. Сподіваюся, що я нічого не зламав. Але я майже очманів, коли вона заліпила мені своїми ліхтарями, і я жбурнув у сову тією маленькою металевою дівчинкою, що стояла в креденсі.

– Це просто механічна іграшка, – махнув рукою джентльмен. – Хочу попросити вас сісти й поясню, навіщо я привів вас до свого обійстя. Можливо, ви не зрозумієте й вам не сподобається психологічний примус, який змусив мене зробити це. Тому я відразу ж перейду до суті, пославшись на те, що ви знаєте родину ван Смуїта з північної Вашингтон-сквер.

– А що, у нього срібло вкрали? – перепитав Томас саркастично. – Коштовності зникли? Звісно, я їх знаю. Чи, може, кудись поділася парасолька однієї зі старих леді? Ну, я їх знаю. І що далі?

Великий князь м'яко потер білі рученьки.

– Чудово! – буркнув він. – Дивовижно! Чи я змушений особисто повірити в халдейський гороскоп? Дозвольте вас запевнити, – правив він далі, – що боятися немає потреби. Замість цього, гадаю, я зможу вам пообіцяти дуже щедру винагороду. Дасться чути.

– Вони хочуть мене повернути? – поцікавився Томас із чимось схожим на його стару професійну гордість у голосі. – Я обіцяю покинути пити й робитиму правильні речі, якщо вони знову мене візьмуть. Але звідки ви про це дізналися, доку? Хай йому біс, це ж найкраще бюро з працевлаштування, в якому я будь-коли опинявся, з ліхтарем-совою і таким подібним.

З поблажливою посмішкою ввічливий господар попросив дозволу відлучитися на дві хвилини. Він вийшов на тротуар і дав вказівку шоферу, котрий усе ще чекав біля машини. Повернувшись до таємничої квартири, господар сів поруч зі своїм гостем і почав так добре розважати його дотепним і приязним спілкуванням, що бідний безхатько майже забув про холодні вулиці, з яких його зовсім нещодавно й дивовижно врятували. Слуга приніс трохи ніжного холодного м'яса, бісквітів до чаю і келих чудового вина. І Томас відчув, як тоне в розкошах Аравії. Таким чином півгодини швидко збігли, а гудок автомобіля, що повернувся і зупинився біля дверей, раптово підняв великого князя на ноги, і той ще раз попросив вибачити його на кілька хвилин.

Дві жінки, дуже закутані, увійшли у вхідні двері, і господар оселі ввічливо повів їх залогою до інших дверей ліворуч, у меншу кімнатку, яку відгороджували та відокремлювали від більшої, передньої кімнати важкі, подвійні фіранки. Тут атмосфера була ще витонченішою й елегантнішою, ніж у сусідній. На палісандровому столі зі золотою інкрустацією були розкидані аркуші білого паперу й лежав химерний, трикутний інструмент, що нагадував іграшку, на вигляд, либонь, зі золота.

Вища жінка відкинула чорну вуаль і розстебнула свій плащ. Їй було років із п'ятдесят, мала зморшкувате та сумне обличчя. Інша ж, молода та пухка, всілася на крісло неподалік у задній частині, так, можливо, зробив би слуга чи хтось із почту.

– Ви викликали мене, професоре Черубуско, – зронила старша жінка втомлено. – Сподіваюся, ви маєте щось вагомніше повідомити, ніж зазвичай. Я майже втратила ту дрібку віри у ваше мистецтво, яку ще мала. Я б не відповіла на ваш заклик цього вечора, якби моя сестра не наполягла на цьому.

– Мадам, – сказав професор зі своєю величною усмішкою, – справжнє мистецтво не може зазнати невдачі. Щоб знайти справжнє психічне та потенційне джерело, іноді потрібен час. Ми не досягли успіху, зізнаюся, з картами, кристалом, зірками, магічними формулами Сарацина, а також Оракула По. Але ми нарешті виявили справжній психічний маршрут. Халдейський гороскоп дуже допоміг у нашому пошуку.

Голос професора звучав упевнено, здавалося, що він беззастережно вірить у власні слова. Літня жінка поглянула на нього з дещо більшим зацікавленням.

– Чому ж у тих словах, які я прочитала на його долоні, не було сенсу, – здивувалася вона. – Що ж ви маєте на увазі?

– Слова були такими, – пояснив професор Черубуско, зіп'явшись на свій чудовий повний зріст: – Він прибуде на колісниці з п'ятим колесом.

– Я не багато колісниць бачила, – зауважила леді, – і ніколи не бачила їх із п'ятьма колесами.

– Прогрес, – правив своє професор, – прогрес у науці та механіці досяг цього, хоча, якщо бути точним, ми можемо говорити про неї лише як про запасну шину. Прогрес в окультному мистецтві просунувся у своїх пропорціях. Мадам, я повторюю: халдейський гороскоп це передбачив. Я можу не лише відповісти на запитання, яке ви задали, а й продемонструвати вам наочний доказ.

Тепер гостя похитнулася в своїй зневірі й у своїй позі.

– О, професоре! – вигукнула вона схвильовано. – Коли? Де? Його знайшли? Не тримайте мене в напрузі.

– Прошу вибачити мене на кілька хвилин, – укотре повторив професор Черубуско, – і, гадаю, що зможу продемонструвати вам ефективність справжнього мистецтва.

Томас смачно жував останні крихти хліба й м'ясива, коли чарівник раптом опинився біля нього.

– Чи готові ви повернутися до свого старого будинку, якщо вам гарантуватимуть поновлення на посаді? – запитав він зі своєю ввічливою королівською посмішкою.

– Хіба я схожий на ненормального? – відрубав Томас. – З мене годі життя на ногах. Але чи вони візьмуть мене назад? Старенька дуже вперта.

– Мій любий юначе, – запевнив він, – вона всюди вас шукала.

– Чудово! – зрадів Томас. – Я в ділі. Ця упряж спухлих верблюдів, яких вони називають кіньми, дуже псує руку першокласного кучера, такого як я, певна річ, але я візьмуся за цю роботу ще раз, доку, бо вони хороші люди.

Тепер відбулася зміна з ввічливим обличчя багдадського халіфа. Він пильно й підозріло поглянув на колишнього кучера.

– Чи можу я дізнатися ваше ім'я? – сухо поцікавився він.

– Ви мене шукали, – здивувався Томас, – і не знаєте, як мене звати? А ви кумедний нишпорка, вочевидь, із центрального бюро розслідувань. Я все що той самий Томас Мак-Квейд. Працював возієм пари слонів у ван Смуїта цілий рік, а вони звільнили мене місяць тому. Ну, доку, ви ж бачили, що я вчинив із вашим старим пугачем, я спився, і це я побачив шину, що випала з вашої машини, коли я стояв у тій юрбі безхатків біля пам'ятника Ворту в очікуванні ліжка на дурняк. Тож яка нагорода очікує мене за найкращу відповідь на все це?

На свій великий подив Томас відчув, як його схопили за комір і потягнули, без жодного слова пояснення, до вхідних дверей. Вони були відчинені, і нахабу спустили зі сходів одним важким, розчарованим, принизливим копняком аравійського чобота.

Як тільки колишній кучер піднявся на ноги й очуняв, то припустив так хутко, як міг, на схід до Бродвею.

– Якийсь шаленець, – такою була його оцінка загадкового автомобіліста. – Просто захотів весело пожартувати, гадаю. Він міг би дати мені долар або й більше. А тепер маю поквапитися і повернутися до цієї зграї мисливців за ліжками, доки їх всіх не вклали спати нудними повідомлями.

Коли Томас дістався мети своєї прогулянки, промчавши дві милі, то побачив, що ряди бездомних скоротилися до гурту з вісьмох чи десятих осіб. Він зайняв належне місце новака

на лівому фланзі. Перед ним стояв молодик, котрий розповідав про лікарні та згадував щось про дружину та дитину.

– Прикро знову бачити тебе тут, – зауважив парубок, обертаючись, щоб звернутися до прибульця. – Я сподівався, що ти знайдеш собі щось краще за це.

– Я? – сказав Томас. – О, та я просто побігав навколо кварталу, щоб зігрітися! Бачу, що товариство не поспішає до Господа сьогодні.

– За такої погоди, – заявив юнак, – добродійність, як у прислів'ї, не лише починається, а й закінчується вдома.

Аж тут проповідник і його пристрасний помічник затягнули свій останній піснеспів – прохання до Провидіння і перехожих. Ті з безхатків, чії горлянки все ще діяли за тридцяти двох градусів морозу, безнадійно й невпопад приєдналися до них.

Посеред другого вірша Томас побачив енергійне дівча, чию одіж розвівав вітер, і котра прямувала до нього з тротуару через дорогу.

– Енні! – вигукнув парубок і помчав до неї.

– Ти бевзь, справжня нетяма! – водала та, плакала, сміялася й обіймала юнака за шию. – Навіщо ти це зробив?

– Оковита, – коротко пояснив Томас. – Ти ж знаєш. Але я вже покинув. Ні краплі, – він підвів її до бордюру. – Як ти мене знайшла?

– Я зумисне прийшла, щоб знайти тебе, – зронила Енні, хапаючись парубка за рукав. – Але ти неабиякий дурень! Професор Черубуско нам сказав, що тебе можна знайти тут.

– Професор Ч... Не знаю такого. У якому салуні він працює?

– Він ясновидець, Томасе, найбільший у світі. І він сказав, що знайшов тебе з халдейським телескопом.

– Він брехун, – обурився Томас. – Я його не брав. Ніхто ніколи не бачив мене з чийось телескопом.

– А ще він сказав, що ти прибув на колісниці з п'ятьма колесами або щось таке.

– Енні, – терпляче промовив Томас, – тепер ти приписуєш мені колеса. Та якби я мав колісницю, то давно вклався б у ній спати. І без жодних співів і проповідей перед ночівлею.

– Слухай, ти великий телепню. Пані каже, що візьме тебе назад. Я її вблагала. Але ти маєш добре поводитися. І ти можеш зайти всередину на ніч, бо твоя стара кімната над стайнею ще порожня.

– Чудово! – щиро вигукнув Томас. – Ти янгол, Енні. Але коли сталися ці дива?

– Цієї ночі в професора Черубуско. Він відправив свій автомобіль за пані, і вона взяла мене зі собою. Я бувала там із нею і раніше.

– А чим займається професор?

– Він ясновидець і відьмак. Пані консультується з ним. Він знає все. Але він ще не зробив нічого доброго пані, хоча вона й заплатила йому вже сотні доларів. Але він сказав, що зорі йому повідомили: ми можемо знайти тебе тут.

– Що бабусі треба від цього пройдисвіта?

– Це родинна таємниця, – застерегла Енні. – І ти ставиш забагато запитань. Гайда додому, великий дурнику.

Вони пройшли лише кілька кроків угору вулицею, як Томас зупинився.

– Маєш трохи грошей, Енні? – поцікавився він.

Енні гостро зиркнула на нього.

– О, я знаю цей погляд, – сказав Томас. – Та ти помиляєшся. Більше ні краплі. Але є хлопець, котрий стояв поруч зі мною в черзі на ліжко, він у дуже кепському стані. Він правильний, має дружину чи дітей, або щось таке, і він хворий. Але не від пиятики. Якщо зможеш знайти для нього півдолара, щоб він міг отримати гідне ліжко, а я б цього хотів.

Пальці Енні заворушилися в торбинці.

– Природно, я маю гроші, – зауважила вона. – Цілу купа. Аж дванадцять доларів.

І тоді вона додала, сповнена невикорінної жіночої підозри на чужу доброзичливість:

– Приведи його сюди й дай мені спершу на нього поглянути.

Томас подався виконувати свою місію. Хворобливий безхатько пішов без вмовлянь. Коли вони підійшли ближче, Енні відвела погляд від гаманця і заволатала:

– Пане Волтер... О, пане Волтер!

– Це ти, Енні? – спитав молодик покірно.

– О, пане Волтер! Пані всюди вас шукає!

– Матінка хоче мене бачити? – перепитав парубок, і його бліді щоки залив рум'янець.

– Вона всюди за вами шукала. Звісно, вона хоче вас бачити. І хоче, щоб ви повернулися додому. Вона підняла на ноги поліцію, адвокатів, журналістів, детективів, шукала в моргах, нагороду обіцяла, і все намарно. Аж тоді вдалася до ясновидців. Ви ж підете безпосередньо додому, чи не так, пане Волтер?

– Залюбки, якщо вона хоче мене бачити, – зрадів молодик. – Три роки – довгий термін. Припускаю, що мені доведеться піти, якщо тільки автомобілі на вулицях не возять пасажирів безкоштовно. Раніше я обганяв навіть пару гнідих, яких ми запрягали в бричку. Вони їх ще мають?

– Мають, – підтвердив запальний Томас. – І вони будуть мати їх ще з десять років. Королівські еліфантібус тракторсібус живуть по сто сорок дев'ять років. Я кучер. Мене поновили на роботі п'ять хвилин тому. Гайда, їдемо на трамваї, якщо... якщо Енні заплатить за проїзд.

У вагоні Енні передала кожному з блудних синів по нікелю, щоб ті заплатили кондуктору.

– Мені здається, що ти дуже нерозсудлива, якщо так смітиш великими сумами коштів, – зазначив Томас саркастично.

– У цьому гаманці, – врочисто заявила Енні, – є рівно 11 доларів і 85 центів. Я візьму ці гроші й завтра ж віддам їх професору Черубуско, найвидатнішій людині у світі.

– Ну, – стенив плечима Томас, – гадаю, що він таки має бути достатньо хорошим чоловіком, аби так усе обернути. Я радий, що його духи повідомили йому, де ти можеш мене знайти. Якщо ти даси мені його адресу, я якось сам зайду туди й потисну йому руку.

Томас невпевнено посовався на своєму місці й у задумі відчув кілька синців на колінах і ліктях.

– А послухай-но, Енні, – мовив він конфіденційно, – можливо, це один із останніх відгомонів пияцтва, але я маю своєрідний спогад про одну їзду в автомобілі зі заможним чоловіком, котрий відвіз мене в оселю, наповнену орлами та світлом на склепінні. Він нагодував мене печивом і теревенями, а потім спустив мене зі сходів. Якщо це було марення, то чого в мене так ние все тіло?

– Припни язика, телепню, – звеліла Енні.

– Якби я міг знайти будинок цього дивного чоловіка, – сказав на завершення Томас, – то одного чудового дня зайшов би туди й дав йому в ніс.

Поет і селяк

Якось один мій приятель-поет, котрий усе життя жив у тісному спілкуванні з природою, написав поему й поніс її до редактора. Це була пасторальна розповідь, сповнена справжнього дихання полів, пісень птахів і приємного дзюрчання струмочків.

Коли поет знову захотів зустрітися щодо свого твору, з надією в серці на вечерю, що складалася б із біфштекса, поему йому повернули з коментарем: «Занадто штучно».

Кілька нас, його друзів, зустрілося за спагетті та к'янті в голландській таверні, щоб проковтнули обурення, орудуючи слизькими вилками.

Там ми й викопали яму для редактора. З нами був Конант, письменник, наділений багатою уявою, котрий усе життя прошкував по асфальту й ніколи не бачив сільських краєвидів, хіба лише крізь вікна потягів і з відчуттям повної огиди.

Конант також написав поему, яку назвав «Лань і струмок». Це був чудовий взірець праці, яку тільки й можна очікувати від поета, котрий бачив амараліс лише у вітрині флориста, а про птахів балакав хіба що з офіціантом. Конант підписав свою поему, і її також відправили до того самого редактора.

Але все це має дуже мало спільного з нашою історією.

Наступного ранку, якраз тоді, коли редактор вчитувався в перший рядок поеми, одна істота зійшла з порому на Західному березі й повільно піднялася на Сорок другу вулицю.

Прибулець був молодиком із світло-блакитними очима, відкопиленою губою і волоссям достеменно такого самого кольору, як у маленької сироти (яка пізніше виявилася донькою графа) із однієї п'єси пана Блейні³⁶. Його ногавиці були з оксамиту, а плащ із короткими рукавами – з гудзиками посеред спини. Одна штанка була заправлена в чобіт, а інша – ні. Очікувано, хоч і марно, можна було б шукати на його солом'яному брилі отвори для вух, бо його форма викликала підозру, що головний убір украли в коня. У руці дивак тримав валізу, опис якої – неможливе завдання. Навіть мешканець Бостона не захотів би носити в такій свій ленч і юридичну літературу до свого офісу. Над одним вухом юнака, у його волосся, виднівся жмут сіна – рекомендація в сільському стилі, ознака невинності, останній слід Едемського саду, що зберігся для того, щоб осоромити міських гультіпак.

Містяни усміхалися й оминали його. Та коли звернули увагу на дивакуватого незнайомця, котрий стоїть у канаві й тягне шию на високі будівлі, то перестали всміхатися і навіть глипати на нього. Це повторилося кілька разів. Дехто таки споглядав на античну валізку, щоб переконатися, які розваги Коні-Айленду чи марку жувальної гумки він запропонує. Та здебільшого прибульця ігнорували. Навіть шибеники, які розносять газети, нудилися, коли той сахався, наче клоун у цирку, від екіпажів та автомобілів на вулиці.

На Восьмій авеню стирчав Крутий Гаррі, котрий мав фарбовані вуса та блискучі, доброзичливі очі. Гаррі був митцем у душі, тому його зачіпало, коли актор перегравав. Він підійшов до селянина, котрий застиг із розтуленою пелькою біля вітрини ювелірної крамниці, і похитав головою.

– Це вже занадто, друже, – зауважив він критично, – занадто аж на кілька дюймів. Не знаю, яким є твоє становище, але ти дуже вже переборщив. Це сіно, до прикладу, зовсім зайве, зараз такого не використовують навіть у цирку Проктора.

– Я вас не розумію, пане, – сказав чужинець. – Я не шукаю якогось цирку. Я щойно приїхав із округу Ольстер, аби подивитися на місто, бо сіно вже зібрали. Господи! Оце чудасія. Я думав, що Поукіпзі³⁷ велике, але це місто вп'ятеро більше.

³⁶ Чарльз Блейні (1877–1975) – американський режисер та автор багатьох мелодрам.

³⁷ Поукіпзі – місто в штаті Нью-Йорк.

– Ну, гаразд, – замирився Крутій Гаррі, здіймаючи брови. – Я не хотів чіплятися. І ти не мусиш розповідати. Гадаю, що варто трохи притримати коней, тому намагався щось порадити. Бажаю успіхів в афері, якою б вона не була. Може, вип'ємо по скляночці?

– Я б не відмовився від гальби пива, – визнав подорожній.

Вони подалися до кнайпи, в яку часто ходили чоловіки з гладкими обличчями та неспо- кійними поглядами, і розсілися за столом зі своїми напоями.

– Дуже радий, що зустрів вас, пане, – заявив селяк. – Може, перекинемося в карти? Я маю колоду зі собою.

Він сьгнув до своєї валізки, яку, либонь, знали ще сучасники Ноя, і витягнув із неї виняткову, неповторну колоду, засмальцьовану шпондерком і забруднену землею кукурудзя- них полів.

Крутій Гаррі коротко й гомерично зареготав.

– Це не для мене, хлопче, – твердо сказав він. – Твій образ доволі правдоподібний. Але я все ж скажу, що ти дав маху. Селяки так більше не вдягаються ще з 1879 року. Сумніваюся, що в такій одежі ти зможеш виманити хоча б заводний годинник у Брукліні.

– О, не думайте, що я не маю грошей, – похвалився селяк. Він витягнув щільно згорнутий стосик банкнот, грубий, як горнятко, і поклав його на стіл.

– Отримав це зі своєї частки з продажу бабусиної ферми, – заявив він. – У цьому рулоні 950 доларів. Я вирішив поїхати до міста та з'ясувати, в який бізнес їх можна вкласти.

Крутій Гаррі взяв купку грошей і поглянув на неї майже з повагою у своїх усміхнених очах.

– Я бачив і гірше, – зронив він критично. – Але тобі нічого не світить у такій одежі. Тобі потрібні лаковані мешти, чорний костюм і солом'яний бриль із строкатою смужкою. Треба багато торочити про Пітсбург і вантажні перевезення, а також пити херес на сніданок, щоб комусь втулити цю фальшивку.

– Який його фах? – поцікавилися в Крутія Гаррі двоє чи троє чоловіків, у котрих бігали очі, коли селяк згріб свої сумнівні гроші й вийшов.

– Якийсь дивак, мабуть, – припустив Гаррі. – Або один із детективної агенції Джерома. Або якесь нове паскудство. А, можливо, мені це лише зараз спало на гадку, це були й справжні гроші.

А селяк пішов собі далі. Мабуть, спрага знову докучала йому, бо подорожній пірнув у темну пивничку на бічній вулиці й купив собі ще пива. З першого погляду на нього очі зав- сідників загорілися. Але коли наполегливе та демонстративно перебільшене селяцтво відвіду- вача стало надто очевидним, вирази їхніх облич змінилися на сумнівну підозру.

Селяк перекинув свою валізу через ляду.

– Притримайте це для мене, пане, – попросив він, жуючи отруйний кінчик жовтої сигари. – Я повернуся після того, як пошвендяю. Пригляньте за нею, бо в ній 950 доларів, хоча, можливо, ви й не подумали б про таке, оцінюючи мене.

Десь неподалік озвався патефон, і селяк пустився у танок, а його гудзики внизу плаща застрибали.

– Поділимо на всіх, Майку, – запропонував чоловік, котрий сидів за шинквасом, відверто підморгуючи іншим.

– Так не чесно, – сказав бармен і штовхнув валізу набік. – Ти ж не думаєш, що я поведуся на це, чи не так? Будь-хто второпає, що він не такий простий. Він один із банди Мак-Адо, мабуть. Неабияк спалився, якщо сам усе це вигадав. У жодній частині країни зараз так не одягаються, відколи почалася безкоштовна доставка по селах біля Провіденса, що в штаті Род- Айленд. Якщо він і має чогось дев'ять і п'ять, то хіба дев'яносто п'ять центів на квиток потягом до Вотербері, який відбуває за десять десятиа.

Коли селяк вичерпав ресурси пана Едісона для своїх розваг, він повернувся за своєю валізою. А потім почимчикував униз Бродвеєм, лупаючи навколо своїми голубими баньками. Але Бродвей однаково окидав його суворими поглядами та сардонічними посмішками. Прибулець виглядав як найдавніший жарт, який місту вже встиг набриднути. Молодик був настільки кричущо неможливим, настільки надто сільським, настільки перебільшеним, настільки перевищував найсміливіші уявлення про худобу, сінокіс і водевіль, що викликав лише досаду та підозру. І жмут сіна в його волоссі був настільки автентичним, таким свіжим, зі справжнім ароматом лук, настільки неперевершено сільським, що навіть наперсточник згорнув би своє махлярство, побачивши такого.

Селяк сів на кам'яних сходах і ще раз витягнув із валізи свій згорток із жовтими папірцями. Відділив горішню двадцятку й поманив до себе продавця газет.

– Синку, – сказав він, – збігай і розміняй її десь для мене. Я дуже скучив за курчам. Вважаю справедливим, якщо ти заробиш десять центів, якщо поквапишся.

Крізь бруд на обличчі шалапути проступив ображений погляд.

– Иди й сам міняй свої гроші. Це не справжній сільський одяг. Сам міняй свої фальшиві гроші.

На розі стовбичив ледачий закликало до казино. Він уздрів селяка, і його обличчя раптом стало холодним і добродесним.

– Пане, – звернувся до нього селяк. – Я чув про місця в цьому місті, де чоловік може пограти в покер або потягнути картку в лото. У цій валізі лежить 950 доларів, а я приїхав зі старого Ольстера, щоб побачити тутешні пам'ятки. Не підкажете, де чоловік може поставити на кін дев'ять чи десять доларів? Я маю намір розважитися, а потім, можливо, викуплю якийсь бізнес.

Закликало виглядав ображеним і розглядав білу плямочку на нігті лівого вказівного пальця.

– Облиш, друже, – пробурмотів він із докором. – У поліційному управлінні, мабуть, чисто подуріли, що відправили тебе в такому вигляді. У такій одежі тобі не підібратися навіть до гри в кості на тротуарі ближче, ніж за два квартали. Останнього разу такий собі пан Скотті з Долини Смерті даремно намагався перевершити тебе сільськими аксесуарами в околиці. Тому вшивайся звідси. Ні, не знаю я жодних закладів, де можна поставити поліційний патруль проти туза.

Учергове відкинутий великим містом, що настільки швидко викриває штучність, селяк сів на бордюр і вирішив помізкувати.

– Це ж мій одяг, – сказав він. – Матері його ковінька, якщо це не так. Вони вважають, що я зі села, тому не хочуть мати зі мною нічого спільного. Ніхто ніколи не висміював цей капелюх в окрузі Ольстер. Гадаю, якщо хочеш, щоб люди помітили тебе в Нью-Йорку, то маєш одягатися, як вони.

Тому селяк пішов по крамницях, де чоловіки базікали, потирали руки й самовіддано обмірювали кравецькою рулеткою опуклість його внутрішньої кишені, в якій лежав рудий качан кукурудзи з кількома рядами зернят. Незабаром служки з пакетами та пуделками потягнулися до його готелю на Бродвеї, не освітленого вуличними ліхтарями.

О дев'ятій годині вечора на тротуар вийшов чоловік, від котрого відрікся б весь округ Ольстер. Яскраво коричневими були його черевики, а капелюх – останній писк моди. Його світло-сірі штани були гарненько випрасувані; світло-синя шовкова хустка визирала з нагрудної кишені елегантною англійською маринарки. А комір був таким білим, що міг би прикрасити вітрину пральні. Світле волосся молодика було коротко підстрижене, а сіно зникло.

Якусь мить він стояв блискучий, із ледачим поглядом багатія, котрий подумки складав маршрут для своїх вечірніх задовольень. Після цього він повернув на веселу, яскраво освітлену вулицю легким і витонченим кроком мільйонера.

Але в мить, коли він зупинився, найхитріші та найгостріші очі в місті захопили його в своє поле зору. Гладкий чолов'яга зі сірими очима підняв брови, чим прикликав двох своїх помічників із гурту гультяїв перед готелем.

– Надступніший простак, таких я з півроку не бачив, – зронив чоловік із сірими очима. – Гайда.

Була десята тридцять, коли прибулець примчав до поліційного відділку з історією про своє нещастя.

– Дев'ятсот п'ятдесят доларів, – захекався він, – уся моя частка за бабусину ферму.

Сержант за столом випитав у постраждалого ім'я – Джейбз Балтонг із ферми Долини Акацій в окрузі Ольстер, а потім попросив описати грабіжників.

...Коли Конант зайшов до редакції дізнатися про долю своєї поеми, його провели повз секретарку до кабінету, прикрашеного статуетками Родена та Джона Джорджа Брауна³⁸.

– Коли я прочитав перший рядок «Лані та струмка», – сказав редактор, – то одразу ж втямив, що це робота того, чие життя прикипіло серцем до серця з Природою. Простенькі рядки не ввели мене в оману. Використовувати такі прості порівняння могло лише дике, вільне дитя лісів і полів, яке одягло модний одяг і вештається Бродвеем. Під такою одежею однаково визирає сутність.

– Дякую, – вклонився Конант. – Сподіваюся отримати чек у четвер, як завжди.

Мораль цієї історії – двояка. Можете вибрати між «залишайтеся на фермі» або «не пишть віршів».

³⁸ Джон Джордж Браун (1831–1913) – англійський та американський маляр.

Хламида миру

Таємниці настільки тісно пов'язані між собою у великому місті, що аматори читання і друзі Джонні Белчемберза давно перестали дивуватися його раптовому та незбагненному зникненню майже рік тому. Тепер ця таємниця вже з'ясована, але її розгадка настільки дивна й неймовірна для розуму пересічної людини, що лише небагато обраних, котрі перебували в тісному контакті з Белчемберзом, змогли в неї повірити.

Джонні Белчемберз, як відомо, належав до еліти товариства. Позбавлений марнославства модників, котрі будь-що-будь прагнуть привернути увагу до себе ексцентричною демонстрацією заможності, він усе ж був *au courant*³⁹ у всьому, що могло додати блиску його заслужено високому становищі в суспільстві.

Особливо він вирізнявся своїми смаками в одезі. У цьому він мав цілий табун послідовників. Завжди акуратний, витончено доглянутий, маючи у власності практично необмежений гардероб – його визнавали найкраще одягненим денді в Нью-Йорку, отже, і в усій Америці. У Готемі не було кравця, котрий би не вважав честю привілей безкоштовно шити одяг для Белчемберза. Коли той його одягав, це була безцінна реклама.

Особливою пристрастю чоловіка були штани. Нічого в них, крім досконалості, він не визнавав. Не міг терпіти навіть дрібної м'ятої складки. Жевжик тримав у своїх апартаментах спеціального слугу, котрий прасував його величезні запаси. Друзі молодика подекували, що він переодягався кожні три години.

Й от раптово Белчемберз зник. Упродовж трьох днів його відсутність не викликала тривоги в його приятелів, а потім вони вдалися до звичних методів розслідування. Усі вони не дали результатів. Молодик не залишив після себе жодного сліду. Тоді почали дошукуватися мотиву, але так і не знайшли його. Парубок не мав ворогів, не мав боргів, жінки також не мав. У банку тримав кілька тисяч доларів. Крім цього, зниклий ніколи не виявляв схильності до ексцентричності, бо насправді мав особливо спокійний і збалансований темперамент. Для пошуку зниклого застосували всі методи нишпорок, але все дарма. Це був один із тих випадків, що все частіше зараз траплялися, коли чоловіки зникають, як полум'я свічки, не залишаючи навіть слідів диму після себе.

У травні Том Ейрес і Ланселот Джілліам, двоє старих друзяк Белчемберза, вирушили в невеличку мандрівку на той бік. Байдикуючи в Італії та Швейцарії, вони якось почули про монастир у швейцарських Альпах, який обіцяв щось краще за зачовгані туристичні атракції. Той монастир був майже недоступним для звичайного туриста, розміщений на дуже скелястій і стрімкій гірській вершині. Його принади не рекламували, бо, по-перше, ченці варили там просто божественну наливку, яка, подекують, набагато перевершує бенедиктин і шартрез. По-друге, там містився величезний мідний дзвін, такий чистий і скрупульозно вилитий, що не перестав звучати, відколи в нього вперше бамкнули триста років тому. І, нарешті, стверджували, що в його стіни ніколи не ступав жоден англієць. Ейрес і Джілліам вирішили, що ці три аргументи спонукають до розслідування.

Їм знадобилися два дні та допомога двох провідників, щоб дістатися до монастиря Святого Гондро. Він стояв на замерзлій скелі, яку продували всі вітри, а сніг підступними масами вкривав її схили. Гостей ченці прийняли радо, а їхній обов'язок якраз і полягав у тому, щоб розважати нечастих гостей. Вони випили смачної наливки й визнали її винятково міцною й освіжною. Послухали величезний дзвін, що перманентно гунав, і дізналися, що вони – перші подорожні в тих сірих кам'яних мурах, куди й справді не ступала нога жодного англійця, хоч їхні неспокійні ноги обходили майже всі закутки на землі.

³⁹ *Au courant* (франц.) – обізнаний.

О третій годині дня, коли приїхали двоє молодих готемців, вони стояли разом із преподобним братом Христофором у великій холодній залі монастиря, спостерігаючи, як ченці крокують до трапезної. Вони рухалися повільно, парами, зі схиленими головами, безгучно ступаючи ногами в сандалях по грубих кам'яних плитах. Поки процесія повільно минала їх, Ейрес раптом схопив Джілліама за руку.

– Поглянь, – енергійно прошепотів він, – на того, хто зараз якраз навпроти тебе, по цей бік, із руками на пасі... Якщо це не Джонні Белчемберз, то хай мене грім поб'є!

Джилліум придивився і впізнав загубленого законодавця моди.

– Що за бісівщина, – здивувався він. – Що тут робить старий Белл? Томмі, це ніяк не може бути він. Ніколи не чув, щоб Белл захоплювався релігією. Більше того, він інколи мовляв язиком такі речі, коли правив кіньми, за які його прокляли б у будь-якій церкві.

– Це Белл, жодних сумнівів, – твердо стояв на своєму Ейрес, – інакше мені не завадить звернутися до окуліста. Але подумай, як це Джонні Белчемберз, король денді, канцлер модного одягу та Магатма рожевих камелій, стовбичить тут на морозі й кається в хламиді кольору тютюну! Мені це в голові не вкладається. Краще спитаємо веселого стариганя, котрий нами опікується.

І вони звернулися за поясненнями до брата Христофора. На той час ченці вже зайшли до трапезної, тому неможливо було вказати, кого товариші мають на увазі. Белчемберз? Але брати Святого Гондро відмовляються від своїх світських імен після того, як приймають обітницю.

– Ви хотіли б, панове, поспілкуватися з одним із братів? Якщо зайдете до трапезної та вкажете на того, кого хотіли б побачити, то прошу дуже.

Ейрес і Джилліам послушалися поради й вказали брату Христофору на того, кого вони побачили. Це справді був Джонні Белчемберз. Тепер вони прямо зазирали йому в обличчя, коли той сидів серед неохайних братів, не підіймаючи погляду й смакуючи юшку з грубої, брунатної чаші.

Настоятель дозволив гостям побалакати з одним із братів у приймальній, куди обіцяв його прислати. Коли той прийшов, тихо ступаючи у своїх сандалях, і Ейрес, і Джилліам витріщилися на нього з подивом і недовірою. Авжеж, це був Джонні Белчемберз, але виглядав він зовсім інакше. На його гладко поголеному обличчі застиг вираз невимовного миру, радощів досягнення, досконалого й повного щастя. Його постава була гордо прямою, його очі виблискували спокійно та милостиво.

Монах був такий самий охайний і доглянутий, як і в часи перебування в Нью-Йорку, але наскільки інакше він був одягнений! Тепер єдиною одежею чоловіка була довга хламида з грубої брунатної тканини, підв'язана мотузкою на животі, що спадала прямими, вільними складками до ніг чоловіка. Він потиснув руки відвідувачам зі своєю старою легкістю і витонченістю манер. Якщо в цій зустрічі й була якась бентега, то Джонні Белчемберз її не виявляв. У кімнаті не було де сісти, тому присутні розмовляли стоячи.

– Радий тебе бачити, друже, – почав Ейрес трохи незграбно. – Не очікував знайти тебе тут. Хоча це й непогана ідея. Адже товариство – це жахлива полуда. Міркую, яким було неабияким полегшенням скинути запаморочливий вихор і відійти до... м-м-м... споглядання і м-м-м... молитов і піснопіснів, і подібних до них речей.

– Облиш, Томмі, – весело озвався Белчемберз. – Не бійся, що я пушу тацю по колу. Я проходжу через це випробування з усіма цими файними хлопцями, бо такі тут звичаї. Тут я брат Емброуз. Мені дали лише десять хвилин, щоб погомоніти з вами, хлопці. То тепер модні камізьелки такого покрою, що на тобі, Джилліаме, еге ж? Тепер таке носять на Бродвеї?

– Це той самий старий Джонні, – радісно вигукнув Джилліам. – Якого дідька... тобто, навіщо... Прокляття! Чому ти це зробив, друже?

– Скидай хламиду, – майже ридуючи вмовляв Ейрес, – і повертайся з нами. Стара компанія ошаленіє, коли тебе побачить. Це ж не твоє, Белл. Я знаю з півтузина дівок, котрі опла-

кували тебе, коли ти зник. Подай у відставку, або отримай відпустку, чи що там треба зробити, щоб звільнитися з цієї фабрики льоду. Та ти тут нежить заробиш, Джоні, і... о, Боже... ти не одягнув шкарпеток!

Белчемберз зиркнув на свої ноги в сандалях і всміхнувся.

– Ви, хлопці, нічого не петраєте, – заспокійливо промовив він. – Приємно, що ви хочете, щоб я повернувся назад, але старе життя мене більше не вабить. Я досягну тут мети всіх своїх амбіцій. Я цілком щасливий і задоволений. І залишуся тут аж до кінця своїх днів. Ви бачите цю одежину, що я ношу? – Белчемберз ласкаво торкнувся своїх шатів. – Нарешті я знайшов те, що не морщиться на колінах. Я досягнув...

Цієї миті по монастирю пролунало глибоке бамкання великого мідного дзвону. Мабуть, це був заклик для негайної молитви, бо брат Амброз схилив голову, обернувся і покинув покій без жодного слова. Він ледь помітно махнув рукою, коли проходив крізь кам'яні двері, здавалося, так він попрощався зі своїми давніми друзями. Ті покинули монастир, так більше і не побачивши свого давнього приятеля.

Саме таку історію Томмі Ейрес і Ланселот Джилліам привезли зі своєї останньої поїздки до Європи.

Дівчисько та шахрайство

Одного дня я зустрів свого старого приятеля Фергюсона Пога. Він – добросовісний шахрай найвищого гатунку. Його штаб-квартира – уся Західна півкуля, а його фахом є все – від спекуляції на міських наділах Великих рівнин⁴⁰ до гендлювання дерев'яними іграшками в Коннектикуті, зробленими зі шкаралупи горіхів, почавлених гідравлічним пресом.

Час від часу, коли Погові вдається хороша афера, він приїжджає до Нью-Йорка відпочити. Він каже, що глечик вина, буханець хліба та «З Долею ти, мабуть, посварився?»⁴¹ приблизно такий самий відпочинок і приємність для нього, як гойдалки в атракціоні для президента Тафта.

– Дайте мені, – каже Пог, – велике місто, щоб я міг відпочити. Найкраще – Нью-Йорк. Я не дуже люблю ньюйоркців, але Мангеттен – мабуть, єдине місце на земній кулі, де їх не знайти.

Поки Пог вештається мегаполісом, його завжди можна знайти в одному з двох місць. Одне з них – маленька книгарня на Четвертій авеню, де він читає книги на свої улюблені теми – іслам і таксидермію. Але я знайшов його деінде – у його апартаментах на Вісімнадцятій вулиці, де він сидів у шкарпетках, намагаючись зіграти «Береги Вабашу» на маленькій цитрі.

Чотири роки він терзав цю мелодію, але якихось успіхів досі не досяг. На шифоньєрці лежав кольт сорок п'ятого калібру з воронованої сталі та щільний рулон десятків і двадцятих, достатньо великий, щоб виказувати приналежність до класу багатіїв. Поруч у приймальні нерувала покоївка, котра прибирала кімнату, не в змозі увійти чи дати драла, ошелешена ногами в шкарпетках, налякана кольтом, але безсила зі своїми міськими інстинктами позбутися магічного впливу жовтого рулону.

Поки Фергюсон Пог теревенив, я сидів на його валізі. Ніхто не міг бути відвертішим або чеснішим у своїх промовах. Поряд із його висловами, волення Генрі Джеймса⁴² з приводу годування хлібом у віці одного місяця здавалося б халдейською криптограмою. Він із гордістю розповідав мені історії з досвіду власного фаху, який вважав мистецтвом. І мені було дуже цікаво запитати його, чи знав він якихось жінок у цій професії.

– Леді? – виправив Пог зі західним лицарством. – Ну, небагато. Вони не дуже вправні в мистецтві шахраювання, бо вони всі залучені у вкрай банальні обов'язки. Чому? Бо мусять. Хто має гроші в цьому світі? Чоловіки. Чи ти знав колись чоловіка, котрий дає жінці долар просто так? Чоловік може подарувати іншому чоловікові все вільно, легко й на дурняк, але якщо він кине хоч пенні в один із тих автоматів, якими керує Асоціація доньок Єви, і звідти не випаде жувальна гумка з ароматом ананасу після того, як він смикне за важіль, то ви за чотири квартали почувєте, як він кличе поліційного інспектора. Чоловік – це найважча завада, з якою стикається жінка, він ощадливий, тому їй доводиться працювати понаднормово, щоб змусити чоловіка заплатити. Два рази з п'ятьох жінка нічого не досягає. Вона не може покладатися на поліцію і дорогі машини. Бо чоловік одразу ж усе помітить і долучиться до гри. Жінки змушені досягати успіху в тому, що мають, а це ранить їхні ніжні рученята. Дехто з них – це природні водостічні жолоби, і вони можуть вимивати по тисячі доларів із тонни. Ті, хто зі сухими очима, змушені вдаватися до листів із підписами, фальшивих кучериків, співчуття, вихляння стегнами, батогів із сирівцю, смачного варива, сентиментальних присяжних, замовляння зубів, шовкових запасок, пращурів, макіяжу, анонімних листів, парфумів, свідків, револьверів, турнюрів⁴³, фенолу, місячного сяйва, холодного крему та вечірніх газет.

⁴⁰ Великі рівнини – передгірне плато в США та Канаді на сході від Скелястих гір.

⁴¹ «З Долею ти, мабуть, посварився?» – рядок із «Рубаї» Омара Хайяма (переклад Василя Мисика).

⁴² Генрі Джеймс (1843–1916) – американський письменник.

⁴³ Турнюр – модна в 1870–1890-х рр. частина жіночого одягу, яка підкладалася під сукню нижче талії ззаду, щоб надати

– Ви просто обурливі, Фергу, – зауважив я. – Безумовно, не буває жодного шахрайства, як ви його називаєте, у щасливому та гармонійному подружжі!

– Ну, – зронив Пог, – нічого такого, що вимагає виклику поліції, надсилання підмоги та може стати темою для водевілю. Насправді це відбувається так: припустімо, ви мільйонер із П'ятої авеню, високого лету птаха, і з грошима у вас усе гаразд. Ви повертаєтеся додому пізньої ночі й приносите леді, котра претендує на вас, брошку за дев'ять мільйонів доларів. Віддаєте її. Вона лементує: «О, Джордже!» й перевіряє, чи вона застрахована. Відтак підіймається і цілує вас, а ви ж тільки цього й чекали. І це отримав. Оце і є підкуп.

Та я хочу розповісти тобі про Артемізію Блай. Вона була з Канзасу та й сама нагадувала кукурудзу з усім, із чого вона складається. Її волосся було жовтого кольору, як кучма цієї рослини. Її тіло було таке ж довге та зграбне, як стебло, що стирчить зі землі мокрого літа, її очі були такими самими великими та вражаючими, як зерна, а зелений був її улюбленим кольором.

Під час моєї останньої поїздки у звабні куточки вашого ізольованого міста я познайомився з чоловіком на ім'я Вокросс. Він був багатієм, мав десь із мільйон. І цей жевжик мені повідомив, що працює на вулиці. «Вуличний продавець?» – спитав я зі сарказмом. «Саме так, – підтвердив він, – я старший партнер у концерні з укладання тротуарної плитки».

Він мені сподобався. Тому я й зустрівся з ним на Бродвеї одного вечора, коли мені зовсім бракувало гарного настрою, удачі, тютюну та грошей. Він був увесь показний: у циліндрі, з діамантами, накрохмалена білосніжна сорочка. Остання вражала найбільше. Якби ти поглянув на себе в дзеркало, то побачив би, що маєш вигляд чогось середнього між графом Толстим і травневим хрущем. Удача покинула мене. Я знову дозволив собі звести погляд на цього дуку.

Вокросс зупинився і потеревенив зі мною кілька хвилин, а потім завів мене до дорогого ресторану пообідати. Там пригощали музикою Бетховена, соусом бордоле, французькою лайкою, франжипаном, дещицею зарозумілості та цигарками. Коли я щедрий, то буваю в таких місцях.

Та цього разу, я, мабуть, мав такий кепський вигляд, як у журнального ілюстратора, коли сидів там без грошей, а моє волосся було все зім'яте, ніби я був артистом, найнятим, аби почитати щось із «Шкільних днів Ельзи» в занюханому богемному театрі в Брукліні. Але Вокросс поведився зі мною, як дурень із писаною торбою. І йому було начхати на офіціанта.

«Пане Пог, – пояснював він мені, – я вас використовую».

«Продовжуйте, – погодився я, – і сподіваюся, ви не прокинетесь».

А потім він каже мені, розумієш, який він чоловік. Він житель Нью-Йорка. Його єдиним прагненням було, щоб його помітили. Він хотів бути помітним. Хотів, аби люди помічали його й кланялися, розповідали іншим, що він за цабе. І звірився, що це завжди було жагою всього його життя. У нього був лише мільйон, тому він не міг привертати увагу тим, що смітить грішми. Він сказав, що якось намагався привернути увагу громадськості тим, що засадив чашником невеличку ділянку на східній околиці міста для безкоштовного користування біднотою, але як тільки Карнегі вчув про це, відразу ж забудував цю ділянку бібліотекою галльської літератури. Тричі він кидався під автомобіль, але єдиним результатом стало п'ять зламаних ребер і повідомлення в газетах про те, що невідомого чоловіка, зростом п'ять футів і десять дюймів, з чотирма вставними зубами, ймовірно, останнього члена знаменитої банди Рудого Лірі, збила машина.

«А ви пробували журналістів», – поцікавився я.

«Минулого місяця, – зітхнув пан Вокросс, – мої витрати на обіди для журналістів склали 124,8 доларів».

«І щось отримали за це?» – запитав я.

«Ага, – згадав він, – додайте ще вісім п'ятдесят за пепсин. Бо я мав проблеми з травленням».

«Тож як я можу допомогти вам стати популярним? – спробував пожартувати я. – Контрастом?»

«Я й справді мав на увазі щось подібне цього вечора, – підтвердив Вокросс, – мене це засмучує, але я просто змушений вдатися до ексцентричності».

І тут він кидає серветку в зупу, підіймається і кланяється чоловікові, котрий жере картоплю під пальмою в іншому кінці кімнати.

«Комісар поліції», – пояснив мій супутник радісно.

«Друже, – тоді кажу я швидко, – майте амбіції, але не вибивайте драбину з-під своїх ніг. Якщо ви використовуєте мене як сходинку, щоб вітати поліцію, то псуєте мені апетит на тій підставі, що я можу бути приниженим і звинуваченим. Будьте обережні».

Коли подали сквоб⁴⁴, мені раптом пригадалася Артемізія Блай.

«Припустімо, що можу організувати, щоб ви потрапили в газети, – кажу я, – щодня по одному стовпчику в кожній із них і ваша світлина в більшості з них упродовж тижня. Скільки ви за це погодилися б заплатити?»

«Десять тисяч доларів, – не завагався Вокросс і звеселів, – але без убивств, – застеріг він. – Також не буду носити рожеві панталони на балу».

«Я б таке й не просив, – визнав я. – Буде почесно, стильно і по-жіночому. Скажіть офіціанту, щоб приніс демітассе⁴⁵ і ще трохи бобів, тоді розкажу мій *opus moderandi*⁴⁶».

За годину, сидячи в червоній кімнаті в стилі рококо, ми уклали угоду. Того самого вечора я телеграфував панні Артемізії до Саліни. Вранці вона прихопила кілька світлин і листа з автографом до старійшини Четвертої пресвітеріанської церкви, отримала на горіхи та вісімдесят доларів. Юнка затрималася в Топіці достатньо довго, щоб втулити віце-президентові довірчого товариства валентинку за розклад потягів і пачку п'ятидоларових банкнотів, оперезаних стрічкою з написом «250 доларів».

На п'ятий вечір після того, як вона отримала моє повідомлення, дівчина чекала, демонструючи глибоке декольте й відповідно виряджена, щоб ми з Вокроссом відвезли її на вечерю в один із тих жіночих ресторанів Нью-Йорка, куди чоловіки не можуть потрапити, якщо тільки не грають у «безик»⁴⁷ і не курять цигарки з порошком для депіляції.

«Вона приголомшлива, – вигукнув Вокросс, коли побачив юнку, – вони дадуть за неї навіть два стовпчики».

Це була схема, яку вигадали ми утрюх. Це була добра справа. Вокросс упродовж місяця мав показуватися на люди з панною Блай із усією відвертістю, пристрасстю й емоціями, на які він тільки здатен. Звісно, це нічого не додавало до його амбіцій. Чоловік у білій краватці та лакованих шкіряних черевиках, котрий смітить доларами, наче з рогу достатку, щоб пригостити вишуканими стравами та засипати квітами високу білявку, із тих, що зустрічаються в Нью-Йорку так само часто, як сині черепахи в нападі білої гарячки. Але він має писати їй любовні листи щодня – листи кохання найгіршого штибу, такі, які ваша дружина опублікує лише після вашої смерті. Наприкінці місяця він мав кинути її, а вона – подати позов на 100 тисяч доларів за порушення обіцянки.

Панна Артемізія мала отримати в нагороду десять тисяч доларів, якщо виграла б позов, а якщо програє, то однаково отримає їх. Про це підписали контракт.

⁴⁴ Сквоб – молодий голуб, вирощений на м'ясо, а також страва з м'яса такого голуба.

⁴⁵ Демітассе – маленьке горнячко для кави по-турецьки або еспресо.

⁴⁶ *Opus moderandi* (лат.) – спосіб дії.

⁴⁷ «Безик» – інтелектуальна картярська гра.

Іноді вони брали мене зі собою, але не часто. Я не міг довго тримати їхній фасон. Вона іноді витягувала його листи, критикувала їх, наче йшлося про накладні на товар.

«От скажи! – казала вона. – Як це назвати: листом до торгового агента від його пле-мінника про те, що його тітка підхопила кропивницю? Ви, східні телепні, знаєте, як писати любовні листи так само, як коники стрибунці в Канзасі тямлять у буксирах. «Моя любя панно Блай!» Невже це покладе рожеву глазур і трохи червонястого цукру на весільний торт? Як довго вдасться тримати аудиторію в залі суду такими фразами? Треба серйозно приступити до справи, називати мене «милим пупси́ком», «солоденькою», а підписуватися «погани́й мамин хлопчик», якщо хочете привернути увагу. Пишіть сентиментальніше».

Після цього Вокросс опустив ручку в соус табаско замість чорнила. Його листи почали читатися, як любовний роман. Я вже бачив, як присяжні кам'яніють, а жінки скидають капелюшки одна одній, аби почути, що там читають. І я вже бачив, як пан Вокросс стає таким знаменитим, як архієпископ Кранмер, Бруклінський міст або канапки зі сиром і салатом. Така перспектива, здавалося, його дуже тішила.

Нарешті настав той день. Я стояв на П'ятій авеню біля фешенебельного ресторану й спостерігав за ними. Увійшов судовий виконавець і вручив Вокроссу, котрий сидів за столом, повістку. Усі витріщалися на них, а мій приятель мав такий самий гордий вигляд, як у самого Цицерона. Я повернувся до своєї кімнати й запалив сигару за п'ять центрів, бо знав, що десять тисяч доларів були наші.

Десь за дві години хтось постукав у мої двері. Там стояв Вокросс і панна Артемізія. Вона чіплялася, так, сер, чіплялася за його лікоть. І вони мені втовкмачують, що тільки-но повернулися зі шлюбу. І торочать якісь тривіальні дурниці про кохання і таке інше. Відтак поклали якийсь згорток на стіл, сказали «На добраніч» і звіялися.

– Ось чому я кажу, – резюмував Фергюсон Пог, – що жінка занадто зайнята своїм природним покликанням та інстинктом шантажиста, як їй дають для самозбереження та розваги, щоб досягти успіху в шахрайському ремеслі.

– А що було в згортку, який вони залишили? – запитав я зі своєю звичною цікавістю.

– Ну, – сказав Фергюсон, – там був квиток на потяг до Канзасу й дві пари старих панталонів пана Вокросса.

Спокуса гостиною

Коли інавгурація закінчилася, раф-райдери⁴⁸ вшанували святкування своєї присутністю. Усі знають, що ці відчайдушні та віддані колишні вояки запрудили велике місто. Газетні репортери повитягували зі своїх валіз старі капелюхи з широкими крисами та шкіряні паски й змішалися з юрбою відвідувачів. Жодної шкоди це не спричинило, крім частого вживання слова «новачки» за різних обставин. Західняки спокійно витріщалися на хмарочоси на висоті третього поверху, позіхали на Бродвеї, відкидалися у великих фотелях у готельних коридорах і загалом виглядали змученими та пригніченими, неначе полковник, відлучений від денщика під час маневрів.

Від цієї делегації джентльменів «Королівських гончаків на ведмедів» доброго короля Тедді відколосвся такий собі Реп'ях Най із Пін-Фізера в Аризоні.

Щоденний циклон у годину пік на Шостій авеню відтіснив його від компанії побратимів. Пилюка від шурхоту тисячі спідниць заповонила йому очі. Потужний гуркіт потягів, що мчали над землею, ошелешив зайду. А відблиск двох тисяч блискучих очей засліпив його.

Буря була настільки несподіваною та приголомшливою, що першою думкою Реп'яха було впасти на землю і схопитися за якийсь корінь. Тоді він згадав, що переполох вчинили люди, а не погода, і пірнув від нього з усмішкою в якийсь під'їзд.

Журналісти писали, що нічого, крім капелюхів з широкими крисами, не видавало західного походження цих гаучо Півночі. Нехай небо протре їм очі! Костюм із чорної діагоналі⁴⁹, дуже пом'ятий у неможливих місцях; яскраво-синя краватка, зав'язана на фабриці; низький, відкочений донизу комір часів Сеймура та Блера, білосніжний, як аркуші меню на вікнах ресторанів, відчинених цілодобово, крім неділі; криві ноги – від верхової їзди; своєрідний вигин великого пальця правої руки й інших пальців – від міцного тримання ласо; глибоко вкорінена літня засмага, яку не здатне спричинити навіть найгарячіше сонце в Кейп-Мей⁵⁰; блакитні очі, що рідко моргають і несвідомо розділяють натовп на четвірки, буцімто їх випустили зі загону; відокремлена самотність і врочистість виразу обличчя, немов в імператора або того, чий горизонт не простягається далі, ніж на день їзди конем – усі ці ознаки Заходу були на Реп'яху Наю. О, так, він носив капелюха з широкими крисами, любий читачу, такого самого, як ті, що носять листоноші з поштових відділень на Медісон-сквер, коли вирушать до парку в Бронксі в неділю по обіді.

Несподівано Реп'ях Най кинувся в рухомий табун столичної худоби, схопив якогось чоловіка, висмикнув із людського потоку та так втелющив йому в груди, що того аж до стіни відкинуло.

Потерпілий підняв свого капелюха з розлюченим поглядом жителя Нью-Йорку, котрий зазнав обурливого до себе ставлення і має намір написати про це до «Триб'юн». Але поглянув на свого нападника і второпав, що цей стусан був проявом любові та прихильності в манерах Заходу, котрий вітає своїх друзів п'ястками нахабно та гамірно, а ворогів – пристойно та стримано, щоб добре прицілитися.

– Хай йому грець! – вигукнув Реп'ях, міцно тримаючись за передню ногу своєї жертви. – Невже це Сохатий Меррітт?

Інший чоловік був – таких щодня повнісінько на Бродвеї – дуже діловим: модний капелюх, хороший перукар, бізнес, хороше травлення і кравець.

⁴⁸ Раф-райдери – група американських ковбоїв і фермерів, котрі боролися проти іспанців на Кубі в іспано-американській війні 1898 року.

⁴⁹ Діагональ – щільна тканина з бавовняної або вовняної крученої пряжі.

⁵⁰ Кейп-Мей – місто в штаті Нью-Джерсі, в якому навіть улітку не надто припікає.

– Реп'ях Най! – вигукнув він і схопив руку, що його лягнула. – Мій любий друже! Я такий радий тебе бачити! Яким вітром? А, справді, інавгурація. Пригадую, що ти приєднався до раф-райдерів. Ти мусиш пообідати зі мною.

Реп'ях сумно, але міцно притиснув приятеля до стіни рукою, що своїм розміром, формою і барвою нагадувала сідло Мак-Клеллана⁵¹.

– Сохатий, – промовив він сумним голосом, що вмент порушив вуличний рух, – що вони з тобою зробили? Ти поводишся, як містянин. Вони зробили тебе в'язнем цього міста. «Ти мусиш пообідати зі мною». Раніше ти ніколи не казав би так на харч.

– Я живу в Нью-Йорку вже сім років, – пояснив Меррітт. – Уже вісім років минуло, відколи ми вкупі таврували корів у старого Гарсії. Ходімо в кафе. Приємно знову чути слово «харч».

Вони продерлися крізь натовп до готелю і, підкорючись закону природи, почалапали до бару.

– Кажи, – запропонував Реп'ях.

– Сухий «мартіні», – замовив Меррітт.

– Кара Божа! – вигукнув Реп'ях. – І це той сам чоловік, із котрим ми колись винищували «зеленого змія» в шинках, що утікав від нас у каньйоні Диявола? Нічого сухого не треба. Віскі без нічого й за твій кошт.

Меррітт усміхнувся і заплатив.

Вони пообідали в невеликій прибудові, що була пов'язана з кафе. Меррітт спритно ухилився від вибору свого приятеля, який уминав шинку з яйцями, змінивши його на пюре зі селери, відбивну з лосося, пиріг із куріпки та фруктовий салат.

– Того дня, – повідомив Реп'ях тихим і сумним голосом, – коли я не зможу випити більше, ніж одну чарку перед їжею з приятелем, котрого не бачив вісім років, за столом два на чотири фути в тридцятицентовому місці о першій годині третього дня тижня, то прагнутиму, щоб дев'ять мустангів протягнули мене сорок разів по ділянці землі розміром у 640 квадратних акрів. Розумієш статистику?

– Авжеж, друже, – засміявся Меррітт. – Офіціанте, принесіть абсенту, а що тобі, Реп'яше?

– Віскі без нічого, – траурним голосом замовив Най. – Ти раніше пив прямо з горлечка пляшки. Прямо з горлечка пляшки на скаку... аризонського «Червоного ока», а не ці помії... Хоча, що з того? Це ж ти платиш.

Меррітт підсунув винну карту під свій келих.

– Гаразд. Вочевидь, ти вважаєш, що мене зіпсувало місто. Але я такий самий ковбой, як і ти, Реп'яше, але якимось чином не можу зважитися повернутися назад. Нью-Йорк комфортний. Я добре заробляю і живу, більше ніяких мокрих ковдр і заганяння табуна снігової бурі, сала та зимної кави та розваг один раз на шість місяців. Гадаю, що залишуся тут ще надовго. Ми підемо до театру цього вечора, Реп'яше, а після цього повечереємо в...

– Я скажу тобі, хто ти, Меррітте, – відрубав Реп'ях, встромивши один свій лікоть у салат, а інший – у масло. – Ти – концентрована, слабка, безумовна, короткорука, козовуха панна Саллі Волкер⁵². Бог створив тебе прямоходячим і годящим для того, щоб їздити верхи та брутально лаятися. Ти осквернив його витвір, коли перебрався до Нью-Йорка, одягнувши тісні мешти, зав'язані шнурівками, і корчачи гримаси на обличчі, коли балакаєш. Я бачив, як ти арканив і в'язав бика за сорок дві з половиною секунди. А якби ти його побачив тепер, то написав би заяву комісару поліції. А ці дурнуваті напої, які ти вливаєш у себе – ці настоянки з бур'яну

⁵¹ Джорж Мак-Келлан (1826–1885) – герой американсько-мексиканської війни 1846–1848 рр.

⁵² «Маленька Саллі Волкер» – дитяча пісенька.

з жолудями в них і бальзамом – таке не гідне справжнього для чоловіка. Ненавиджу бачити тебе таким.

– Ну, пане Реп'ях, – спробував виправдовуватися Меррітт, – у дечому ти маєш рацію. Іноді я відчуваю, що мене вигодували з пляшки. Але, скажу тобі, що в Нью-Йорку комфортно. У ньому щось є – видовища та натовпи, і те, як усе змінюється щодня, і саме повітря, яке, здається, в'яже коло довжиною в один кілометр навколо шиї чоловіка, а інший кінець закріплює десь на Тридцять четвертій вулиці⁵³. І сам не знаю, що це таке.

– Бог знає, – сумно промовив Реп'ях, – і я знаю. Схід тебе проковтнув. Ти був дичиною, а став телятиною. Ти нагадуєш мені вазон з квітами на вікні. Тебе підписали й запакували. Мені аж у горлі від тебе пересохло.

– Чарку зеленого шартрезу, – звернувся Меррітт до офіціанта.

– Віскі без нічого, – зітхнув Реп'ях, – і гроші з тебе, ти ренегате заїздів.

– Винен, але благаю про милосердя, – сказав Меррітт. – Ти собі навіть не уявляєш, як це, Реп'яше. Тут так зручно, що...

– Будь ласка, не верзи мені свої дурниці, – зупинив приятеля Реп'ях. – Якби я не бачив, як ти якось переблефував трьох картярів із Мазацал-сіті з порожнім револьвером у Феніксі...

Голос Реп'яха розчинився в суцільному горі.

– Сигари! – гучно покликав він офіціанта, щоб приховати свої емоції.

– Пачку турецьких цигарок для мене, – додав Меррітт.

– Ти платиш, – нагадав Реп'ях, намагаючись приховати своє презирство.

О сьомій вони повечеряли в ресторані, який рекламують у газеті.

Того вечора там зібралося вишукане товариство. Яскраво сліпило від надмірної кількості вродливих жінок і від – нехай так – мужніх чоловіків. Оркестр грав чарівно. Як тільки офіціант передавав грошовий привіт від котрогось відвідувача, уся капела вибухала чарівними звуками. Чим більше пива пили, тим ставало гарячіше. Така закономірність.

Меррітт за вечерею намагався переконати свого приятеля. Реп'ях був його давнім товаришем, і теперішній ньюйоркець його любив. Він вмовляв дружяку сьорбнути коктейлю.

– Я візьму м'ятний чай, – заперечив Реп'ях, – заради старих часів. Але я віддаю перевагу чистому віскі. Ти платиш.

– Правильно! – підтвердив Меррітт. – А тепер поглянь на це меню, чи не знайдеться там чогось цікавенького?

– Щоб я провалився! – буркнув Реп'ях із вибалушеними очима. – Невже в цьому вагончику є всі ці позиції? Що це таке? Конина зі задишкою? Я пас. Але погляньте! Тут харчу на двадцять обідів. Зачекаю, поки сам не побачу.

Страви замовили, і Меррітт звернувся до карти вин. – Цей «медок» цілком непоганий, – зауважив він.

– Ти лікар, тобі видніше, – гмикнув Реп'ях. – А мені краще чисте віскі. Ти платиш.

Реп'ях окинув поглядом кімнату. Офіціант приніс страви та забрав брудний посуд. Гість спостерігав. Він побачив, як саме юрба розважається в ресторані Нью-Йорка.

– Якими були справи з худобою, коли ти покинув Гілу? – поцікавився Меррітт.

– Люксуово, – відрубав Реп'ях. – Бачиш молодицю в червоному шовку з цятками за тим столом? Я б їй дозволив спекти боби на своєму вогнищі. Так, із худобою все гаразд. Вона виглядає так гарно, як той білий мустанг, якого я якось побачив на Чорній річці.

Коли принесли каву, Реп'ях поклав одну ногу на крісло поруч себе.

– Ти сказав, що це зручне місто, Сохатий, – у задумі зронив він. – Атож, місто зручне. Воно відрізняється від рівнин, овіяних північним вітром. Як ви називаєте цю мішанку в горщику з вухами, Сохатий? А, так, соус камберленд. Непоганий. Білий мустанг саме так крутить

⁵³ На Тридцять четвертій вулиці в Нью-Йорку сконцентрована величезна кількість розважальних закладів.

головою і трусить гривою – поглянь на неї, Сохатий, якби я знав, що зможу продати своє ранчо за справедливу ціну, то гадаю, що...

– Гярсонгу! – раптом заволав він голосом, який паралізував кожен ніж і кожную виделку в ресторані.

Офіціант приплив до столу.

– Ще два коктейлі, – замовив Реп'ях.

Меррітт поглянув на нього та багатозначно всміхнувся.

– Я оплачую, – заявив Реп'ях і видихнув у стелю дим.

Невизначена сума

Поет Лонгфелло – чи це був Конфуцій, винахідник мудрості? – зазначав: «Життя – театр, а люди в нім актори»⁵⁴. І все не так, як здається.

Математика – от спасибі, старий друже, – єдина справедлива наука, за допомогою якої можна відміряти кількість життя, пристосувати нашу тему до законів великої формули «двічі по два – чотири». А показники, які неможливо оцінити, треба виставляти на противагу усім іншим.

Математик, прочитавши цей поетичний рядок, зауважив би:

– Гм! Молодий джентльмене, якщо ми припускаємо, що «х» – це плюс, тобто, що життя реальне, тоді все, з чого воно складається, також є реальним. Тоді все реальне те, що таким здається. Отже, якщо ми розглянемо твердження, що речі не такі, якими вони здаються, тоді виникне запитання – чому?

Але це блюзнірство, а не поезія. Ми заличаємося до солодкої німфи Алгебри, весь час гаємо, щоб потрапити в царину невловимого, спокусливого, переслідуваного, приємного, таємничого Х.

Незадовго до початку цього століття одному старому ньюйоркцю Септимусу Кінсолвінгу спала на гадку ідея. Він виявив, що хліб печуть із борошна, а не з пшениці. Відчуваючи, що зерно для борошна – у дефіциті, і що фондова біржа не має відчутного впливу на вирощування пшениці, пан Кінсолвінг захопив весь ринок борошна.

У результаті сталося те, що коли ви або моя доморядниця (до війни їй ніколи не доводилося нічого робити власноруч, жителі Півдня постаралися), купувала буханець хліба за два центи, то ви докидали ще два центи для пана Кінсолвінга як свідчення його проникливості.

Другий результат полягав у тому, що пан Кінсолвінг вийшов із гри з двома мільйонами доларів комісійних.

Син пана Кінсолвінга Ден навчався в коледжі, коли вдалися до цього математичного експерименту з хлібом. Юнак приїхав додому на час вакацій і знайшов там старого джентльмена в червоному халаті, котрий читав «Крихітку Дорріт» на ганку свого будинку з червоної цегли на Вашингтон-сквер. Він відійшов від справ із достатньою часткою в два центи з кожної хлібини, які, якщо їх вишикувати у ряд, п'ятнадцять разів обігнули б землю і збіглися з державним боргом Парагваю.

Ден потиснув батькову руку та поквапився до Грінвіч-віллідж, аби побачитися з Кенвіцом, давнім приятелем ще зі школи. Ден завжди захоплювався Кенвіцем. Той був блідий, кучерявий, вразливий, серйозний, математичний, старанний, соціалістичний, альтруїстичний і природний ворог олігархії. Кенвіц відмовився вступати до коледжу й вивчав годинникарство в ювелірній крамниці свого батька. Ден був завжди усміхнений, веселий, легкий у спілкуванні й толерантний до королів і жебраків. Двоє друзів зустрілися радісно, бо були вони повними протилежностями. Після цього Ден повернувся до коледжу, а Кенвіц – до своїх пружин і до своєї приватної бібліотеки в задній кімнаті ювелірної крамниці.

За чотири роки Ден повернувся на Вашингтон-сквер із дипломом бакалавра та двома роками досвіду перебування в Європі. Він оцінив синівським поглядом солідний надгробний камінь Септимуса Кінсолвінга в Грінвуді й відбув у нудну екскурсію машинописних документів із родинним адвокатом. А потім, відчувши себе самотнім і безнадійним мільйонером, поспішив до старої ювелірної крамниці на Шостій авеню.

Кенвіц відгвинтив зі свого ока збільшувальне скло, випхав батька з брудної задньої кімнати, розлучився з інтер'єром годинників і вийшов на свіже повітря. Він пішов із Деном, і

⁵⁴ Насправді це сказав Вільям Шекспір.

вони присіли на лавку на Вашингтон-сквер. Ден не надто змінився; він був мужнім і мав гідне обличчя, що мало схильність розпливатися в посмішці. Кенвіц був серйознішим, напруженішим, ученішим, більш філософським і соціалістичним.

– Тепер я пізнав, – нарешті промовив Ден, – світ цінних паперів, у чому мені дуже допомогли хитрі правники, котрі передали мені цілі колекції облігацій і бонів мого бідного старого батечка. Загалом десь два мільйони доларів, Кене. І мені повідомили, що він їх вичавив із людей, котрі платять свої гроші за хліб у пекарні за рогом. Ти вивчав економіку, Кене, і знаєш усе про монополії, трудові маси, спрутів і права простих трударів. Я ж ніколи не думав про ці речі раніше. Футбол і намагання бути добрим для своїх товаришів – такою була моя навчальна програма. Але з того часу, як я повернувся і дізнався, як саме татко заробляв гроші, я задумався. Я б дуже хотів відшкодувати все тим людям, котрим довелося платити занадто багато грошей за хліб. Я знаю, що це помітно скоротить мої статки, але хотів би вчинити чесно з ними. Чи можна це зробити знаними методами та засобами?

Великі карі очі Кенвіца спалахнули. Його тонке, інтелектуальне обличчя набуло майже сардонічного вигляду. Він схопив Дена за руку хваткою приятеля та судді.

– Ти не можеш цього зробити! – заявив він категорично. – Одним із головних покарань для вас, людей, котрі нажили маєток нечесним шляхом, є те, що коли ви покаєтесь, то виявиться, що ви втратили спроможність щось виправити. Я захоплююся твоїми добрими намірами, Дене, але ти нічого не можеш вдіяти. Ті люди вже позбулися своїх коштовних грошей. Занадто пізно виправляти зло. Ти не можеш їх їм повернути.

– Звісно, – погодився Ден, запалюючи свою люльку, – ми не зможемо вистежити кожного бовдура та віддавати йому належне. Дуже багато хліба купили за весь час. Ну, і дивні ж у них смаки. Я ніколи особливо не зосереджувався на хлібі, за винятком підсмажених грінок із рокфором, але ми могли б знайти хоча б кількох із них і повернути трохи грошей батька туди, звідки вони прийшли. Я б почувався краще після цього. Мабуть, неприємно бути пограбованими за посередництвом такої буденної речі як хліб. Либонь, ніхто не заперечив би, якби зросла ціна на варених раків чи крабів із прянощами. Берися до праці, Кене. Я хочу відшкодувати всі кошти, які тільки зможу.

– Є багато добродійних організацій, – зронив Кенвіц механічно.

– Занадто просто, – видихнув Ден хмару диму. – Гадаю, я міг би дати місту парк або грядку спаржі біля лікарні. Але я не хочу, щоб Пол отримав вигоду з того, як ми обдерли Пітера, Кене.

Тонкі пальці Кенвіца швидко забігали.

– А ти знаєш, скільки грошей потрібно для того, щоб відшкодувати втрати споживачів від тієї афери з борошном? – запитав він.

– Ні, – твердо відповів Ден. – Мій адвокат каже, що я маю два мільйони.

– Навіть якби в тебе було сто мільйонів, – сказав Кенвіц у запалі, – то й тоді ти не міг би виправити навіть тисячну частку завданої шкоди. Ти не можеш увити собі кількість зла, що накопичилося внаслідок неправильного використання багатства. Кожне пенні, витягнуте з худих гаманців бідноти, нашкодило їм тисячократно. Ти не розумієш. Бо не бачиш, наскільки безнадійним є твоє бажання щось виправити. За один раз зробити це неможливо.

– Облиш, філософе! – замирився Ден. – Немає такого горя вартістю в пенні, яке не виправить долар.

– У жодному разі, – стояв на своєму Кенвіц. – Я дам тобі один приклад, тоді подивимося. Томас Бойн мав невеличку пекарню на Верік-стрит. Він продавав хліб найбіднішим. Коли ж ціна борошна зросла, то й він був змушений підняти ціну на хліб. Та його покупці були занадто бідними, щоб платити стільки, тому бізнес Бойна був зруйнований, і він втратив свій капітал у тисячу доларів – усе, що мав.

Ден Кінсолвінг грюкнув по лавці в парку міцним п'ястком.

– Я приймаю цей приклад, – вигукнув він. – Веди мене до Бойна. Я поверну йому його тисячу доларів і куплю йому нову пекарню.

– Випиши чек, – сказав Кенвіц незворушно, – а тоді почни писати чеки для усунення наслідків. Випиши наступний на п'ятдесят тисяч доларів. Адже Бойн збожеволів після свого банкрутства й підпалив будівлю, з якої його хотіли виселити. Саме стільки це завдало шкоди. Відтак Бойн віддав Богові душу в психіатричній клініці.

– Не відходь від теми, – попросив Ден. – Бо не буде жодних страхових компаній у твоєму добродійному списку.

– Випиши свій наступний чек на сто тисяч, – правив далі Кенвіц. – Адже син Бойна потрапив у погану компанію, коли пекарня зачинилася, і його невмотивовано звинуватили в убивстві. Його виправдали минулого тижня після трирічної судової тяганини, а уряд тепер планує зібрати з платників податків таку велику суму.

– Повернімося до пекарні! – нетерпляче лементнув Ден. – Уряду не потрібно стояти в черзі за хлібом.

– Останній рядок цього прикладу, ходімо, я тобі покажу, – запропонував Кенвіц, підіймаючись.

Годинникар-соціаліст був щасливий. Він був ворогом мільйонерів за своєю натурою і песимістом за ремеслом. Одним подихом Кенвіц міг запевнити вас, що гроші – це зло та корупція, і що вашому новому годиннику потрібне чищення і нове храпове коліщатко.

Він провів Кінсолвінга на південь – з майдану на злиденну та бідну Верік-стрит. Вгору вузькими сходінками убогого цегляного будиночка вів він покірною нащадка спрута. Постукав у двері, і ясный голос запросив їх увійти.

У тій майже голій кімнатці сиділа молода жінка й шила за машинкою. Вона кивнула Кенвіцу як старому знайомому. Один маленький промінчик сонячного світла крізь брудне вікно пофарбував її важке волосся в барву стародавнього тосканського щита. Вона всміхнулася Кенвіцу та зиркнула дещо схвильованим поглядом.

Кінсолвінг стояв і розглядав цю зворушливу красу в напруженій тиші. Таким чином вони перейшли до останнього рядка прикладу.

– Скільки цього тижня, панно Мері? – поцікавився годинникар. На підлозі лежала гора грубих сірих сорочок.

– Майже три тузини, – весело відповіла юнка. – Заробила майже чотири долари. Я вдосконалююся, пане Кенвіц. Навіть не знаю, що робити з такими грошима.

Її яскраві м'які очі зиркнули на Дена. Маленька рожева ямка з'явилася на її круглій і блідій щоці.

Кенвіц зареготав, немов пекельний ворон.

– Панно Бойн, – сказав він, – дозвольте мені репрезентувати пана Кінсолвінга, сина чоловіка, котрий п'ять років тому підняв ціну на хліб. Він хотів би щось зробити, щоб допомогти тим, хто постраждав від цього вчинку.

Усмішка покинула обличчя молодої жінки. Вона піднялася і вказала пальцем на двері. Цього разу вона споглядала прямо в очі Кінсолвінгу, але це не був погляд, який міг би втішити.

Двоє чоловіків пішли по Верік-стрит. Кенвіц, дозволяючи всьому своєму песимізму, злості та ненависті до спрута вибратися назовні, насміхався над фінансовим становищем свого приятеля цілим потоком гострих слів. Ден, здавалося, прислухався, а потім обернувся до Кенвіца та гаряче потиснув йому руку.

– Я твій боржник, друже Кен, – сказав він у задумі, – тисячу разів боржник.

– *Mein Gott!*⁵⁵ Ти з глузду з'їхав! – вигукнув годинникар, уперше за останні роки впустивши окуляри.

⁵⁵ *Mein Gott* (нім.) – мій Боже.

За два місяці Кенвіц увійшов до великої пекарні на нижньому Бродвеї з парою окулярів у золотій оправі, які він полагодив для господаря.

Якась жінка вичитувала клерку, коли Кенвіц зайшов досередини.

– Ці буханці по десять центів, – наполягав клерк.

– Я завжди беру їх по вісім центів у центрі, – заперчила леді. – Не загортайте, бо я заїду за ними дорогою додому.

Голос був знайомий. Годинникар прислухався.

– Пане Кенвіц! – сердечно заволатала жінка. – Як ся маєте?

Кенвіц намагався зосередити своє соціалістичне й економічне розуміння на її хутрянtimerу боа та бричці, що чекала на вулиці.

– Але як, панно Бойн? – здивувався він.

– Пані Кінсолвінг, – виправила вона. – Ден і я побралися місяць тому.

Дещо гідне інсценізації

Я мав знайомого газетного репортера, який десь вициганив кілька безкоштовних квитків, так як зміг пару днів тому переглянути один водевіль у провінційному театрі.

Одним із номерів там було соло на віолончелі, яке виконував пристойний на вигляд чоловік, котрому було трохи за сорок, із дуже густою сивою чуприною. Не відчуваючи потягу до музики, я дозволив системі випадкових звуків пролетіти повз мої вуха, доки розглядав виконавця.

– Місяць чи два тому сталася одна історія з цим хлопцем, – повідомив репортер. – Мені дали завдання. Треба було вести стовпчик у газеті, який мав бути надзвичайно легким і дотепним. Нашому редактору, схоже, сподобалися кумедні нотки, яких я додавав місцевим новинам. І так, тепер я працюю над комедією, точніше фарсом. Ну, я приїхав до театру, вивідав усі подробиці, але роботу не виконав. Повернувся до редакції і написав комічну замітку про похорон в Іст-Сайді. Чому? Бо не побачив у цьому жодного гумору. Можливо, з цього й можна було б зробити театральну трагедію на один акт. Але я розкажу тобі всі подробиці.

Після вистави мій приятель репортер виклав мені все.

– Не бачу причин, – зауважив я, коли той скінчив, – чому б із цього не зробити якусь кумедну історію. Ті троє людей не могли б вчинити абсурдніше та безглуздіше, навіть якби вони були реальними акторами в справжньому театрі. Я справді боюся, що вся сцена – це цілий світ, так чи інакше, і чоловіки чи жінки – усі актори в ньому. Це я так цитую Шекспіра, що весь світ – театр.

– А ти спробуй, – під'юджував мене репортер.

– І спробую, – здався я і зробив це, щоб продемонструвати, як можна писати дотепний стовпчик для газети.

Біля Абінгдон-сквер стоїть один будинок. На першому поверсі вже двадцять п'ять років функціонує невеличка крамничка, в якій продають іграшки, всілякі дрібнички та канцтовари.

Одного вечора двадцять років тому в помешканні над магазином святкували весілля. Власницею будинку та крамниці була вдова Майо. Її донька Гелен віддавалася за Френка Баррі. Джон Делані був дружною. Гелен уже виповнилося вісімнадцять років, а її світлину надрукувала місцева ранкова газета поруч зі заголовком «Масові вбивства жінки» з Б'ютта, що в штаті Монтана. Після того, як ваше око та розум виявляли відсутність зв'язку між фото й текстом, ви хапалися за лупу й читали підпис під портретом, який оголошував панночку однією з найвродливіших краль нижнього Вест-сайду.

Френк Баррі та Джон Делані були «завидними» молодими кавалерами цієї ж околиці й найкращими друзями назавжди, від яких можна очікувати, що підкладуть один одному свиню щоразу, як підіймається завіса. Той, хто платить свої гроші за місце в партері та вигадку, саме цього й чекає. Це перша кумедна ідея, яка з'явилася в цій історії. Обое енергійно добивалися руки Гелен. Коли змагання виграв Френк, Джон потиснув руку товариша та щиро привітав його.

Після церемонії Гелен побігла нагору, щоб одягти капелюшок. Вона виходила заміж у дорожній одежі. Адже подружжя вибиралося на тиждень до Олд-Пойнт-Комфорта. Внизу чекала буденна юрба шибеників, котрі в руках тримали потоптані черевики й паперові пакети з мамалигою.

Аж тут щось заторохтіло на пожежній драбині, і до покою стрибнув божевільний і залюблений Джон Делані, спітніле пасмо волосся прилипло до його чола. Прибулець зізнався в безнадійному й шаленому коханні до втраченої любаски, почав вмовляти її чкурнути з ним на

Рив'єру, або до Бронксу, або до будь-якого іншого місця, де є італійське небо та *dolce farniente*⁵⁶. Та Блейна вибило б із колії, якби Гелен покинула його. З полум'яними та зневажливими очима вона справедливо остудила запал гостя запитанням, за кого він її має.

За кілька хвилин юнка його витурила. Уся мужність покинула невдачу. Він вклонився, щось пробурмотів про «непереборний імпульс» і запевнив, що завжди носитиме в своєму серці пам'ять про... проте вона запропонувала йому хутко повертатися на пожежну драбину.

– Я відбуваю, – заявив Джон Делані, – у найдальші закутки землі. Бо не можу більше залишатися поруч тебе та знати, що ти належиш іншому. Я подамся в Африку, де серед чужої природи намагатимуся...

– Заради бога, забирайся геть, – grimнула Гелен. – Бо ще може хтось зайти.

Відвідувач став на одне коліно, а господиня простягнула йому свою білу руку, щоб той міг залишити на ній свій прощальний поцілунок.

Дівчата, чи випадала вам нагода відчути благословення великого бога Амура, який винагородив вас чоловіком, котрого ви прагнете міцно та щиро, і водночас тим, хто вам бридкий, але пхається зі спітнілим пасмом на чолі й белькоче щось про Африку та кохання, яке незважаючи ні на що буде завжди цвісти ширицею в його серці? Знати свою владу й відчувати солодку безпеку власного щасливого становища; відправити нещасного з розбитим серцем у чужий клімат, поки ви себе вітаєте, а коли він залишає свій останній поцілунок на вашій ручці, справляєтеся, чи ваші нігті добре доглянуті. Е, ні, дівчатка, у такому собі відмовити ой як важко.

І тоді – як ви здогадалися? – певна річ, двері відчиняються, і в них входить наречений, котрий ревнує до капелюшка, який заслужив такої пильної уваги.

Закарбувавши прощальний цілунок на руці Гелен, Джон Делані зісковзнув пожежною драбиною з неухильним наміром податися до Африки.

Тут треба трохи повільної музики, якщо бажаєте, ридання скрипки, зітхання кларнета та стогону віолончелі. Уявіть собі цю сцену. Френк, багряний від люті, верещить, наче його ріжуть. Гелен квапливо хапає його за плечі, намагаючись усе пояснити. Чоловік скидає руки дружини з рамен, відштовхує їх – один раз, двічі, тричі кидає нею в різні боки – режисер продемонструє, як це робити – а потім штовхає жінку від себе на підлогу, скорчену, розчавлену, згорьовану.

– Більше ніколи! – лементує він, кидає на дружину прощальний погляд і продирається з будинку крізь юрбу зівак із вибалушеними очима.

А тепер, тому що це життя, а не вистава, публіка має вийти в справжній вестибюль світу, там узяти шлюб, померти, постаріти, розбагатіти, збідніти, стати щасливими або сумними під час антракту довжиною в двадцять років, що передуватиме повторно піднятій завісі.

Пані Баррі успадкувала крамницю і будинок. У тридцять вісім років вона могла затьмарити багатьох вісімнадцятирічних панночок на конкурсі краси як за балами, так і за загальними результатами. Лише кілька людей запам'ятало цю весільну комедію, але жінка не робила з цього таємниці. Вона не пакувала її в лаванду чи вату й не продавала в глянцеви́й журнал.

Якось один середнього віку заможний правник, котрий купував собі папір і чорнило, перехилившись через ляду, попросив молодицю вийти за нього заміж.

– Я вам дуже вдячна, – весело відгукнулася Гелен, – але я вийшла заміж за іншого ще двадцять років тому. Він був більше гусаком, ніж чоловіком, але я гадаю, що ще досі кохаю його. Востаннє я бачила його через півгодини після шлюбної церемонії... Потрібне копіювальне чорнило чи просто для писання?

Юрист церемонно вклонився над лядою зі старовинною вишуканістю і залишив шанобливий жінці поцілунок на тильному боці руки. Гелен зітхнула. Прощальні салюти, хоч і романтичні, також можуть набриднути. Їй було тридцять вісім, гарна й ефектна, але від своїх

⁵⁶ Dolce farniente (итал.) – солодкі лінощі.

шанувальників молодиця отримувала лише залищання та прощання. Що ще гірше, тепер вона втратила ще й покупця.

Бізнес завмирав, і вона вивісила оголошення «Є вільні кімнати». Два великі покої на третьому поверсі були готові прийняти гостей. Охочі регулярно прибували й із жалем відходили, бо оселя пані Баррі була храмом акуратності, комфорту та смаку.

Одного дня завітав скрипаль Рамонті й зайняв одну кімнату нагорі. Метушня і гамір у центрі міста ображали його витончений слух. А один приятель порекомендував йому цю оазу в пустелі галасу.

Рамонті був іще гожим на обличчя, із темними бровами, короткою, загостреною, іноземною борідкою каштанового кольору, монументальною головою з сивою чуприною, наділений темпераментом митця. Він мав світлий, веселий і співчутливий характер, тому й затримався в старому будинку біля Абінгдон-сквер.

Сама ж Гелен жила на другому поверсі, над крамницею. Архітектура помешкання була неповторною та дивною. Зала була великою і майже квадратною. Вздовж її стіни тягнулася драбина, а коли досягала середини, спиналася на поверх вище.

Цей простір господиня облаштувала як вітальню та кабінет водночас. У кімнаті стояв стіл, за яким молодиця писала свої ділові листи. Там же вона сиділа вечорами біля лагідного вогню і шила або читала. Рамонті так сподобалася ця атмосфера, що він гаяв там купу часу, описуючи пані Баррі чудасії Парижа, де він навчався в одного особливо одіозного та скандального скрипаля.

Наступним вселився мешканець № 2, вродливий, меланхолійний чоловік, котрий лише минув межу 40 років, із таємничою скуйовдженою бородою й вічним благанням в очах. Він також прагнув дихати з Гелен одним повітрям. Маючи очі Ромео, а язик Отелло, він зачаровував жінку розповідями про далекі краї та залищався до неї чемними натяками.

Зі самого початку Гелен відчула дивовижне та неперекорне хвилювання в присутності цього жевжика. Його голос якимось чином повернув її до днів романтичної молодості. Це відчуття наростало, молодиця не пручалася, і це призвело до інстинктивного усвідомлення, що він став причиною її ніжних почуттів. І тоді з розумом досвідченої жінки (о, так, вони іноді міркують) вона оминула звичні силогізми, теорію та логіку й вирішила, що це її чоловік повернувся до неї. Бо вона бачила в його очах кохання, а жодна жінка не може його не помітити, тисячу тонн жалю і каяття, які викликали жалість, що небезпечно близька до любовного відгуку, який є обов'язковою *sine qua non*⁵⁷ у будинку, який збудував Джек.

Але вона ніяк не видавала себе. Чоловік, котрий десь вештався двадцять років, а потім приперся знову, не може розраховувати на те, що його чекатимуть капці, акуратно поставлені в кутку, і запалений сірник для сигари. Він має спокутувати, усе пояснити і, можливо, отримати на горіхи. Трохи чистилища, а потім, можливо, якщо належним чином виявить смирення, йому можна буде довірити арфу та корону. Тому вона й не подавала жодних ознак того, що дізналася або підозрювала.

Але мій приятель репортер не побачив у цьому нічого кумедного! Він отримав доручення написати цікаву, веселу, блискучу грайливу гумореску про... але я не буду критикувати брата... тому продовжимо цю історію.

Одного вечора Рамоні затримався у вітальні-кабінеті Гелен і розповів їй про свої почуття з ніжністю та запалом захопленого художника. Його слова були неначе яскраве полум'я божественного вогню, що палає в серці людини, котра є мрійником і творцем водночас.

– Але перш ніж ви дасте мені відповідь, – продовжив він до того, як вона змогла звинуватити його, що застав зненацька, – я маю повідомити вам, що Рамонті – єдине ім'я, яке я можу вам запропонувати. Його мені дав мій менеджер. Не знаю, хто я і звідкіля узявся. Мій перший

⁵⁷ *Sine qua non* (лат.) – необхідна умова.

спогад – розплющування очей у лікарні, я був молодим і пролежав там кілька тижнів. Що було до того в моєму житті, для мене – загадка. Мені розповіли, що мене знайшли на вулиці з проломленою головою і привезли до шпиталю в кареті «швидкої допомоги». Вони вирішили, що я впав і гепнувся головою об бруківку. Не було нічого, що могло б вказати на те, хто я. А я так і не зміг згадати. Після того, як мене виписали з лікарні, я взявся за скрипку. Я мав успіх, пані Баррі, даруйте, не знаю вашого імені, крім того, що кохаю вас. Коли вперше я вас побачив, то второпав, що ви єдина жінка для мене на світі... і... ще багато таких речей.

Гелен знову відчула себе молодою. Спершу хвиля пихи та солодке почуття марнославства нахлинули на неї. Потім молодиця зазирнула Рамонті у вічі, і її серце затріпотіло. Вона не очікувала такого. Це здивувало жінку. Цей музикант став вагомою частиною її життя, а молодиця й отямитися не встигла.

– Пане Рамонті, – звернулася вона сумно (це відбувалося на сцені, не забувайте, у старому будинку на Абінгдон-сквер), – мені дуже шкода, але я заміжня.

І тоді вона розповіла йому сумну історію свого життя, як мала вчинити справжня героїня, рано чи пізно, чи то театральному критику, чи якомусь іншому журналістові.

Рамонті вклонився низько, взяв руку жінки та поцілував її, відтак пішов до своєї кімнати.

Гелен сіла й сумно оглянула свою руку. Їй можна було зрозуміти. Три залищальники цілували її руку, сідали на своїх скакунів і кудись мчали.

За годину зайшов таємничий незнайомиць із блукаючим поглядом. Гелен сиділа в кріселку на гойдалці з верби та плела з вовни якусь непотрібну річ. Він відійшов від сходів і зупинився потеревенити. Сидячи за столом навпроти молодиці, чоловігя і собі зізнався у коханні до неї. А потім додав:

– Гелен, чи ти мене пам'ятаєш? Гадаю, я побачив це у твоїх очах. Чи можеш ти забути минуле й згадати кохання, яке тривало двадцять років? Я дуже тебе образив, тому боявся повернутися... але мої почуття перемогли мій страх. Чи зможеш ти пробачити мені?

Гелен піднялася. Таємничий незнайомиць тримав її руку чіпкими пальцями, що тремтіли.

Так вони стояли, і я шкодую, що в театрі не було такої сцени й не зображували такі емоції.

Бо вона стояла з розбитим серцем. Свіжа, незабутня, незаймана любов до її нареченого ще не вивітрилася з її душі.

Заповітна, свята, шанована пам'ять про її колишнього судженого заповнила половину душі жінки. Вона прагнула цього чистого почуття. Честь, віра та солодкий, тривалий роман прив'язали її до нього. Але інша половина її серця та душі була наповнена чимось іншим – пізнішим, повнішим, ближчим почуттям. І так старе воювало проти нового.

Поки вона вагалася, з горішньої кімнати полилася м'яка та болюча мелодія скрипки. Музика зачаровує найшляхетніших. Яго казав, що швидше «почепить на рукав те серце, щоб його клювали галки», ніж відкриється комусь⁵⁸. Але той, хто носить у серці ніжність, всотує її вухами.

І ця музика, і виконавець вабили жінку, але честь і старе кохання стримували її.

– Даруй мені, – благав чоловік.

– Двадцять років – довгий час, щоб залишитися з тим, кого кохаєш, – зауважила молодиця, неначе натякаючи на чистилище.

– Звідки я міг знати? – не вгавав він. – Я нічого не приховуватиму від тебе. Тієї ночі, коли він відійшов, я пішов за ним. Я оскаженив від ревнощів. На темній вулиці я його вдарив. Він не піднявся. Я його оглянув. Головою вдарився об бруківку. Я не мав наміру його вбивати. Я просто шаленів від кохання та ревнощів. Я сховався неподалік і побачив, як «швидка допомога» забрала його. І хоч ти вийшла за нього заміж, Гелен...

⁵⁸ «Отелло», дія 1, ява 1 (переклад І. Стешенка)

– Хто ви такий? – заволала жінка з широко виряченими очима, вихоплюючи свою руку.

– Ти не пам'ятаєш мене, Гелен, того, хто завжди кохав тебе найдужче? Я Джон Делані. Якщо ти можеш мені пробачити...

Але вона вже бігла, підстрибувала, спотикалася, поспішала, злітала вгору сходами до музики й того, хто її забув, але знав, що вона єдина для нього в кожному з двох своїх життів. Коли молодиця підіймалася, то ридала, лементувала і співала:

– Френку! Френку! Френку!

Трое смертних таким чином жонгливали з часом, ніби кулями для більярду, а мій товариш репортер не побачив у цьому нічого кумедного!

Напад амнезії

Того ранку ми з дружиною попрощалися, як зазвичай. Вона облишила друге горнятко чаю, щоб відпроводити мене до вхідних дверей. Там здмухнула з мого лацкана невидиму пилінку (жест, властивий жінкам, так вони демонструють своє право власності) й закликала мене вважати на застуду. Але в мене не було застуди. Далі мене обдарували поцілунком на прощання – гірким, як кава без цукру. Не було потреби лякатися імпровізації чи розмаїття в цій буденній церемонії. З майстерністю, відточеною впродовж тривалого часу, вона скосила прямо пришпилену булавку в краватці, а після цього, коли я причинив двері, то почув, як човгають її домашні капці, що повертаються до вже холодного чаю.

Коли я вийшов надвір, то не мав жодних думок чи передчуття того, що мало статися. Напад застав мене зненацька.

Впродовж багатьох тижнів я гарував уночі й удень над знаменитою справою залізничної компанії, в якій тріумфував лише кілька днів тому. Чесно кажучи, я вже багато років не знав спочинку. Доктор Волні, мій приятель і лікар, застерігав мене раз чи два.

– Якщо не відхекаєшся, Беллфорде, – зауважив він, – то розвалишся на клапті. Або твої нерви відмовлять, або твій мозок закипить. І тижня не минає, щоб газети не написали про якийсь випадок амнезії... про якогось чоловіка, котрий загубився і десь вештається без імені, минулого та своєї власної особистості. Й усе через той маленький згусток у мозку, що виникає з перевтомою від роботи або турботи.

– Я завжди вважав, – гмикнув я, – що такий згусток можна знайти хіба в мізках газетних репортерів.

Доктор Волні похитав головою.

– Ця хвороба – реальна, – заперечив він. – Тобі потрібно змінити атмосферу або відпочити. Зала засідань, офіс, домівка – єдиний маршрут, яким ти мандруєш. Для відпочинку читаєш літературу про право. Краще постався до мого попередження серйозно.

– Щочетверга увечері, – намагався я боронитися, – ми з дружиною граємо в крібедж⁵⁹. Щонеділі вона читає мені обов'язковий тижневий лист від своєї матері. І що ті книги з права не є відпочинком, ще треба довести.

Того ранку, коли я йшов вулицею, то міркував про ті слова доктора Волні. Я почувався так само добре, як зазвичай, можливо, був навіть у кращому гуморі, ніж звиклося.

А прокинувся зі задерев'янілими м'язами від того, що довго спав на полиці у вагоні. Я притулився головою до сидіння і спробував поміркувати. Через якийсь час я собі сказав: «Мене ж якось мали назвати». Помацав у кишенях. Ні візитівки, ні якогось листа, ні документу, ні монограми знайти не вдалося. Але я знайшов у кишені свого плаща майже три тисячі доларів у банкнотах великих номіналів. «Звісно, я маю кимось бути, кимось видатним», – подумав я і знову взявся мізкувати.

У вагоні була тьма народу, вони, як я зауважив, мусили б мати якийсь спільний інтерес, настільки вільно вони гомоніли між собою і, здавалося, перебували в чудовому настрої та гуморі. Один із них – гладкий джентльмен в окулярах, від котрого тхнуло корицею й алое – зайняв вільну половину мого сидіння, дружно кивнув мені й розгорнув газету. У проміжках між сеансами його читання ми теревенили, як звичайні подорожні, про поточні справи. Я виявив, що спроможний підтримувати розмову на будь-які теми цілком пристойно, і з моєю пам'яттю щодо цього було все гаразд. Слово за словом мій супутник став балакучішим:

⁵⁹ Крібедж – старовинна англійська гра в карти, яка з'явилася у Великій Британії на початку XVI ст. і набула широкого поширення в США з першими переселенцями.

– Ви, певна річ, один із нас. Чудових людей Захід посилає цього разу. Я радий, що вони проводять конференцію в Нью-Йорку, я раніше ніколи не бував на Сході. Мене звати Р. П. Болдер – фірма «Болдер і син» із Гікорі-Гров, що в штаті Міссурі.

Незважаючи на несподіванку, я вдався до звичної тактики справжніх чоловіків. Тепер доведеться провести ритуал хрещення й одночасно бути немовлям, пастором і батьком. На допомогу моєму загальмованому мозку прийшли мої почуття. Тривкий запах ліків від мого супутника подав мені одну ідею. Я кинув погляд на його газету, і моє око впало на рекламне оголошення, яке допомогло мені ще краще.

– Мене звати, – озвався я жваво, – Едвардом Пінкгаммером. Я аптекар, а живу в Корнополісі, штат Канзас.

– Я так і знав, що ви – провізор, – люб'язно відповів мій супутник. – Я зауважив мозоль на вказівному пальці вашої правої руки, якою товчуть медикаменти. Природно, що ви – делегат на нашу річну конференцію.

– І всі ці чоловіки – фармацевти? – здивувався я.

– Атож. Цей потяг іде аж зі Заходу. А пасажирки – старі аптекарі, не ті з теперішніх, котрі гендлюють патентованими пігулками й ампулами, вони всі ліки роблять самі. Ми варимо свої власні настоянки й виробляємо свої власні пігулки, ми не цураємося працювати на городі навесні й додатково маємо справу з кондитерськими виробами і навіть взуттям. І скажу вам, Гемпінкере, що маю ідею, яку оприлюдню на цій конференції, адже нові ідеї – це саме те, чого вони прагнуть. Ви, либонь, знаєте про пляшечки з порошком для блювоти та натрій-калій тартрат. Перше – це отрута, а друге – безневинне. Їх легко сплутати. Й де ці засоби тримають аптекарі переважно? Дуже далеко одне від одного, наскільки це можливо, й обов'язково на різних полицях. А це неправильно. Я ж кажу: тримайте їх поруч, так що коли хочете одне, то завжди зможете порівняти його з іншим і таким чином уникнути помилок.

– Мені це здається дуже хорошою ідеєю, – зауважив я.

– Гарздоньки! Коли я подам її конференції, ви мене підтримаєте. Ми змусимо декого з цих східних професорів із помаранчево-фосфорними кремами для масажу, котрі вважають, що вони мають найкращі медикаменти на ринку, почуватися як підшкірні заштрики.

– Якщо я можу якось допомогти, – сказав я натхненно, – дві пляшечки... мм...

– Тартрат сурми та калію, а також тартрат соди та калію...

– Відтепер стоятимуть поруч, – твердо завершив я.

– Є й ще одна річ, – правив своє пан Болдер. – Коли йдеться про допоміжну речовину для виготовлення таблеткової маси, чому ви віддаєте перевагу – карбонату магnezії чи подрібненому гліцерозу редикса?

– М... магnezії, – зробив я вибір на користь слова, яке легше вимовити.

Пан Болдер із недовірою зиркнув на мене крізь окуляри.

– А я волю гліцерозу, – зронив він. – Магnezія – це не те.

– Ось іще один із цих випадків фальшивої амнезії, – мій супутник передав мені свою газету та вказав пальцем на статтю. – Я в них не вірю. Вважаю, що дев'ять із десяти з них – шахрайство. Чоловіку набридає робота та родина, і він хоче розважитися. Кудись зникає, а коли його знаходять, прикидається, що геть втратив свою пам'ять – не знає свого імені й навіть не впізнає родинну пляму в формі полуниці на лівому плечі своєї дружини. Амнезія! Блазнювання! Чому вони не можуть усе забути, коли сидять удома?

Я підхопив газету й прочитав під «конячим» заголовком таке:

«Денвер, 12 червня. Відомий юрист Елвін С. Белфорд за таємничих обставин зник зі дому три дні тому, й усі зусилля знайти його виявилися марними. Пан Белфорд – відомий громадянин нашого міста, він мав велику та прибуткову адвокатську практику. Одружений, має прекрасний будинок і найповнішу приватну бібліотеку в штаті. У день свого зникнення взяв із банку достатньо велику суму грошей. Тих, хто бачив його після того, як той вийшов із банку,

неможливо знайти, а пан Белфорд був людиною тихою та домашньою. Здавалося, він знайшов своє щастя у своїй оселі та професії. Якщо якусь зачіпку і можна знайти в його дивному зникненні, то це те, що впродовж кількох місяців він був глибоко занурений у важливу юридичну справу, пов'язану зі залізничною компанією «К'ю-Вай-Зет». Є побоювання, що перенавантаження могло затьмарити йому розум. Робиться все можливе для виявлення місця перебування зниклого чоловіка».

– Мені здається, що ви доволі цинічні, пане Болдер, – зазначив я після того, як прочитав замітку. – Як на мене, це дуже схоже на справжній випадок. Чому цей чоловік, котрий процвітає, щасливо одружений і шанований, раптом вирішує від усього цього відмовитися? Я знаю, що такі провали в пам'яті бувають, і що чоловіки опиняються десь далеко без імені, пам'яті та домівки.

– Які дурниці! – вигукнув пан Болдер. – Та вони розваг шукають. Зараз забагато освічених. Чоловіки знають про амнезію і використовують її для свого виправдання. Жінки ж також мудрі. Коли все закінчується, вони безневинно дивляться на вас і дають наукове пояснення: «Він мене загіпнотизував».

Так пан Болдер розважався, але своїми коментарями та філософією мені не допоміг.

Ми прибули до Нью-Йорка близько десятої години вечора. Я взяв кеб до готелю і написала своє ім'я «Едвард Пінкгаммер» на рецепції. Коли я це зробив, то відчув, що мене заливає відчуття чудової, дикої, п'яної життєрадісності... відчуття необмеженої свободи, нових можливостей. Я тільки-но народився на світ. Старі кайдани, якими б вони не були, спали з моїх рук і ніг. Майбутнє виднілося перед мене чітким шляхом, на який ступає немовля, і я міг податися ним, збагачений знаннями досвідченого чоловіка.

Мені здалося, що готельний клерк споглядав на мене на п'ять секунд довше, ніж годилося б. Мабуть, тому, що я не мав жодного багажу.

– Конференція аптекарів, – повідомив я. – Моя валіза кудись поділася.

Я продемонстрував пачку грошей.

– Ага! – порт'є блиснув своїм золотим зубом. – У нас часто зупиняються делегати зі Заходу.

Він дзенькнув, щоб викликати коридорного.

Я намагався сумлінно грати свою роль.

– Серед нас, західняків, виникла нова течія, – поділився я, – ми висунемо на конференції ідею, що пляшечки, в яких зберігають калійний тартрат сурми та калійний тартрат натрію, потрібно тримати поруч на одній полиці.

– Джентльмен – у триста чотирнадцятий, – квапливо звелів клерк і я опинився у своєму номері.

Наступного дня я придбав собі валізку й одяг і почав насолоджуватися життям Едварда Пінкгаммера. Я не став напружувати свій мозок прагненням вирішити проблеми минулого.

Велике місто, що розкинулося на островах, підняло пікантну та блискучу чашу до моїх вуст. Я вдячно сьорбнув із неї. Ключі від Мангеттена належать тому, хто здатен їх носити. Маєте стати або гостем міста, або його жертвою.

Наступні кілька днів були золотими та срібними. Едвард Пінкгаммер, хоча його вік налічувався лише годинами, відчував рідкісну радість від того, щоб прибув у цей розмаїтий світ уже цілком сформованим і без зобов'язань. Я захоплено сидів у театрах і в ресторанах на дахах, із яких тебе немов чарівним килимом-самолітом переправляли в дивні та чудесні краї, сповнені веселої музики, симпатичних дівуль і гротескних кумедних екстравагантних пародій на людський рід. Я вештався туди-сюди, як заманеться, не обмежений рамками простору, часу або поведінки. Я обідав у дивних кабаре, у ще дивніших *les d'hôte*⁶⁰ під звуки угорської музики

⁶⁰ Les d'hôte (франц.) – господарі.

та дикі волання метушливих митців і скульпторів. У місцях, де нічне життя тріпоче в електричному сьайві, як кінематографічна картинка, мерехтять капелюшки жінок, їхні коштовності, і ті, кого вони прикрашають, і чоловіки, котрі роблять усе це можливим, усі зустрічаються з веселощами й ефектними видовищами.

І серед усіх цих сцен, про які я згадував, я дізнався одну річ, про яку ніколи раніше не знав. Це те, що ключ до свободи перебуває не в руках Розпусти, його міцно тримає Умовність. Товариство має ціну, яку доводиться платити, інакше ви не зможете не ступити на територію Свободи. У всьому блиску, безладі, демонстративності, невимушеності, які бачаться на перший погляд, я помічав цей закон, ненав'язливий, але міцний, як сталь. Тому на Мангеттені доводиться коритися цим неписаним законам, і тоді ви будете вільнішим за вільних. Якщо ж ви відмовляєтеся їх виконувати, то одягаєте кайдани.

Іноді, коли мій настрій спокушав мене, я линув до величезних зал, в яких м'яко шелестять пальми, що пахнуть світським життям і витонченою стриманістю, і серед яких можна також пообідати. Я знову вирушав на пароплавах, запруджених галасливими, розбалуваними, нестримними клерками й продавчинями з фальшивими коштовностями, котрим забаглося розваг на берегах острова. І завжди поряд був Бродвей – блискучий, пишний, хитрий, мінливий, жаданий Бродвей, до якого звикаєш, як до опіуму.

Одного разу, коли я увійшов до свого готелю, якийсь кремезний чолов'яга з довгим носом і чорними вусами перегородив мій шлях у коридор. Коли я хотів обійти нахабу, він привітав мене з образливою фамільярністю.

– Привіт, Белфорде! – залементував він. – Що ти в дідька робиш у Нью-Йорку? Не думав, що щось може відірвати тебе від книжок і витягти з нори. Пані Б. з тобою, чи це маленька справа на одного, га?

– Ви помилилися, сер, – холодно відрубав я, видаючи свою руку з його. – Мене звати Пінкгаммер. Дозвольте!

Чоловік відступив убік, вочевидь, неабияк здивований. Коли я підійшов до ляди порт'є, то почув, як той дзенькнув, викликаючи коридорного, і щось сказав про телеграфні бланки.

– Розрахуйте мене, – звернувся я до клерка, – і за півгодини принесіть мій багаж. Не хочу залишатися там, де мені докучають шахраї.

Того самого дня я переїхав до іншого готелю, затишного, старомодного, на нижній П'ятій авеню.

Там був і ресторан, неподалік від Бродвею, в якому подають страви в тропічній одежі майже *al fresco*⁶¹. Тихий та розкішний відпочинок, а також бездоганний сервіс зробили його ідеальним місцем для поїдання обідів або вечерь. Якимось я опинився там, продираючись до столика крізь папороть, і раптом відчув, що мене вхопили за рукав.

– Пане Беллфорд! – вигукнув якийсь дивовижно солодкий голос.

Я хутко обернувся, щоб побачити одну леді, котра сиділа самотньо. Жіночка віком близько тридцяти років, із напрочуд гарними очима, витріщалася на мене так, ніби я був її дуже милим приятелем.

– Ви намірялися мене оминати, – зронила вона з докором. – Тільки не кажіть, що ви мене не знаєте. Чому б нам не потиснути навзаєм руки, хоча б раз на п'ятнадцять років?

Я миттю потиснув їй руку й присів за крісло навпроти за столиком. Відтак бровами викликав офіціанта. Леді копірсалася в помаранчевому морозиві. Я замовив *creme de menthe*⁶². Її кучері були червонясто-бронзовими. Неможливо було на них дивитися, бо відвести погляд від її очей було несила. Але ви усвідомлювали це, як відчуваєте захід сонця, коли задивляєтесь у глибину лісу в сутінках.

⁶¹ Al fresco (*итал.*) – просто неба.

⁶² Creme de menthe (*франц.*) – м'ятний лікер.

– Ви впевнені, що ми знайомі? – поцікавився я.

– Ні, – сказала вона, посміхаючись. – Я ніколи не була в цьому впевнена.

– А що б ви подумали, – правив я з невеликою тривогою, – якби сказав вам, що я – Едвард Пінкгаммер із Корнополіса, штат Канзас?

– Що б я подумала? – повторила молодиця з хитрим поглядом. – Насамперед, чому ви не привезли зі собою до Нью-Йорка пані Беллфорд. Я хотіла б, аби ви її привезли. Я б так хотіла побачитися з Меріен.

Її голос став тихішим:

– Ви не надто змінилися, Елвіне.

Я відчув, як її прекрасні очі шукали мої і моє обличчя ставало ближчим.

– Та ні, змінилися, – виправилася вона себе і в її останніх словах з'явилася м'яка, радісна нота. – Я бачу це зараз. Ви не забули. Ви не забули ні рік, ні день, ні годину. Я ж казала вам, що ви ніколи не зможете забути.

Я збентежено розмішував соломинкою свій лікер.

– Даруйте, – озвався нарешті я, почувуючись незатишно під її поглядом. – Але в цьому й проблема. Я забув. Я все забув.

Вона висміяла моє ствердження й чарівно засміялася над тим, що вона, либонь, побачила на моєму обличчі.

– Я іноді щось чула про вас, – продовжила вона. – Ви доволі знаний адвокат у Західному Денвері, чи в Лос-Анджелесі? Меріен, мабуть, дуже вами пишається. Гадаю, ви знаєте, що я вийшла заміж через шість місяців після вашого шлюбу. Ви могли прочитати про це в газеті. Одні лише квіти для церемонії коштували дві тисячі доларів.

Вона згадала про п'ятнадцять років. П'ятнадцять років – море часу.

– Чи не буде занадто пізно, – запитав я несміливо, – привітати вас?

– Ні, якщо ви зважитесь це зробити, – відповіла вона з такою прекрасною відвагою, що мені відібрало мову, і я узявся шкрябати скатертину своїм нігтем.

– Скажіть мені одну річ, – попросила краля, нахилившись до мене з нетерпінням, – це те, що я хотіла дізнатися впродовж багатьох років, просто з жіночої цікавості, певна річ: ви колись наважувалися з тієї ночі торкатися, нюхати або милуватися на білі троянди... на білі троянди, мокрі від дощу та роси?

Я сьорбнув лікеру.

– Гадаю, було б марно повторювати, – зітхнув я, – що я нічого не пам'ятаю про такі речі. Моя пам'ять повністю відмовила. І не треба казати, наскільки мені жаль через це.

Леді поклала свої лікті на стіл, її очі знову знехтували моїми словами й подалися мандрувати своїм власним шляхом прямо до моєї душі. Вона м'яко засміялася, з дивним звуком, це був сміх щастя і задоволення і... нещастя. Я намагався від неї відвести погляд.

– Ви мене дурите, Елвіне Беллфорд, – видихнула вона блаженно. – О, я знаю, що ви брешете!

Я тупо витріщився на папороть.

– Мене звати Едвард Пінкгаммер, – наполягав я. – Я приїхав із делегатами на Національну конференцію аптекарів. Зараз ми обговорюємо модну течію організації нового розміщення пляшечок тартрату сурми й тартрату калію, яке, дуже ймовірно, вас не зацікавить.

Перед входом зупинився шикарний фаєтон. Леді піднялася. Я потиснув їй руку й вклонився.

– Я дуже шкодую, – мовив я, – що не пам'ятаю. Можу це пояснити, але боюся, що ви не зрозумієте. Вам не до шмиги Пінкгаммер, а я справді не можу уявити собі... троянди й усі інші речі.

– Прощайте, пане Беллфорд, – зронила вона зі своєю щасливою, сумною посмішкою, коли піднялася в бричку.

Цього вечора я відвідав театр. Коли ж повернувся до готелю, то якийсь непримітний чоловік у темній одежі, котрий, здавалося, захопився поліруванням своїх нігтів шовковою хустинкою, магічним чином вигулькнув біля мене.

– Пане Пінкгаммер, – сказав він, зосереджуючи свою увагу на вказівному пальцю, – прошу вас відійти зі мною на невелику бесіду? Тут є відповідна кімната.

– Звісно, – не став заперечувати я.

Він провів мене до невеликої приватної вітальні. Там були якась леді та джентльмен. Вона, як мені здалося, була б надзвичайно вродливою, якби її обличчя не затьмарив вираз надмірного хвилювання й втоми. Жінка мала струнку поставу, колір волосся і очей – такі, як мені подобається. Вона була одягнена в дорожню сукню і з неабияким хвилюванням свердлила мене поглядом, притиснувши тремтячу руку до своїх грудей. Гадаю, що вона б подалася вперед, якби джентльмен не зупинив її потяг владним рухом руки. Натомість він сам ступив мені назустріч. Це був чоловік років сорока, трохи сивий у скронях, і зі задуманим обличчям.

– Белфорде, друже, – сказав він привітно, – радий бачити тебе знову. Природно, ми спершу дізналися, що в тебе все гаразд. Я тебе попереджав, що ти передаєш куті меду. Тепер повертайся з нами й хутко знову станеш собою.

Я іронічно всміхнувся.

– Мене так часто називають Белфордом, – зауважив я, – що це вже втратило дотепність. І, чесно кажучи, мені вже стало набридати. Ви не хочете розглянути гіпотезу, що мене звати Едвард Пінкгаммер, і що я ніколи в житті раніше вас не бачив?

До того, як чоловік спромігся щось відповісти, жінка жалібно заголосила. Вона вирвалася з рук супутника, що стримували леді.

– Елвіне! – заридала вона, кинулася до мене й міцно вчепилася в груди. – Елвіне, – знову заводала вона, – не розбивай мені серце. Я твоя дружина... назви моє ім'я хоча б раз... лише один раз. Краще б ти був мертвим, ніж таким.

Я шанобливо, але твердо відсторонив її руки.

– Мадам, – серйозно сказав я, – даруйте, якщо я припушу, що ви занадто близько до серця приймаєте певну схожість. Шкода, – всміхнувся я від однієї думки, що прийшла мені гадку, – що не можна цього Белфордата мене тримати поруч на одній полиці, як тартрат натрію та сурми для порівняння. Для того, щоб збагнути цю алюзію, доведеться простежити за ходом Національної конференції аптекарів.

Леді обернулася до свого супутника й схопила його за руку.

– Що це, докторе Волні? О, що ж це таке? – застогнала вона.

Той повів молодицю до дверей.

– Зайдіть до свого покою на якийсь час, – почув я його. – А я залишуся і перебалакаю з ним. Його розум? Ні, міркую, що ні, хіба частина мозку. Аякже, я впевнений, що він ого-втається. Ідіть до себе й залиште мене з ним.

Жінка зникла. Чоловік у темному одязі також вийшов, усе ще старанно поліруючи нігті. Вочевидь, він чекав у вестибюлі.

– Я хотів би побесідувати з вами, пане Пінкгаммер, якщо дозволите, – сказав джентльмен, котрий залишився.

– Прошу дуже, якщо бажаєте, – погодився я, – і даруйте, якщо облаштуюся зручніше, бо дуже вже втомився.

Я всівся на канапу біля вікна й запалив сигару. Мій опонент поставив крісло поруч.

– Пропоную перейти до суті, – сказав він незворушно. – Ваше ім'я не Пінкгаммер.

– Я знаю це так само добре, як і ви, – холодно відрубав я. – Але ж людина повинна мати якийсь ім'я. Я можу вас запевнити, що не надто захоплююся ім'ям Пінкгаммер. Але коли хтось сам собі раптово обирає ім'я, то гарні імена чомусь на гадку не спадають. Але могло би бути й гірше – Шрінггаузен чи Скроггінс! Вважаю, що дуже добре вибрав собі Пінкгаммера.

– Ваше ім'я, – серйозно наполягав мій співбесідник, – Елвін Б. Белфорд, ви один із найкращих юристів у Денвері, ви страждаєте від нападу амнезії, що змусило вас забути свою особистість. Це сталося через надто інтенсивну працю, і, можливо, життя, яке було майже цілком позбавлене природного відпочинку та задоволень. Леді, котра тільки-но вийшла з цього приміщення, – ваша дружина.

– Я б назвав її дуже вродливою жінкою, – сказав я після тривалої паузи. – Особливо мені сподобався відтінок її каштанового волосся.

– Це дружина, котрою можна пишатися. З моменту вашого зникнення, що сталося майже два тижні тому, вона навряд чи склепила повіки. Ми дізналися, що ви були в Нью-Йорку з телеграми, яку відправив Айседор Ньюман, знайомий чоловік, котрий прибув із Денвера. Він повідомив, що зустрів вас тут, у готелі, і що ви його не впізнали.

– Здається, я пригадую цей випадок, – визнав я. – Чоловік називав мене Беллфордом, якщо не помиляюся. Але чи не думаєте ви, що настав час назватися вам?

– Я Роберт Волні, доктор Волні. Я був вашим близьким приятелем двадцять років, і вашим лікарем – п'ятнадцять. Я прийшов із пані Беллфорд, аби знайти вас, як тільки ми отримали телеграму. Спробуй, Елвіне, друже, спробуй згадати!

– Яка користь пробувати? – насупився я. – Ви кажете, що ви лікар. А амнезія лікується? Коли людина втрачає пам'ять, вона повертається повільно чи раптово?

– Іноді поступово й уривками; іноді так само раптово, як і зникає.

– Ви лікуватимете мій випадок, докторе Волні? – поцікавився я.

– Старий друже, – запевнив він, – я зроблю все, що в моїх силах, і зробив би все, на що здатна наука, щобвилікувати тебе.

– От і добре, – зрадів я. – Тоді вважайте, що я ваш пацієнт. Тепер усе конфіденційно, лікарська таємниця.

– Природно, – погодився доктор Волні.

Я піднявся з дивана. Хтось поставив вазу з білими трояндами посеред столу – букет білих троянд, щойно политих і запашних. Я викинув їх у вікно й знову присів на канапу.

– Буде краще, Боббі, – сказав я, – щоб це лікування сталося раптово. Я дуже втомився від усього цього, так чи інакше. Можеш сходити зараз і привести Меріен. Але ж, доку, – я зітхнув і штрикнув його пальцем, – старий добрий доку, як же гарно це було!

Муниципальний звіт

*Міста, тихаті аж до краю,
Одне одному кажуть щось.
Одне – з гір мого краю,
А інші з пляжу озвалосьь.*

Р. Кінлінг

*Уявіть собі роман про Чикаго або про Баффало, скажімо, або
Нешвілл, що у штаті Теннессі! У Сполучених Штатах є лише три
великі міста, що увійшли історію – Нью-Йорк, певна річ, Новий Орлеан, і
найбільше за всіх – Сан-Франциско.*

Френк Норріс

Схід – це Схід, а Захід – це Сан-Франциско, як кажуть каліфорнійці. Каліфорнійці – це окрема раса людей, а не просто мешканці цього штату. Вони – жителі півдня Заходу. Хоча чиказці не менш залюблені у своє місто, але коли ви питаєте, чому саме, вони затинаються й починають торочити про якусь озерну рибу та нову будівлю «Вільних братів»⁶³. А каліфорнійці звертають увагу на деталі.

Звісно, вони вдадуться до аргументу про клімат, який у них дуже хороший, поки ви мізкуєте про свої рахунки за вугілля та спідню білизну. Але коли вони хибно витлумачать вашу мовчанку як згоду, на них нападає божевілля, і вони видають «місто Золотих Воріт»⁶⁴ за Багдад Нового Світу. Щодо цього не варто сперечатися. Але, любі мої родичі за лінією Адама та Єви, ви надто поквапитеся, якщо тицьнете пальцем у мапу зі заявою: «У цьому місті не може бути жодної романтики, бо що в ньому може статися?» Атож, це сміливий, але необачний вчинок – кинути одним реченням виклик історії, романтиці, Ренду та Мак-Неллі⁶⁵.

«Нешвілл – місто, логістичний порт і столиця штату Теннессі; розташоване на річці Кемберленд і на перетині шляхів залізниці Північна Кароліна – Сент-Луїс і Луїсвільсько-Нешвільської залізниці. Це місто вважається найважливішим центром освіти на Півдні».

Я зліз із потяга о восьмій вечора. Марно намагаючись знайти прикметники в лексиконі, змушений вдатися до термінології фармацевтів.

Візьміть 30 часток лондонського туману, десять часток малярії, 20 часток витоку газу; 25 часток роси, зібраної на цегельні при сході сонця і 15 часток запаху козолисту. Усе перемішати.

Ця суміш дасть вам приблизне уявлення про дощ у Нешвіллі. Він не такий запашний, як нафталінові кульки, і не такий густий, як горохова зупа, але й цього досить – дихати можна.

Я їхав до готелю в якомусь візку. Мені довелося докласти зусиль, аби не подертися на дах і не зімітувати Сідні Картона⁶⁶. Цей транспорт тягнув звір із минулої епохи, а керувало ним щось темне й емансиповане.

Я був втомлений і засинав на ходу, тому коли нарешті дістався готелю, то поспіхом заплатив возію п'ятдесят центів, які вимагала ця істота, а чайові були такі самі. Я знав їхні звички,

⁶³ «Вільні брати» – релігійний орден, створений в Лондоні 1730 року, який мав свої будинки по всьому світу.

⁶⁴ «Місто Золотих Воріт» – евфемізм стосовно Сан-Франциско.

⁶⁵ Видавництво Ренда та Мак-Неллі випускало географічні атласи, мапи та путівники.

⁶⁶ Сідні Картон – персонаж роману Чарльза Діккенса «Повість про два міста».

але дуже не хотів почути, як воно скаржиться на старого господаря або патякає про те, як жилося «до війни».

Цей готель був унікальним, його описували як «оновлений». Це означало: на 20 тис. доларів нових мармурових колон, керамічної плитки, електричних світильників і мідних плювальниць у вестибюлі, а також новий Розклад руху та по літографії якоїсь гори в Джорджії у кожному просторому номері нагорі. Керівництво поводилося бездоганно, обслуговування – взірць вишуканої південної люб'язності, службовці такі самі повільні, як і равлики, і такі ж сердешні, як Рип ван Вінкль⁶⁷. А харчування вартувало подорожі за тисячу миль. У світі немає ще одного такого готелю, в якому можна скуштувати курячої печінки *en brochette*⁶⁸.

За вечерею я спитав у темношкірого офіціанта, чи в місті хоч щось відбувається. Він серйозно обміркував моє запитання з хвильку, а потім відповів:

– Правду кажучи, шефе, думаю, що після заходу сонця тут нічого не відбувається.

Захід сонця стався, але світило потонуло в дощі задовго до цього. Тому в цьому видовищі мені було відмовлено. Але я вийшов надвір у дощ, аби переконатися, чи немає там усе ж чогось цікавого.

«Воно збудоване на горбистій місцевості, і його вулиці освітлюють електрикою на суму 32 470 доларів на рік».

Коли я покинув готель, почалися міжетнічні сутички. На мене накинулася юрба бедуїнів, або арабів, або зулусів, озброєних... ні, я з полегшенням побачив, що в їхніх руках були не рушниці, а батоги. І я також побачив стихійний караван із чорних, незграбних шкарабанів, із який лунали заспокійливі вигуки:

– Довезу до будь-куди в місті, шефе, одна поїздка – п'ятдесят центів.

Стало зрозуміло, що я просто пасажир, а не жертва.

Я прошкував довгими вулицями, кожна з яких спиналася догори. Я цікавився, чи ці вулиці взагалі колись ведуть униз. Можливо, вони не опускаються, поки їх не полагождать. На кількох «головних магістралях» я бачив світло в крамницях тут і там; бачив автомобілі на вулицях, що перевозили гідних міщухів уперед і назад; бачив, як люди швендяли захоплені бесідою, і чув вибух не надто веселого реготу, що долинав зі закладу, який торгував водою з газбульками та морозивом. А «неголовні» вулиці запрудили будиночки, в яких панував мир і домашній затишок. У багатьох із них світилося у вікнах, скромно завішаних фіранками; у кількох помешканнях піаніно деренчало ритмічну та пристойну музику. Справді, що тут могло відбуватися? Мені забаглося вийти до заходу сонця. Тому я повернувся до готелю.

«У листопаді 1864 року генерал конфедератів Гуд висунувся зі своїм загоном на Нешвілл, де він оточив сили північан під командуванням генерала Томаса. Останній тоді здійснив вилазку й розгромив південців у страшній битві».

Усе своє життя я чув, захоплювався і був свідком бездоганної стрілянини жителів Півдня у вирішенні мирних конфліктів у місцях, де полюбляють жувальний тютюн. Але на мене готелі чекала несподіванка. У великому вестибюлі стояли дванадцять яскравих, нових, величезних, об'ємних мідних плювальниць, достатньо високих, щоб їх можна було назвати урнами, і настільки широкими, що пітчер жіночої бейсбольної команди могла б закинути м'яч у одну з них з відстані п'ятьох кроків. І хоча жаклива битва все ще тривала, ворог переможений не був. Вони стояли яскраві, нові, нав'язливі, місткі та непорушні. А керамічна плитка на підлозі кольору джефферсонівської цегли! Дуже гарна плитка на підлозі! Я мимоволі згадав про битву під Нешвіллом і, за своєю дурнуватою звичкою, намагався виснувати, що влучна стрілянина спадкова.

⁶⁷ Рип ван Вінкль – персонаж однойменної новели Вашингтона Ірвінга.

⁶⁸ *En brochette* (франц.) – на шпаци.

Тут я вперше зустрів майора (даруйте за недоречну ввічливість) Вентворта Кесвелла. Я збагнув, що він за цяця з тієї самої миті, коли мої очі зазнали ушкоджень, побачивши його. У пацюка не буває постійного ареалу проживання. Як сказав один мій давній приятель А. Теннісон⁶⁹, дуже навіть влучно:

*Пророче, прокляни базіки рот,
І пацюка британського потвору.*

А тепер розглянемо слово «британський», яке краще замінити на *ad libitum*⁷⁰. Пацюк є пацюк.

Цей чоловік вештався вестибюлем готелю, немов голодний пес, який забув, де саме кістку закопав. У нього було широке обличчя, червоне, як буряк, яке своєю сонливістю нагадувало Будду. Він мав лише одну-єдину чесноту – був дуже гладенько виголений. Позначкою звіра не таврувати людину, доки вона голиться. Гадаю, якби він не скористався бритвою того дня, я б відкинув його пропозицією, і кримінальний мартиролог світу не поповнився б іще одним убивством.

Я стояв на відстані п'яти футів від плювальниці, коли майор Кесвелл відкрив по ній вогонь. Я був достатньо уважним, аби побачити, що для атаки використали кулемет Гатлінга⁷¹, а не мисливську рушницю для полювання на білок. Я настільки шпарко відступив убік, що майор отримав можливість вибачитися перед цивільним населенням. Язик у нього був неначе помело. За чотири хвилини він став моїм приятелем і потягнув мене до бару.

Хочу тут додати, що я південець. Але не за переконаннями. Я відмовляюся від краватки, капелюха зі широкими крисами, гарнітурів у стилі принца Альберта, балачок про лантухи з бавовною, знищені генералом Шерманом, і жвакування тютюну. Коли оркестр грає «Діксі»⁷², я не аплодую. А занурююся трохи нижче на шкіряному дивані й замовляю ще одне пиво, а також шкоую, що Лонгстрит⁷³... Але що з того?

Майор Кесвелл влупив кулаком по шинквасі, і на це відгукнулася пострілом перша гармата у Форт-Самтері. Коли ж вистрелили останній набій в Аппоматоксі, у мене зажеврила надія. Але потім він почав теревенити про родові дерева та продемонстрував, що Адам був у родині Кесвеллів лише третім двоюрідним братом. Скінчивши з генеалогією, він, на мою огиду, почав порпатися в справі своєї сім'ї, пятакав про свою дружину, простежив її походження аж від Єви й запекло заперечував будь-які можливі чутки, що вона могла походити зі Землі Нод⁷⁴.

До цього часу я почав підозрювати, що він затіяв це для того, щоб я забув, що це він замовляв напої, у надії, що я буду настільки ошелешений, що заплачу за них. Але коли ми хильнули, він показово швиргнув срібного долара на ляду. Тоді, звісно, довелося пити ще одну порцію. Коли ж я заплатив за неї, то вирішив покинути товариша по чарці, бо більше не прагнув його компанії. Але до того, як мені це дозволили, він гучно розповів про прибуток, який отримала його дружина, і показав цілу жменю срібняків.

Коли я отримав від порт'є ключа, останній ввічливо мені повідомив:

– Якщо цей Кесвелл вам докучає і якщо захочете подати скаргу, то ми його витуримо. Він надокучливий ледар, позбавлений засобів до існування, хоча й звідкілясь постійно бере гроші. На жаль, ми не в змозі викинути його законним чином.

⁶⁹ Альфред Теннісон (1809–1892) – англійський поет-романтик.

⁷⁰ *Ad libitum* (лат.) – за бажанням.

⁷¹ Кулемет Гатлінга – одна з найвідоміших перших швидкострільних збройних систем, попередник сучасного кулемета, яку вперше використала в бою армія північан під час громадянської війни у США у 1861–1865 рр.

⁷² «Діксі» – гімн конфедератів у часи громадянської війни.

⁷³ Лонгстрит – генерал армії конфедератів.

⁷⁴ Земля Нод – місце, куди, згідно з Книгою Буття, вигнали Каїна після вбивства свого брата Авеля.

– Але навіщо? – зауважив я після деяких роздумів. – Я не бачу причини, щоб подати скаргу. Хоча хотів би зазначити, що мені його компанія все ж не подобається. Ваше місто, – правив я далі, – видається тихим. Які розваги чи пригоди ви можете запропонувати незнайомцю?

– Ну, сер, – сказав клерк, – наступного четверга тут буде шоу. Я ще подивляюся, о котрій годині, і відправлю оголошення до вашої кімнати разом із крижаною водою. На добраніч.

Після того, як піднявся до своєї кімнати, я поглянув у вікно. Було лише близько десятої години, а унизу розкинулося затишне місто. Дощ іще йшов, прикрашений тьмяними вогниками, такими віддаленими, як ягоди на торті, проданому на жіночому добродійному базарі.

– Тихе місце, – сказав я собі, коли мій перший черевик звалився на стелю мешканця номера під моїм. – У тутешньому житті немає нічого такого, що надає барви та розмаїття містам як на Сході, так і на Заході. Просто хороше, пересічне, буденне, ділове місто.

«Нешвілл займає перше місце серед промислових центрів країни. Це н'ятий ринок взуття в Сполучених Штатах, найбільше місто-виробник цукерок і печива на Півдні, а також воно має серйозні гуртові продажі галантереї, бакалії та медикаментів».

Маю вам сказати, навіщо приїхав до Нешвілла, запевняю, що такий відступ викликає в мене стільки ж нудьги, як і у вас. Я подорожував до іншого місця у своїх власних справах, але в одному з північних літературних журналів мене попросили завернути сюди, щоб налагодити особистий контакт між редакцією й однією з місцевих, Азалією Едер.

Едер (про її особу не було жодної інформації, крім почерку) надсилала якісь есе (втрачене мистецтво!) й вірші, які змусили редакторів схвально відгукнутися про них за ленчем. Тому мені доручили знайти вищезазначену Едер і загнати її в глухий кут контрактом по два центи за слово ще до того, як якийсь інший видавець запропонує їй десять або двадцять.

О дев'ятій годині наступного ранку, поснідавши курячою печінкою *en brochette* (скуштуйте цю страву, якщо знайдете цей готель), я вийшов під дощ, якому, здавалося, не було кінця-краю. На першому закруті я натрапив на дядька Цезара. Це був величезний чорношкірий, старший, мабуть, за самі піраміди, з сивою кучмою волосся й обличчям, яке спершу нагадало мені Брута, і відразу після цього – покійного короля Сеттівейо⁷⁵. Він носив найдивнішого плаща з усіх, які мені будь-коли доводилося бачити або ще треба було побачити.

Одяг сягав йому до щиколоток і колись був такого самого сірого кольору, як і однострої конфедератів. Але дощ, сонце і вік настільки урізноманітнили цю одіж, що плащ Йосифа видався б блідою її подобою єдиного кольору⁷⁶. Мушу затриматися на цьому плащі, бо він пов'язаний з однією історією, до якої ми ніяк не можемо дійти, адже навряд чи можна очікувати, що в Нешвіллі станеться хоча б щось.

Колись цей плащ, мабуть, належав якомусь офіцерові. Його каптур кудись зник, усе донизу колись було прикрашене чудовим аксельбантом і китицями. Але тепер орнамент і китиці корова язиком злизала. Натомість був терпляче приторочений (припускаю, якоюсь «чорною матусею», котра зуміла вижити) новий аксельбант, викручений зі звичайної мотузки. Вона була пошарпана та закошлячена. Прикрасу, мабуть, додали на плащ як замітник зниклих прикрас, хоча й без смаку, зате дуже старанно, бо мотузка точно слідувала за вигинами стандартної відзнаки. І, щоб завершити комедію і пафос цього одягу, усі його гудзики, крім одного, відірвалися.

Залишився лише другий гудзик згори. Плащ застібали, зав'язуючи інші мотузки крізь петлиці й інші дірки, грубо прорізані з іншого боку. Ця дивна одежа була напрочуд фантастично прикрашеною і надзвичайно строкатою. Самотній гудзик мав розмір у півдолара, був зроблений із жовтого рогу вола й пришитий грубою ниткою.

⁷⁵ Сеттівейо – войовничий вождь зулусів, котрий боровся з англійцями в 1870-х рр.

⁷⁶ У Біблії Яків любив Йосифа більше за інших своїх синів, тому справив йому кольорове вбрання.

Чорношкірий стояв поруч із бричкою настільки старою, що нею, либонь, правив ще сам Хам, після того, як покинув ковчег із двома коняками, запряженими в такий транспорт. Коли я підійшов, фірман відчинив дверцята, витягнув віника з пір'я, махнув ним задля годиться і промовив глибоким і гучним голосом:

– Залазьте досередини, сир, там ні пилиночки, бо я тільки-но повернувся з похорону, сир.

Я дійшов висновку, що для таких врочистостей карети прибирають додатково. Я поглянув угору й униз вулицею і второпав, що серед роздовбайок, які вишикувалися на узбіччі, це ще не найгірший вибір. Я зазирнув до свого нотатника, щоб уточнити адресу Азалії Едер.

– Мені треба на вулицю Джессамайн, 861, – сказав я й уже зібрався сідати.

Аж раптом шлях мені перегородила тлуста, довга, як у горили, рука старого негра. На його масивному та похмурому обличчі на мить промайнув погляд несподіваної підозри та ворожості. Та хутко розвіявши свої вагання, він ласкаво запитав:

– А чого вам туди, сир?

– А вам яке діло? – відрубав я дещо різко.

– Нічого, сир, нічого. Але це – малолюдна частина міста, мало хто має там справи. Заходьте. Сидіння чисте... Тільки з похорону повернувся, сир.

До кінця нашої подорожі залишалася десь миля. І я не чув нічого, крім страшного гуркоту стародавньої карети по нерівній брукованій вулиці. Я не відчував іншого запаху, крім дощу, тепер ще й присмаченого вугільним димом і чимось на кшталт суміші дьогтю й олеандра. Усе, що я міг бачити крізь залиті опадами вікна, то це два ряди будинків у сутінках.

«Місто займає площу десять квадратних миль; вулиць – 181 миль, із них 137 миль забруковані; система водопостачання, яка коштувала два мільйони доларів, складає 77 миль».

Під номером 861 на вулиці Джессамайн стояв майже зогнилий особняк. Він розмістився за тридцять ярдів від вулиці, а будівлю затуляв прекрасний гайочок дерев і непідрізаний чагарник. Кущі бушпану практично приховували паркан від людських очей. Ворота були замкнені за допомогою мотузяного зашморгу, накинутого на стовп воріт і перший кіл огорожі. Коли ж ви потрапляєте досередини, то можете побачити, що № 861 – лише оболонка, тїнь, примара колишньої величі та досконалості. Але в своїй оповідці я ще туди не потрапив.

Коли карета перестала торохтіти й втомлені коні зупинилися, я передав своєму перевізнику п'ятдесят центів і чверть долара на чай, неабияк задоволений власною щедрістю, але той захитав головою.

– Два долари, сир, – сказав він.

– Як це? – здивувався я. – Я чітко чув, як ви волали біля готелю: «П'ятдесят центів у будь-куди частину міста».

– Два долари, сир, – наполягав возій. – Дуже довгий шлях від готелю.

– Але ж це в межах міста, – сперечався я. – Не думай, що тобі попався якийсь жовторотий янкі. Бачиш пагорби он там? – я вказав на схід, хоча сам не міг їх бачити через дощ. – Знай, що я народився і виріс на тому боці. Ти що – старий дурний ніггер, котрий не розрізняє людей, коли їх бачить?

Похмуре обличчя короля Сетівейо злагідніло.

– То ви з Півдня, сир? Це ваші черевики обдурили мене. Вони занадто гострі для джентльмена з Півдня.

– Отже, тариф тепер буде п'ятдесят центів, сподіваюся? – сказав я невблаганно.

Колишній вираз поєднання жадібності та ворожнечі повернувся на обличчя перевізника, залишався там десять із секунд і зник.

– Сир, – сказав він, – п'ятдесят центів звичний тариф, але мені потрібні два долари, сир, мені треба отримати два долари сьогодні. Я не вимагаю їх у вас, сир, після того, як дізнався, звідкіля ви. А просто кажу, що повинен отримати два долари цього вечора.

Мир і впевненість відтепер оселилися на його важкому обличчі. Возій був щасливішим, ніж сподівався. Замість того, щоб підібрати цуцика, який не знає цін, він натрапив на досвідченого собацюру.

– Ви ганебний старий негідник, – вилаявся я і потягнувся до кишені, – за вами поліція плаче.

Я вперше побачив на його обличчі посмішку. Він знав, він знав, він знав.

Я дав йому дві банкноти по долару. Коли передавав гроші, то помітив, що одна з них бачила важкі часи. Правий горішній кут був відірваний, банкнота була роздerta навпіл, а потім знову склеєна блакитною смужкою цигаркового паперу, що зберігало її чинність.

Але наразі годі про цього афроамериканського бандита: я залишив його задоволеним, здійняв мотузку й відчинив скрипучі ворота.

Будинок, як я вже сказав, був лише остовом. За двадцять років пензель його не торкався. Я не міг збагнути, як потужний вітер його не завалив, неначе будиночок із гральних карт, поки знову поглянув на дерева, які його обступали, дерева, які ще бачили битву при Нешвіллі й усе ще протягували свої гілки для захисту від штормів, ворогів і холодів.

Азалія Едер мала десь п'ятдесят років. Уся сива, нащадок роялістів, тоненька та крихка, як і будинок, в якому вона жила, одягнена в найдешевшу й найчистішу сукню, яку я тільки бачив. Вона прийняла мене просто, як якась королева.

Вітальня, здавалося, займала цілу квадратну милю, і в ній не було нічого, крім шеренги книжок на нефарбованих книжкових полицях із білої сосни, надтріснутого мармурового столика, клаптикової ковдри, канапи, колись набитої кінським волосом, і трьох крісел. На стіні висіла картина, на якій був намальований барвистий букет братчиків. Я лупав очима навколо в пошуках портрета Ендрю Джексона зі соснових шишок, але не знайшов його.

З Азалією Едер я відбув бесіду, з якої дещо вам повторю. Вона була уродженницею старого Півдня, турботливо вихована в затишному житті. Її знання не були енциклопедичними, зате глибокими й чудовими своєю оригінальністю, проте в трохи вузькій сфері. Дівчину навчали вдома, тому її знання про світ ґрунтувалися на логіці й інтуїції. З таких виходить коштовний і рідкісний гурт есеїстів. Поки господиня балакала зі мною, я підсвідомо смикав пальцями, намагаючись змахнути неіснуючу пилінку з корінців оправ Лемба, Чосера, Гезлітта, Марка Аврелія, Монтеня та Гуда. Вона була вишуканим і дуже цінним відкриттям. Тепер майже всі знають забагато – о, занадто багато – про реальне життя.

Я усвідомив, що Азалія Едер бідна, як церковна миша. Будинок і сукня, мабуть, усе, що вона має. Тож розриваючись між своїм зобов'язанням перед журналом і лояльністю до поетів і есеїстів, котрі воювали проти генерала Томаса в долині Кемберленд, я слухав її голос, як якийсь клавесин, і виявив, що не можу й слова мовити про якісь контракти. У присутності дев'ятох муз і трьох грацій людина вагається, щоб принизити розмову до двох центів. Після того, як я очунав, то припустив, що знадобиться ще один візит. Але я все розповів їй про свою місію, і на третю годину наступного дня було призначене обговорення бізнес-пропозиції.

– Ваше місто, – сказав я, коли вже намірився йти (у такій ситуації зазвичай кажуть загальні фрази), – здається, тихим і спокійним місцем. Маю вам сказати, що в такому місті рідко стаються якісь нетипові речі.

«Воно веде зі Заходом і Півднем велику торгівлю виробами зі заліза, посудом, а його млини мелють борошно з продуктивністю понад дві тисячі барелів на день».

Азалія Едер, здавалося, задумалася.

– Я ніколи не дивилася на це під таким кутом, – повідомила жінка з притаманною їй глибиною. – Хіба не в тихих і спокійних місцях стаються незвичні події? Мені здається, що коли Бог узявся створювати землю вранці першого понеділка й висунувся з вікна, то почув краплини болота, що спадають із його лопати, коли він створював одвічні пагорби. А в що

обернувся наймонументальніший проєкт на світі – маю на увазі спорудження Вавилонської вежі? Півтори сторінки есперанто в «Північноамериканському ревію».

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.